

วัน “ปรีดี พนมยงค์”
๑๑ พฤษภาคม ๒๕๓๔

คติธรรม

ครบรอบ ๑๐๐ วัน แห่งการออกกฎหมาย
รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์
อังคาร ที่ ๙ สิงหาคม ๒๕๒๖

ซูดี

คนดีโยมมีด้อม	ดูดี กันพ่อ
ดีแต่คอยจับที	ทำร้าย
ร้ายน้อยกลับทอยทวิ	ถวิลเพิ่ม มากนา
หรือมีผิดคิดป้าย	โปะร้อนซ่อนสม.
ดีชุมเช่นนี้ขาด	คุณงาม
ดีแต่ก่อชั่วลาม	เลอะเปื้อน
ดีจริงส่งเสริมความ	ดีทั่ว กันแฮ
ดีท่านดีตนเอื่อน	ออกอ้างสร้างดี.

สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

(สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ)

สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

ได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ เป็น “**รัฐบุรุษอาวุโส**” และได้รับพระราชทาน
เครื่องราชอิสริยาภรณ์ปฐมจุลจอมเกล้าวิเศษและนพรัตน์ราชวราภรณ์ อันเป็นชั้นสูงสุดที่สามัญชนพึงได้รับ

กับท่านผู้หญิงพูนศุข
ณ บ้านพักเมืองกวางโจว มณฑลกวางตุ้ง

กับหลานสาว
ที่บ้านอังโตนี กรุงปารีส

รับพระราชทานรัฐธรรมนุญ
จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อานันทมหิดล

ถวายการต้อนรับ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล สมเด็จพระอนุชา
และสมเด็จพระราชชนนีเสด็จนิวัติ จากสวิตเซอร์แลนด์สู่กรุงเทพมหานคร

สัมผัสมือประธานเหมาเจอตุง วันสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีน
๑ ตุลาคม ๒๕๓๒

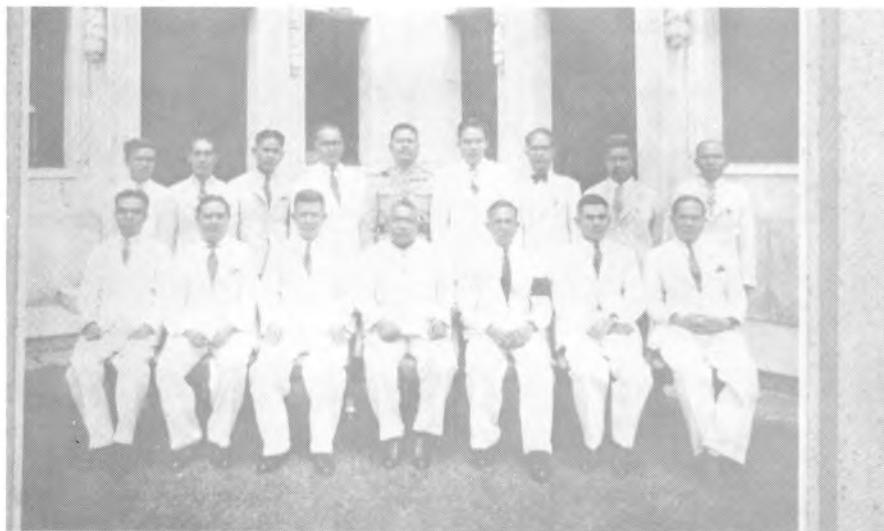
ถึงแก่กรรม ณ ที่นี้ โต๊ะทำงานบ้านอังโตนี กรุงปารีส

ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ ขณะเป็นนายกรัฐมนตรี พ.ศ. ๒๔๘๔

ขบวนทหารเสรีไทย

คณะกรรมการอิสลามิย พิจารณารัฐธรรมนูญ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๔๘๓

ศาลาริมแม่น้ำเจ้าพระยา บ้านมลิวัลย์ ทำเนียบท่าช้าง
ดื่มอวยพรให้กับผู้นำขบวนการเสรีไทย พล.ต.อ. หลวงอดุลยเดชจรัส

กรรมการเนติบัณฑิตยสภา

ขบวนพลพรรคเสรีไทยเดินสวนสนามผ่าน อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย กันยายน ๒๔๘๘

เดินทางไปเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ที่เมืองดาโรส ประเทศสวีเดน ระหว่างเดินทางรอบโลก

หน้าจตุรัสเทียนอันเหมิน วันสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีน

วัน “ปรีดี” เมื่อปีก่อน

วัน “ปรีดี”
เมื่อปีก่อน

วัน “ปรีดี” เผื่อปีก่อน

วัน “ปรีดี” เผื่อปีก่อน

วัน “ปรีดี” เผื่อปีก่อน

วัน “ปรีดี” เผื่อปีก่อน

วัน “ปรีดี” เมื่อปีก่อน

วัน “ปรีดี” เผื่อปีก่อน

สารบัญ

ปาฐกถาเรื่อง “ สองปีที่ล่วงมาแล้ว ”	๑๙
คำปราศรัยของหลวงประดิษฐมนูธรรม	
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ	๒๖
คำชี้แจง	๓๒
ปาฐกถาธรรมเรื่อง อุดมมยตากับการศึกษา	๓๙
พุทธทาสภิกขุ	
ชีวิตของท่านปรีดี พนมยงค์ ในประเทศจีน .	
พ.ศ. ๒๔๙๒ - ๒๕๑๓	๔๕
ศุขปรีดา พนมยงค์	
อาจารย์ปรีดี พนมยงค์	๕๖
บังอร อิมโอชา	
หลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์)	
เลขาธิการรัฐสภาคนแรกของประเทศไทย	๕๘
บังอร อิมโอชา	
ตำนาน...รัฐธรรมนูญ	๖๗
เปลื้อง วรรณศรี	
สี่ครั้ง สี่หน ที่ได้พบท่านปรีดี พนมยงค์	๗๑
วงศ์ พลนิกร	
ปาฐกถาพิเศษเรื่อง “ ผลงานตามอุดมการณ์ของ	
ท่านปรีดี พนมยงค์ ที่ตกทอดมาถึงปัจจุบัน ”	๗๗
ปรีชา สุวรรณทัต	
คำปราศรัยพลตรีจำลอง ศรีเมือง	๘๖

สนทนากับร้อยตรีแปลง คำเมือง ธน. เสรีไทยจากสกลนคร	๘๘
<i>สัมพันธ์ พึ่งประดิษฐ์</i>	
<i>ระวี ฤกษ์จำนง</i>	
“พ่อ” ผู้วางรากฐานประชาธิปไตย	๑๐๖
<i>สมเกียรติ จันทรสีมา</i>	
ผู้ให้การอุปการะในการจัดพิมพ์	๑๐๘
กำหนดการ	๑๐๙
จากคณะผู้จัดพิมพ์	๑๑๐

ปาฐกถา เรื่อง “สองปีที่ล่วงมาแล้ว”

หลวงประดิษฐมนูธรรม

บรรยายทางวิทยุกระจายเสียง

ในคืนวันพุธที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๗

ท่านผู้ฟังทั้งหลาย

วันนี้เป็นศุภคติมงคลสมัย วันที่ระลึกอันสำคัญวันหนึ่งของชาติ วันที่ ๒๗ มิถุนายน ซึ่งเมื่อ ๒ ปีมาแล้ว พระมหากษัตริย์ได้ทรงลงพระปรมาภิไธยในรัฐธรรมนูญชั่วคราว ชาวไทยได้พากันก้าวขึ้นสู่วิถีทางอันใหม่ สยามได้เข้าอยู่ในระบอบรัฐธรรมนูญ ถึงแม้รัฐธรรมนูญที่ได้รับในวันที่ ๒๗ มิถุนายนนั้น จะเป็นแต่เพียงรัฐธรรมนูญชั่วคราว ก็เป็นบันไดขั้นแรกที่ก้าวขึ้นไปสู่รัฐธรรมนูญถาวร ซึ่งได้ประกาศแล้วในวันที่ ๑๐ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๗๕

ในระหว่างเวลาที่ล่วงมานับแต่วันประกาศรัฐธรรมนูญชั่วคราวจนกระทั่งถึงบัดนี้ รัฐบาลผู้รักษารัฐธรรมนูญได้ระมัดระวังกันทำงานด้วยความมุ่งหมายจะยังสภาพการณ์บ้านเมืองให้ดีขึ้น ระบอบรัฐธรรมนูญได้ทำให้เกิดผลดีอะไรแก่บ้านเมืองบ้าง นายพันเอก หลวงพิบูลสงคราม ได้บรรยายความรู้สึกของฝ่ายทหารให้ท่านฟังมาแล้วเมื่อคืนวันที่ ๒๔ ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๕ นี้ หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร ได้ทรงแสดงข้อสังเกตของพระองค์ท่านให้เพื่อนร่วมชาติฟัง ในคืนนี้คณะกรรมการวิทยุกระจายเสียง จึงมอบภาระอันมีเกียรติที่จะแสดงความรู้สึกของข้าพเจ้าบ้าง

อันว่าการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองนั้น หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร ได้ทรงบรรยายมาแล้วว่าเป็นการเปลี่ยนโดยรอบ ไม่ใช่เปลี่ยนแต่เล็กน้อยหรือเพียงแต่บางส่วนบางแหงก เป็นการเปลี่ยนแปลงวิถีทางดำเนินของชาติทีเดียว ฉะนั้นการเปลี่ยนแปลงจะต้องทำให้บังเกิดผลทั้งในรูปธรรมและนามธรรม แต่ผลแห่งการเปลี่ยนแปลงนั้นจะกระทำให้สำเร็จลุล่วงไปโดยเร็วไม่ได้ มีภาษีของชาวตะวันตกกล่าวว่า กรุงโรมมิได้สร้างในวันเดียวฉันทิใด กรุงสยามก็ฉันทินั้น การที่จะวินิจฉัยถึงผลที่ได้รับ

ในการเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้นจะต้องมองดูด้วยสายตาคือยุติธรรมและมองดูทุก ๆ ด้าน มีผู้เคยกล่าวคำทนายรัฐบาลว่า ไม่ได้ทำอะไรนอกจากออกกฎหมาย ผู้ที่ดำเนินเช่นนี้มองดูแต่ทางฝ่ายรูปธรรมอย่างเดียว ไม่ได้ระลึกถึงว่าการออกกฎหมายเป็นความจำเป็นเพียงไร ในระบอบรัฐธรรมนูญเช่นนี้ รัฐบาลจะทำอะไรได้ก็ต่อเมื่อกฎหมายให้อำนาจไว้ รัฐบาลหรือใคร ๆ จะทำอะไรตามใจของตนโดยที่กฎหมายไม่ให้อำนาจนั้นไม่ได้ การกระทำโดยมีกฎหมายเป็นการกระทำด้วยความยินยอมของประชาชน ซึ่งมีผู้แทนมาอยู่ในสภา สมกับที่รัฐธรรมนูญได้ให้สิทธิและเสรีภาพไว้ อีกประการหนึ่งกฎหมายเป็นโครงการของรัฐบาล เป็นแผนผังวิธีการที่จะให้ประชาชนทราบว่า รัฐบาลจะทำอะไร

การคิดก่อนแล้วจึงทำนั้น เป็นการสำคัญยิ่ง ในทางพระพุทธศาสนาที่มีคำสอนให้คิดก่อนแล้วจึงทำอยู่เสมอ ขออย่าให้เราทำอะไรกันโดยไม่คิดให้รอบคอบก่อน ขออย่าให้เราทำอะไรกันโดยไม่มีหลักไม่มีแนวทาง ขออย่าให้เราเดินก้าวออกไปจนกว่าจะรู้แน่นอนว่าเราจะก้าวไปทางไหน พวกเราชาวสยามมีสภาพเหมือนคนที่อยู่ในเรือลำเดียวกัน แล่นอยู่กลางมหาสมุทร เรือลำนั้นกำลังทำความพยายามฝ่าคลื่นผืนลมแสนเข้าหาฝั่ง ถ้าในเรือไม่มีเข็มทิศ คนเรือไม่รู้ว่าจะหันหัวเรือไปทางไหน ก็เป็นการพันวิสัยที่เรือนั้นจะตลอปลดลอยไปได้ ฉันทัด การบ้านเมืองของเราที่ฉันทัดนั้น ถ้าหากเรามีได้วางแผนงานอันแน่นอนลงไปแล้ว ก็เป็นการยากที่จะช่วยบ้านเมืองของเราให้ดีขึ้นได้

ในช่วงเวลา ๒ ปีที่ล่วงมาแล้ว รัฐบาลได้ทำอะไรบ้าง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า การเปลี่ยนแปลงการปกครองได้ยังประโยชน์อันใดให้บังเกิดขึ้นบ้าง การบรรยายความรู้สึกของข้าพเจ้าในข้อนี้ ข้าพเจ้าจะได้ดำเนินตามแนวหลัก ๖ ประการ และชี้แจงให้ท่านเห็นเป็นเรื่อง ๆ ไป

ประการที่ ๑ เรื่องความเป็นเอกราชนั้น กล่าวโดยเฉพาะการศาลก็ได้รับเร่งทำประมวลกฎหมายให้เสร็จได้เป็นอันมาก ในช่วงเวลาเล็กน้อย เมื่อก่อนประกาศรัฐธรรมนูญถาวร คือก่อนวันที่ ๑๐ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๗๕ กรมร่างกฎหมายซึ่งในเวลานั้นเป็นคณะกรรมการกฤษฎีกาได้เสนอร่างบรรพ ๕ ต่อสภา ครั้นถึงวันที่ ๓๑ มีนาคม ปีเดียวกัน ก็ได้เสนอร่างบรรพ ๖ พร้อมทั้งวิธีพิจารณาความแพ่งและความอาชญาต่อคณะรัฐมนตรี แต่พอรุ่งขึ้นสภาก็ถูกปิด งานจึงได้ค้างค้ำงและชะงักมา แต่ถ้ามองถึงเวลาที่ได้ทำงานกันมาแล้ว จะเห็นได้ว่าเมื่อก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองกันภายหลังวันเปลี่ยนแปลงนั้น งานร่างประมวลแพ่งได้เริ่มแต่ ร.ศ. ๑๒๗ นับจนถึง พ.ศ. ๒๔๗๕ ทำได้เพียงบรรพ ๑-๒-๓ และ ๔ กับเริ่มร่างหลักการของบรรพ ๕ ใช้เงินประมาณ ๒ ล้านบาทเศษ ครั้นเมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้วได้ทำบรรพ ๕-๖ วิธีพิจารณาความแพ่ง และวิธีพิจารณาความอาชญา ซึ่งเป็นกฎหมายสำคัญทั้ง ๔ เรื่อง สำเร็จได้โดยใช้เวลาเพียง ๘ เดือน

และใช้เงินเพียง ๑ แสน ๕ พันบาทเศษ เวลานี้ร่างที่แล้วเสร็จก็กำลังปรึกษากันในคณะกรรมการที่รัฐบาลตั้งไว้ ซึ่งจะได้รับร่างทำให้เสร็จภายในเดือนธันวาคมนี้ ตามมติของคณะรัฐมนตรี ส่วนความเป็นเอกราชในทางเศรษฐกิจและการเมืองนั้น รัฐบาลก็ได้รับร่างจัดท้าวตุ๋นอื่น ๆ ดั่งจะได้กล่าวในข้อต่อ ๆ ไป

ประการที่ ๒ เรื่องรักษาความสงบภายในนั้น ได้อาศัยกำลังทั้งฝ่ายทหาร ตำรวจ และพลเรือนผดุงรักษาสันติภาพของประเทศให้ยังยืนต่อมา แต่มีข้ออยู่ในการที่บำรุงกำลังเจ้าหน้าที่ผู้ปราบปรามอย่างเดียวเท่านั้น ยังจะต้องอาศัยการบำรุงในทางอื่น ๆ อันอยู่ในหลัก ๖ ประการ ประกอบกัน เช่นในทางเศรษฐกิจและการศึกษา เป็นต้น เพราะในหลัก ๖ ประการนี้ต่างก็มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันคล้ายสายโซ่ เท่าที่ได้ผ่านไปแล้วในระยะเวลา ๒ ปี การเปลี่ยนแปลงได้เริ่มขึ้นในราชการบริหารส่วนกลาง ความหวังในการรักษาความสงบภายใน จะสำเร็จผลได้เมื่อได้จัดการปกครองท้องถิ่นต่าง ๆ ให้เป็นไปตามแบบเทศบาลโดยที่ราษฎรในท้องถิ่นจะได้มีสิทธิจัดการปกครองในส่วนท้องถิ่นของตนเอง

รัฐบาลได้เตรียมวิธีการร่างกฎหมายว่าด้วยการรักษาความสงบเรียบร้อยในท้องที่อันจะต้องใช้แทนกฎหมายว่าด้วยการปกครองท้องที่ซึ่งใช้อยู่แต่เดิม เตรียมวิธีการที่จะป้องกันการกระทำผิดมิให้เกิดขึ้นด้วยวิधिปกครอง และยังดำริที่จะจัดการทะเบียนเกี่ยวแก่ราษฎรทั่วไปให้เป็นระเบียบเรียบร้อยในเมื่อได้เริ่มการเทศบาลขึ้น และดำริวางวิธีการให้มีบัตรประจำตัวเพื่อความสะดวกในการป้องกันรักษาความสงบสุขและในการตรวจตราระมัดระวังความสงบเรียบร้อยภายในโดยทั่ว ๆ ไปได้ ฉะนั้นจึงเป็นการจำเป็นยิ่งที่ซึ่งจะต้องเตรียมทุนเตรียมผู้ที่จะบริหาร

แต่การรักษาความสงบภายในนั้นเป็นงานหนักอย่างยิ่ง เมื่อการเปลี่ยนแปลงได้ทำสำเร็จลงแล้ว ก็มีผู้ไม่พอใจบังเกิดความอิจฉาริษยา กระทำความพยายามด้วยประการต่าง ๆ ที่จะยังความไม่สงบให้บังเกิดขึ้น จนเกิดการกบฏ อันเป็นเหตุให้เสียชีวิตเลือดเนื้อและทรัพย์สินสมบัติของประเทศ การพยายามยุยงส่งเสริมให้เกิดความไม่สงบเช่นนี้ก็ยังมีอยู่เสมอ เรื่องนี้กระทำความซัดซำในการที่จะจัดการอย่างอื่น ๆ เพราะเมื่องานจะดำเนินไปโดยเรียบร้อยดี ก็ต้องมาสะดุดหยุดลง แต่อย่างไรก็ดี รัฐบาลมีความมานะพยายามอันแรงกล้าที่จะต่อสู้อุปสรรคทั้งหลาย และข้าพเจ้าเองก็เชื่อมั่นในหัวใจที่ยุติธรรมของประชาชนส่วนมาก ที่จะช่วยกันรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศชาติของเรา

ประการที่ ๓ การเศรษฐกิจเป็นปัญหาสำคัญที่พูดถึงกันอยู่เสมอ และได้ถามกันอยู่บ่อย ๆ ว่าเมื่อไรรัฐบาลจะจัดการเศรษฐกิจให้ดีขึ้น การที่เอาใจใส่กันถึงเรื่องเศรษฐกิจมาก ๆ นั้น

ก็สมควรแล้ว เพราะถ้าหากเปลี่ยนแต่วิธีการปกครอง ไม่เปลี่ยนวิธีการเศรษฐกิจแล้ว การเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้นก็ไร้ผล บางคนกล่าวว่าจนกระทั่งบัดนี้รัฐบาลยังมิได้ทำอะไรในเรื่องบำรุงเศรษฐกิจ คำกล่าวเช่นนี้เป็นการใส่ร้าย โดยปราศจากความจริง เพราะการช่วยเหลือเศรษฐกิจนั้น รัฐบาลได้ทำไปแล้วหลายเรื่อง เช่น สำนักงานจัดทำงานการช่วยเหลือกสิกร โดยออกกฎหมายห้ามการยึดทรัพย์สินบางอย่าง ลดภาษีอากรต่าง ๆ ควบคุมการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราในกฎหมาย ลดเงินรัชชูปการ ขยายการสหกรณ์ ตั้งข้อบัญญัติให้ใช้กรรมกรไทยตามส่วน ตั้งที่นายพันเอก หลวงพิบูลสงครามได้บรรยายมาแล้วในวันที่ ๒๔ นอกจากนี้รัฐบาลได้จัดการคมนาคมตัดถนนและทำการเรื่องชลประทานโดยมิได้หยุดพัก แต่ความยุ่งยากในปัญหาเศรษฐกิจนั้นใหญ่ยิ่งกว่าปัญหาใด ๆ อุปสรรคข้อขัดข้องต่าง ๆ บังเกิดขึ้นในปัญหาเศรษฐกิจนี้ไม่น้อยกว่าปัญหาอื่น ๆ ทั้งนี้ เนื่องจากเหตุหลายประการ เช่น เข้าใจกันไปว่ารัฐบาลจะต้องทำให้เงินทองไหลมาเทมา ให้คนเกียจคร้านมีเงินได้โดยมิต้องทำงานซึ่งเป็นสิ่งหวิสัย ไม่มีรัฐบาลใดสามารถทำได้ ไม่มีคนสุจริตคนใดที่จะหาเงินได้โดยไม่ต้องทำงาน เหตุขัดข้องประการที่สองก็เนื่องจากความไม่รู้ว่าการบำรุงเศรษฐกิจนั้น จะต้องทำอะไร เช่นเมื่อรัฐบาลลงทุนตัดถนนสายยาว ๆ ก็พูดกันว่า จะไปตัดถนนทำไม? เหตุไรจึงไม่บำรุงเศรษฐกิจ ผู้ที่กล่าวนั้นไม่ทราบว่าจะเศรษฐกิจจะดีขึ้นไม่ได้ ถ้าไม่มีถนน บางคนกล่าวว่าแม้แต่สำรวจ ไม่เห็นทำอะไร ทั้งนี้เพราะไม่ได้คำนึงว่าการสำรวจนั้นเป็นการกระทำอยู่ในตัว ถ้าไม่สำรวจก่อนจะทำอะไรได้ แต่อุปสรรคใด ๆ ไม่สำคัญเท่ากับการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนใหญ การกระทำของรัฐบาลได้กระทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ไม่ไปกอบโกยเงินทองให้เฉพาะบุคคล ดังนั้น ทุกครั้งที่รัฐบาลได้พยายามช่วยคนจน เช่น กสิกร รัฐบาลก็ต้องรับความลำบาก การดิ้นรนหนัก การยุงยงส่งเสริม กฎหมายห้ามยึดทรัพย์สินบางอย่างของกสิกรก็ดี กฎหมายควบคุมการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราก็ดี กฎหมายเหล่านี้ออกมาได้ด้วยความยากลำบาก ความยากในปัญหาเศรษฐกิจมีอยู่ดังนี้ ข้าพเจ้าจึงหวังว่าประชาชนจะเห็นใจ ถ้าหากว่าจะทำการให้ลุล่วงไปเร็วกว่านี้ไม่ได้ ก็เพราะเหตุที่รัฐบาลต้องประสบอุปสรรคอย่างมากมาย ดังกล่าวมาแล้ว แต่รัฐบาลก็มีความมานะพยายามอย่างยิ่งอยู่เสมอ เมื่อว่าถึงการเงินของประเทศเป็นเรื่องหนึ่งที่สำคัญของศัตรูแห่งรัฐธรรมนูญพยายามปลุกปั่นให้เกิดความวิตกว่าตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองมาแล้วการเงินของประเทศได้ตกต่ำ ถึงกับกล่าวยุงยงกันว่า เกือบไม่มีเงินเหลือคงคลังแล้ว การยุงยงด้วยความเท็จเช่นนี้เป็นที่น่าละอายใจ แท้จริงสภาพการเงินนั้นเป็นของหลอกกันไม่ได้ ความจริงเป็นอย่างไร รัฐบาลจะต้องแถลงออกมาตามที่เป็นจริง เพราะการเงินของเรามีข้อเกี่ยวพันต่อเนื่องกับของประเทศอื่น ๆ

เมื่อก่อนการเปลี่ยนแปลงนั้น งบประมาณที่ทำสำหรับ พ.ศ. ๒๔๗๕ เกือบไม่สุดคุณภาพ ยังความปั่นป่วนในทางการคลัง เมื่อก่อนแล้ว รัฐบาลคณะราษฎรได้พิจารณางบประมาณนั้นใหม่ และในปลายปีก็บังเกิดรายได้มากกว่ารายจ่าย

ในเรื่องการเงินคงคลังนี้ ท่านควรทราบว่

ในวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๕ มีเงินเหลือคงคลัง ๓๔ ล้านบาทเศษ

ในวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๖ มีเงินเหลือคงคลัง ๔๗ ล้านบาทเศษ

ในวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๗ มีเงินเหลือคงคลัง ๕๔ ล้านบาทเศษ

ในวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ มีเงินเหลือคงคลัง ๕๘ ล้านบาทเศษ

แปลว่าในชั่วเวลา ๒ ปีภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้วมีเงินเหลือคงคลังเพิ่มขึ้นถึง ๒๓ ล้านบาทเศษ นอกจากนี้เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ ประเทศสยามยังได้ใช้เงินกู้ราย ๗ เปอร์เซนต์ คือเป็นเงินกว่า ๒๐ ล้านบาท เงินใช้คืนนี้จ่ายจากเงินที่ได้สะสมไว้สำหรับใช้หนี้เงินกู้ เป็นการปลดเปลื้องภาระของประเทศลงมีใช้น้อย

ประการที่ ๔ เรื่องสิทธิเสมอภาค เป็นสิทธิที่ประชาชนได้รับอยู่แล้วโดยรัฐธรรมนูญ และนอกจากนั้นรัฐบาลก็ได้พยายามทำการหลายอย่างเพื่อผดุงสิทธิเสมอภาคของประชาชน รัฐบาลได้จัดการให้ได้ออกพระราชบัญญัติข้าราชการพลเรือน เพื่อคนทุกคนได้รับความเสมอภาคในการที่จะเข้ารับราชการ รัฐบาลได้ตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ซึ่งแต่ก่อนมาเป็นเรื่องที่ทวงหนักหนักหนา การศึกษาการเมืองนั้นแต่ก่อนมา คนทั่วไปไม่มีโอกาสได้ศึกษา แต่บัดนี้ ทุกคนก็ได้รับความเสมอภาคในอันจะเรียนรู้ทางการเมืองและมีส่วนในการบ้านเมืองของตน

ประการที่ ๕ เรื่องเสรีภาพของประชาชน ข้อนี้ก็เป็ผลที่ได้อยู่ตามรัฐธรรมนูญในเรื่องเสรีภาพนี้ก็มีผู้เข้าใจผิดหรือแกล้งเป็นทำเข้าใจผิดอยู่เป็นอันมาก เสรีภาพไม่ได้หมายความว่ามนุษย์จะทำอะไรได้ทุกอย่างตามความพอใจ ถ้าทำเช่นนั้นก็กลายเป็นอนาธิปไตย คือการไม่มีรัฐบาล เสรีภาพจึงต้องมีระเบียบ เสรีภาพต้องอยู่ในวงเขตของกฎหมายและศีลธรรม มนุษย์เราไม่มีเสรีภาพที่จะทำอะไรได้ แต่ต้องไม่เป็นการประทุษร้ายเสียหายนแก่ผู้อื่น หรือไม่ทำให้เกิดความระส่ำระสายในบ้านเมือง ในเรื่องเสรีภาพนี้รัฐบาลผู้รักษารัฐธรรมนูญของเราได้ให้มากกว่าที่เขาให้กันในประเทศอื่น ๆ ที่เปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่ ๆ รัฐบาลได้ยอมนั่งทนฟังคำกล่าวร้ายเสียงปฏิบัติอย่างมากมาย ไม่มีประเทศใดที่เปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่ ๆ เขาจะนั่งทนได้อย่างรัฐบาลรัฐธรรมนูญของเรานี้ ฉะนั้นข้าพเจ้าจึงกล้ากล่าวว่รัฐบาลได้ให้เสรีภาพถูกต้องตามระบอบรัฐธรรมนูญ

ประการที่ ๖ เรื่องการศึกษาได้ก้าวหน้าไปเพียงไรภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ท่านจะทราบได้ว่า การศึกษาประชาบาลได้ก้าวหน้าขึ้นไปอีกมาก นอกจากความช่วยเหลือจากรัฐบาลแล้ว พระภิกษุสงฆ์ก็ได้แสดงความเอื้อเฟื้อเข้าช่วยการศึกษาของชาติ ในเวลานี้มีพระภิกษุในจังหวัดต่าง ๆ ยินดีเข้ารับการอบรมเพื่อช่วยเป็นครูประชาบาลเป็นจำนวนกว่า ๕๐๐ รูป และยังมีอีกเกือบ ๔๐๐ รูป ที่แสดงความจำนงจะเข้าช่วยเหลือโดยสอนให้เปล่า และนอกจากนี้คณะสงฆ์ยังคิดตั้งโรงเรียนวัดขึ้นช่วยเหลือการศึกษาประชาบาลอีกมาก ทั้งนี้ย่อมแสดงให้เห็นชัดว่า ระบอบรัฐธรรมนูญได้ประสานงานระหว่างบ้านเมืองกับคณะสงฆ์ได้อย่างดียิ่ง

การสามัญศึกษา เทียบจำนวนโรงเรียนในสมัยก่อนกับหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง มีโรงเรียนขึ้นประเภทเพิ่มขึ้น ๑๓๖ โรงเรียน มัธยมตอนต้น เพิ่มขึ้นอีก ๒๒ โรงเรียน มัธยมตอนกลาง เพิ่มขึ้นอีก ๔๓ โรงเรียน และใน พ.ศ. ๒๔๗๗ นี้ก็ได้ขยายการศึกษามัธยมตอนปลายออกไปทางต่างจังหวัด

การวิสามัญศึกษา ซึ่งเป็นโรงเรียนให้อาชีพได้ขยายออกไปอย่างมาก เช่นโรงเรียนช่างต่าง ๆ โรงเรียนกลีกรรม ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้วโรงเรียนช่างต่าง ๆ ได้เปิดขึ้นใหม่ถึง ๗ โรงเรียน โรงเรียนกลีกรรมเพิ่มขึ้นอีก ๕ โรงเรียน และโรงเรียนพาณิชย์การเพิ่มขึ้นทั้งในกรุงเทพฯ และจังหวัดต่าง ๆ อีก ๑๐ โรงเรียน นอกจากนี้ยังมีโรงเรียนวิสามัญแผนกการเรือน วิสามัญแผนกเลขานุการ และวิสามัญแผนกภาษา ซึ่งได้ตั้งขึ้นใหม่ในกรุงเทพฯ และที่จังหวัดภูเก็ต

การศึกษาที่ได้ก้าวหน้ามาถึงเพียงนี้ นับว่าเป็นผลของการเปลี่ยนแปลงการปกครองอันแลเห็นได้ชัด สิ่งสำคัญก็คือมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ซึ่งได้เปิดในวันนี้ และมีจำนวนนักเรียนที่มหาวิทยาลัยรับสมัครแล้ว ๗,๐๕๔ คน วิชาการเมืองซึ่งแต่ก่อนมาเป็นวิชาทวงแทนเดียนี้ตรงกันข้าม ยินดีเปิดสอนให้แพร่หลายที่สุด

อนึ่งในทางศิลปกรรมของชาติ รัฐบาลได้จัดตั้งขึ้นสูงขึ้น เช่นโรงเรียนช่างต่าง ๆ และโรงเรียนนาฏดุริยางค์ศาสตร์ ซึ่งได้จัดตั้งขึ้นใหม่ และได้ดำเนินกิจการมาเป็นอย่างเรียบร้อยดี

รวมความตามที่กล่าวมาแล้ว ท่านผู้ฟัง ที่มีความยุติธรรมในใจจริง ๆ จะเห็นได้ว่าในชั่วเวลา ๒ ปี การงานได้ก้าวหน้ามาไม่น้อย ผู้ที่ได้กระทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองหวังอยู่แต่ความก้าวหน้าของกิจการทั้งหลาย ถ้าหากว่ากิจการจะก้าวไปสะดวกไม่ได้ก็เพราะศัตรูของรัฐธรรมนูญมาขัดขวางก่อให้เกิดมีเรื่องร้าย แต่ถ้าประชาชนทั่วไปมีความรัก มีความนิยมรัฐธรรมนูญอยู่ทั่วถึงกันแล้ว รัฐธรรมนูญนี้เองจะเป็นสิ่งที่ทำให้พวกเราทั้งหลายมีความกลมเกลียวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ต่างคน

ต่างทำหน้าที่ของตน ปราศจากความอิจฉาช่วยกันคิดช่วยกันสร้าง ไม่ใช่คอยทำลายกัน เมื่อเป็นได้
ดังนั้น วิถีทางแห่งรัฐธรรมนูญจะราบรื่น และเราจะพากันไปสู่ความสุขความเจริญ อันเป็นจุดหมาย
ปลายทางของเรา ข้าพเจ้าไม่ได้ขอรับรองให้ท่านนิยมรัฐบาลหรือนิยมใครเป็นส่วนตัว แต่ขอรับรองให้ท่าน
เห็นแก่ชาติบ้านเมือง เห็นแก่ประชาชนทั่วไป และช่วยกันเชิดชูรัฐธรรมนูญของเราให้ถาวรลยเด่นอยู่
เสมอ ความถาวรแห่งรัฐธรรมนูญเป็นการฝังหลักความสุขความเจริญของประชาชนให้มั่นคง
แต่ความดับสูญแห่งรัฐธรรมนูญเป็นอวสานแห่งประเทศและชาติ ขอให้พวกเราชาวไทย จงช่วยกันรักษา
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยามให้สถิตสถาพรอยู่ชั่วกัลปาวสาน เทอญ.

ขอความสวัสดิ์จึงมีแต่ท่านผู้ฟังทั้งหลาย

คำปราศรัยของ หลวงประดิษฐมนูธรรม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ทางวิทยุกระจายเสียง เมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๘๐ (๑๙๓๗)

เมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๔๘๐ (๑๙๓๗) กระทรวงการต่างประเทศ ได้จัดพิมพ์เอกสารเผยแพร่ฉบับหนึ่ง โดยรวบรวม สุนทรพจน์ คำปราศรัย และคำให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ของาพณา หลวงประดิษฐมนูธรรม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในขณะนั้น มาแปลเป็นภาษาฝรั่งเศส เพื่อเผยแพร่ให้ชาวต่างประเทศได้เข้าใจทั้งการปฏิบัติงานของรัฐบาล และนโยบายต่างประเทศได้ทราบ (เอกสารนี้เก็บรักษาอยู่ที่ กองบรรณสาร กระทรวงการต่างประเทศ)

ฝ่ายบรรณกร เห็นว่าเป็นเอกสารประวัติศาสตร์ที่มีประโยชน์ จึงได้ขออนุญาตจากกระทรวงการต่างประเทศมาตีพิมพ์เผยแพร่ และได้รับอนุมัติจาก เอกอัครราชทูตปรัชยาทวิ ตะเวทิกุล และกองบรรณสารแล้ว จึงได้นำคำปราศรัยที่ หลวงประดิษฐมนูธรรม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสมัยนั้น ได้กล่าวทางวิทยุกระจายเสียงเมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๘๐ (๑๙๓๗) เพียงชิ้นเดียว มาตีพิมพ์ ณ ที่นี้

สาระสำคัญของคำปราศรัยนี้ นอกเหนือจากที่ได้ชี้ถึงการให้มีการปกครองระบบประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญแล้ว ยังเห็นว่าไม่ควรมีระบบอื่นเข้ามาแทนที่ระบบนี้ ทั้งได้ยืนยันถึงเจตนาของคณะราษฎรและรัฐบาลภายใต้รัฐธรรมนูญที่ยึดมั่นในธรรมะและความเป็นธรรมในการบริหารราชการแผ่นดิน แม้ในการดำเนินนโยบายกับมิตรประเทศก็ใช้หลักการเดียวกันนี้ จึงได้ดำเนินการเจรจาแก้ไขสนธิสัญญาต่าง ๆ กับหลายประเทศให้เท่าเทียมกัน เช่น กับอังกฤษ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เยอรมนี อิตาลี เบลเยียม เดนมาร์ก เนเธอร์แลนด์ สวีเดน นอร์เว ปอร์ตุเกส สเปน และได้แก้ไขสนธิสัญญาทางไมตรีและการพาณิชย์ให้เท่าเทียมกันกับอีกหลายประเทศ และได้สรุปด้วยพุทธภาษิตว่า ธมฺโม รกฺขติ ธมฺมจาริ ธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม

IV

Traduction de l'allocution prononcée à la radio par S. E. Luang Pradist Manudharm, Ministre des Affaires Etrangères, à l'occasion de la 5e anniversaire de la Constitution, le 27 Juin 1937.

MESDAMES ET MESSIEURS,

C'est aujourd'hui le cinquième anniversaire de la signature de la Constitution provisoire par le Roi. C'est donc un des jours les plus importants et les plus mémorables pour la Nation Siamoise. Il remet en mémoire, en effet, la coopération cordiale du Peuple siamois et le soutien qu'il apporta à cette époque au Parti du Peuple lors de sa requête pour l'octroi de la Constitution.

En effet, le Parti du Peuple avait fait connaître au peuple siamois qu'il ne donnerait au Siam aucun autre régime qu'une Constitution démocratique.

Le Gouvernement Constitutionnel et les auteurs de la requête pour la Constitution, étant naturellement conscients de leur obligation légale et morale envers le Roi et le Peuple, ont la ferme résolution de maintenir ce régime.

En conséquence, j'aimerais que vous restiez persuadés que ce régime constitutionnel démocratique ne peut être remplacé par aucun autre.

Le régime constitutionnel est un régime qui élève le Dharma (Moral) telle une lampe sacrée qui répand sa lumière sur le chemin du progrès que suit le Siam.

— 18 —

Le peuple devrait toujours observer le Dharma (Moral) dans le cours de sa vie quotidienne, comme l'a dit S. E. le Président du Conseil le 24 Juin dernier. Il en est de même pour l'État : le "Dharma" (Moral) est d'une très grande importance, le Gouvernement doit soutenir le Dharma (Moral) comme un principe de son administration.

Dans les relations internationales, les nations, comme les individus, doivent avoir des amis, elles ne peuvent pas vivre isolées. Dans mon allocution radio-diffusée de l'an dernier, j'ai montré que nous avons, au Siam, des ressources naturelles mais que nous ne sommes pas encore capables d'employer toutes nos richesses pour notre usage ; nous manquons encore d'experts et de capitaux pour lesquels nous devons avoir recours à l'aide étrangère.

Quel est donc le facteur qui contribuerait aux bons rapports internationaux ? A ce sujet, le Gouvernement a compris que c'est seulement en suivant le chemin du Dharma (Moral) que la nation se placera d'elle-même en position de contribuer à ces bons rapports.

Le Gouvernement s'est efforcé de maintenir intactes ses relations amicales avec les Puissances étrangères ; et en favorisant la bonne entente mutuelle, il a toujours obtenu des Puissances amies la coopération et l'aide indispensables.

En ce qui concerne la Grande Bretagne, j'ai déjà déclaré à plusieurs reprises que nos relations amicales

— 19 —

avec cette nation se sont poursuivies de façon régulière. Les colonies britanniques ont été de bons clients commerciaux pour le Siam et dans le domaine financier, le Siam a reçu une aide considérable de la Grande Bretagne. Des Anglais ont été au service du Gouvernement siamois ; ils ont collaboré à l'administration du pays depuis l'époque de la réorganisation sous le 5ème Règne et ont depuis lors, continué à prêter leur concours.

Nous continuons d'entretenir avec la France, de bonnes relations. Des Français ont été également employés par le Gouvernement et dans l'achèvement de la codification des lois siamoises dont la réalisation a marqué une étape dans la voie de notre indépendance au point de vue juridictionnel, les Français nous ont apporté un précieux concours.

En ce qui concerne les Etats-Unis, la bonne entente qui a toujours existé depuis le commencement, continue toujours à se maintenir. Les Américains ont apporté au Siam la connaissance d'un certain nombre de Sciences, telles que l'imprimerie et la médecine. Des fonctionnaires américains au service du Gouvernement siamois ont collaboré à la révision des traités laquelle a marqué une étape importante dans le recouvrement par le Siam de ses droits souverains.

Avec le Japon, les rapports amicaux ont été régulièrement poursuivis et les Japonais ont été depuis des temps anciens au service du Gouvernement siamois. Les Siamois maintenant se rendent au Japon et les Japonais viennent au Siam en nombre toujours croissant,

et c'est là un moyen de développer la bonne entente entre les deux pays.

Avec l'Allemagne également, nous entretenons des rapports amicaux et de bons échanges commerciaux. Des allemands ont rendu des services considérables dans l'administration des chemins de fer du Siam.

De même avec l'Italie, les bons rapports amicaux et commerciaux continuent à se développer. Les Italiens nous ont aidé pour la construction de nombreux bâtiments importants.

Nos relations avec la Belgique se sont poursuivies sans heurts. Un belge fut même Conseiller Général et nous aida pour l'organisation des Cours de Justice.

Nos relations avec le Danemark restent bonnes. Des Danois ont occupé des charges dans le Gouvernement et nous ont apporté leur concours pour l'organisation rationnelle de la Gendarmerie.

En ce qui concerne les Pays-Bas, la Suède, la Norvège, le Portugal, l'Espagne et la Suisse nos relations se sont maintenues dans de bonnes conditions.

Le Gouvernement Royal a maintenant dénoncé les traités d'Amitié et de Commerce avec les diverses Puissances en vue de conclure de nouveaux traités par lesquels le Siam jouira d'une indépendance complète. Afin de mener à bien la révision des traités, nous comptons naturellement sur la bonne volonté des diverses Puissances amies lesquelles m'ont assuré qu'elles considéreraient favorablement la plus grande partie de nos demandes.

— 21 —

Puisque nos amis sont ainsi animés de bonnes intentions pour nous aider à obtenir une indépendance complète, je voudrais demander à mes compatriotes de coopérer avec moi afin de maintenir les relations amicales que nous entretenons avec eux.

De même qu'entre compatriotes, l'affection et l'amitié sont nécessaires entre nations.

Feu Son Altesse Royale le Patriarche Suprême, Prince Vajiranana Vavoros a formulé cet adage : Lokopathambhikâ Mettâ—"l'affection ou l'amitié est le support du monde". Il a vu, en effet, le bienfait de l'affection et de l'amitié dans le sens où nous l'entendons. En conséquence je demande à tous les Siamois de garder et d'observer le Dharma (Moral) aussi bien dans les affaires privées que dans les relations internationales et de maintenir ferme le régime constitutionnel.

"Dhammohave Rakkhati Dhammacârim"

"Le Dharma (Moral) sauvegarde ceux qui l'observent".

Je prie pour que le pouvoir protecteur du "Triple Joyaux" et pour que tout ce qui est sacré dans l'Univers fassent que chacun de vous puisse toujours davantage jouir du Bonheur et de la Prospérité sous le régime constitutionnel et que vos désirs légitimes puissent être exaucés dans le cadre de la Constitution.

BONNE NUIT.

คำชี้แจง

หลังจากที่หนังสือ “ จดหมายของนายปรีดี พนมยงค์ ถึง พระพิศาลสุภุมวิท เรื่อง หนังสือจดหมายเหตุของเสรีไทยเกี่ยวกับปฏิบัติการในแคนดี นิวเดลี และสหรัฐอเมริกา ” ได้แปลเป็นภาษาอังกฤษ โดยใช้ชื่อว่า “ Political and Military Tasks of the Free - Thai movement to regain national sovereignty and independence ” ได้พิมพ์เผยแพร่แล้ว ได้มีผู้ทักท้วงคำว่า “ sovereignty ” กับคำว่า “ independence ” นั้นมีความหมายอย่างเดียวกัน นายปรีดีฯ จึงได้เขียนบันทึกนี้ขึ้นมา

ด้วยข้าพเจ้าเห็นว่านายปรีดีฯ เป็นบุคคลที่ใช้เหตุผลประกอบกับหมั่นศึกษาค้นคว้าหาความรู้อยู่เสมอ จึงเห็นว่าการเสนอให้พิมพ์บันทึกนี้จะมีประโยชน์ต่อการรู้จักนายปรีดีฯ ในอีกด้านหนึ่งด้วย

โกวิท . โกมลกุล
/ / /

บ้านซอยสวนพลู

๑๓ มีนาคม ๒๕๓๔

บันทึกขอบคุณท่านที่เตือนว่า คำว่า “sovereignty” กับคำว่า “independence” นั้น มีความหมายอย่างเดียวกัน

ขอบคุณท่านที่เตือนว่าคำว่า “sovereignty” กับคำว่า “independence” นั้นมีความหมาย
อย่างเดียวกัน ไม่ควรที่ผู้เรียบเรียงใช้คำที่มีความหมายอย่างเดียวกันในชื่อของหนังสือว่า

“Political and Military Tasks of the Free - Thai movement to regain”
“national sovereignty and independence.”

ผู้เรียบเรียงได้พิจารณาคำเตือนนั้นแล้วด้วยความขอบคุณ แต่ผู้เรียบเรียงเห็นว่าไม่อาจแก้ไข
เรื่องโดยตัดคำว่า “sovereignty” หรือคำว่า “independence” ออกเพราะเหตุดังต่อไปนี้

๑. ก่อนเขียนชื่อเรื่องหนังสือดังกล่าวนี้ ผู้เรียบเรียงสำนักตนว่าไม่มีความรู้แตกฉานใน
ภาษาอังกฤษ ฉะนั้นคำใดยังไม่เข้าใจแจ่มแจ้งก็ได้เปิดพจนานุกรมที่ใช้ในมหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัย
ของอังกฤษ และ ส.ร.อ. และเมื่อเรียบเรียงแล้วก็ได้ขอให้ Mr. Anthony M. Paul ซึ่งเป็น Roving
Editor ของ Reader's Digest และ Editor in Chief (Asia Edition) นั้นตรวจให้ถูกต้องอีกครั้ง
หนึ่ง ซึ่ง Mr. Paul ได้ตรวจรับรองแล้วดังปรากฏในสำเนาจดหมายที่แนบมาพร้อมบันทึกนี้ ทั้งนี้
แสดงว่า Editor นิตยสาร หลักฐานนี้ทราบดีว่าคำว่า “sovereignty” กับคำว่า “independence”
นั้นมีใช่เป็นคำ “Synonym” มีความหมายอย่างเดียวกัน หากเป็นคำที่มีความหมายคล้ายกันบ้าง
และผิดแผกแตกต่างกันบ้างในหลายกรณี ซึ่งต้องพิจารณาด้วยความประณีต ซึ่งจะเอาคำหนึ่งมาใช้
แทนอีกคำหนึ่งไม่ได้

๒. พจนานุกรมภาษาอังกฤษตั้งแต่เล่มขนาดกลางขึ้นไปที่ใช้ในมหาวิทยาลัยนั้น ถ้าคำใด
มีความหมายอย่างเดียวกับคำอื่น พจนานุกรมนั้นก็มีเครื่องหมายบอกไว้เป็นอักษรย่อว่า “SYN”
ที่ย่อมาจากคำว่า “Synonym”

โดยเฉพาะพจนานุกรม “เวบสเตอร์” (Webster’s New World Dictionary of the American Language) ซึ่งเป็นพจนานุกรมที่ให้คำ synonym ไว้หลายคำนั้นก็มิได้หมายความว่า “SYN” ท้ายคำ “Sovereignty” หรือท้ายคำ “Independence” ว่าคำทั้งสองนั้นเป็น Synonym ด้วยกัน

ขอให้ดูพจนานุกรมเล่มนั้นที่ให้ความหมายของคำทั้งสองแต่ละคำไว้ดังต่อไปนี้

- “ - Sovereignty n. 1. the state or quality of being sovereign.
- “ 2. the status, dominion, rule, or authority of a sovereign.
- “ 3. supreme and independent political authority; as, state sovereignty.
- “ 4. a sovereign state or governmental unit. ”

“ พจนานุกรมนั้นไม่มีหมายเหตุ “SYN” เพื่อแจ้งว่าคำนั้นเป็น Synonym ของคำว่า “independence ”

- “ - Independence n. 1. the state or quality of being independent;
- “ freedom from the influence, control, or determination of another
- “ or others. 2. an income sufficient for a livelihood. ”

พจนานุกรมนั้นไม่มีหมายเหตุ “SYN” เพื่อแจ้งว่าคำนั้นเป็น Synonym ของคำว่า “Sovereignty ”

๓. ในทางวิทยาศาสตร์สังคมและในทางการเมืองนั้นได้ใช้ความประนีประนอมเกี่ยวกับการใช้ศัพท์เทคนิคของวิชาอื่นๆ เช่น สยาม (สมัยก่อนแก้ไขสนธิสัญญาไม่เสมอภาค) นั้นเป็นประเทศเอกราชเรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า “independent” แต่สยามไม่มี “อธิปไตย” เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า “sovereignty” เหมือนคนในบังคับต่างชาติที่มีสิทธิพิเศษ ฉะนั้นคำอังกฤษทั้งสองจึงใช้แทนระหว่างกันไม่ได้ เช่น จะเอาคำว่า independent มาใช้แทน sovereignty ในกรณีนั้นไม่ได้

- ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ นั้น แม้ญี่ปุ่นถือว่าไทยเป็น Independence แต่ไทยก็ต้องเสีย sovereignty ในการที่ถูกญี่ปุ่นยึดครอง ซึ่งแม้ญี่ปุ่นส่งกองทหารและกำลังตำรวจ “พิเศษ” ของญี่ปุ่นมาทำการจับกุมคนไทยและคนต่างด้าว เช่น คนจีนไปกักขังไว้ซึ่งรัฐบาลไทยก็ต้องยอมเสีย sovereignty นอกจากนั้นการที่รัฐบาลไทยประกาศสงครามและก่อสถานะสงครามกับสัมพันธมิตรนั้น ถ้าเสรีไทยไม่ปฏิบัติการด้านสอง คือ ปฏิบัติการเพื่อให้สัมพันธมิตรรับรองว่าประเทศไทยมิใช่เป็น

ศัตรูของสัมพันธมิตรและไม่ตกเป็นฝ่ายแพ้สงครามแล้ว ประเทศไทยก็ต้องเสียความเป็นเอกราชและอธิปไตยหรือถ้าสัมพันธมิตรยอมให้ไทยเป็น Independence แต่ประเทศไทยก็ต้องเสีย Sovereignty หลายอย่าง

ถ้าจะพิจารณารายละเอียดเกี่ยวกับระบบสังคมของหลายประเทศในโลกนี้ก็จะพบว่าหลายประเทศที่เป็น independent นั้นไม่มี sovereignty ในทางนิตินัยและในทางปฏิบัติ แม้แต่แคนาดาซึ่งเป็น independent นั้น แต่เมื่อเร็ว ๆ นี้ก็มีเรื่องเกี่ยวกับการแก้ไขรัฐธรรมนูญซึ่งจะต้องเสนอรัฐสภาอังกฤษให้ความเห็นชอบด้วย ประเทศในค่ายตะวันออกและในค่ายตะวันตกที่แต่ละประเทศเป็น independent แต่ไม่มี sovereignty ที่จะวินิจฉัยได้เต็มที่โดยลำพัง คือ ต้องทำตามหัวหน้าค่าย ในปัจจุบันนี้เมื่ออาณานิคมแบบเก่า "Old colonialism" เลิกไปหลายรายแล้ว แต่ในทางการเมืองสมัยใหม่ก็ต้องพิจารณาถึงสิ่งที่เรียกว่า "Neo-Colonialism" คือ ประเทศที่เป็น independent ภายนอกแต่ในสาระเป็นเมืองขึ้นของประเทศอื่น คือ ไม่มี sovereignty สมบูรณ์ ฯลฯ

๔. ถ้าท่านผู้ใดยืนยันว่าคำ sovereignty กับ independence เป็น synonym ด้วยกันก็ขอได้โปรดถือเสียว่าการใช้คำที่มีความหมายซ้ำกันนั้นก็เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจความแน่นอนขึ้น จึงมิใช่เป็นเรื่องผิด เพราะในหนังสือภาษาอังกฤษหลายเล่มก็ปรากฏประโยคที่ใช้คำที่มีความหมายอย่างเดียวกันซ้ำ ๆ กัน อนึ่งถ้าจะแก้ชื่อเรื่องตามที่ท่านผู้ปรารถนาดีเดือนมานั้นก็จะแสดงให้เห็นผู้อ่านเข้าใจผิดว่าหนังสือนั้นทั้งเล่มบกพร่องมาก เพราะเพียงแต่เริ่มชื่อเรื่องก็ผิดแล้ว

ขอบคุณ

READERS DIGEST

ROVING EDITOR (Asia & Pacific)
EDITOR-IN-CHIEF (Asia Edition)

• Anthony M. Paul

October 22, 1979.

H.E. Pridi Banomyong
Former Regent & Prime Minister
of Thailand
173 Av. Aristide Briand
92160 Antony
Paris
France.

Dear Khun Pridi,

Attached is my editing of your English manuscript. There was really very little to change, as you can see.

Tomorrow I expect to finish transcribing our interview with you. I'll send it to Madame Ursula Naccache, who will get in touch with you directly.

Many thanks for your help.

Best personal regards,

Sincerely,

A handwritten signature in dark ink, appearing to read 'Anthony M. Paul', written in a cursive style.

P.S.: I've marked passages on Ps. 32 and 36 which are not clear to me.

**POLITICAL AND MILITARY TASKS
OF
THE FREE - THAI MOVEMENT
TO
REGAIN NATIONAL SOVEREIGNTY
AND INDEPENDENCE**

Expounded with official authentic documents by PRIDI BANOMYONG in his letter to Phra BISAL - SUKHUMVIT, a Free - Thai who has been entrusted of missions in Kandy, New Delhi and U.S.A.

PARIS SUBURB

JUNE 10, 1979

My Dear Phra BISAL - SUKHUMVIT

I have received your book entitled "Report of a Free Thai, His Missions in Kandy, New Delhi and U.S.A.," which you so kindly sent me, along with Mr. Pichai Vasanasong's comment, published in the Thai newspaper "Daily Time".

I would like to express my thanks to you for presenting the truthful facts, confirming the important duties you and Luang SUKHUM - NAYAPRADIT undertook on behalf of the Free Thai Movement, over-coming numerous obstacles and dangers until success was achieved for our beloved nation and the Thai people. Furthermore, I feel honoured and would also like to thank you for referring to my role in the Movement.

The book is valuable as a factual document for those interested in Thai history, especially concerning the Free Thai Movement. It shows that in performing its tasks of serving the nation at that time, the Free Thai Movement conformed to the specific particularities of Thailand's status during World War II in the following aspects :

ป.ล. ต่อท้ายบันทึกเรื่องคำว่า Sovereignty และ Independence ซึ่งมีใช่ Synonym

๑. เมื่อครั้งกองทัพอเมริกาเข้ามาอาศัยประเทศไทย เป็นฐานทัพโจมตีเวียดนามนั้น ทหารอเมริกันก็มีสิทธิพิเศษ คือ ทหารอเมริกันทำผิดในประเทศไทยก็ต้องขึ้นศาลไทย และทหารอเมริกันนำสิ่งของกินของใช้เข้ามาในประเทศไทยก็ต้องเสียภาษีอากร (ระบบ พิ.เอ็กซ์) ดังนั้นเราควรจะเรียกประเทศไทยว่าเสียเอกราช (Independence) หรือเรียกประเทศไทยว่าไม่มี “sovereignty” ที่จะชาระทหารอเมริกันที่ทำผิดในประเทศไทยและที่ไม่มีอำนาจเรียกเก็บภาษีศุลกากรจากทหารอเมริกันที่นำเอาของใช้ต่าง ๆ เข้ามาในประเทศไทย

๒. เมื่อแรกตั้งองค์การ Nato นั้น กองทัพของประเทศภาคีเข้าร่วมอยู่ (intergrate) ภายใต้อำนาจบัญชาอเมริกัน ต่อมานายพลเดอโกลล์เป็นนายกรัฐมนตรีฝรั่งเศสเห็นว่าการยอมให้กองทัพฝรั่งเศสรวมเข้าอยู่เช่นนั้นเป็นการทำให้ฝรั่งเศสเสีย “sovereignty” จึงถอนกองทัพฝรั่งเศสจากการเข้าร่วมอยู่ (intergrate) เช่นนั้น แต่ฝรั่งเศสยังคงเป็นภาคีนาโตโดยบัญชาการทัพของตนเอง และให้กองบัญชาการนาโตออกไปจากดินแดนฝรั่งเศส

๓. โดยที่ข้าพเจ้าเห็นว่าคำว่า “sovereignty” กับคำว่า “Independence” มีความหมายดังได้กล่าวมาแล้ว ฉะนั้นในบทความอื่นๆ ที่เป็นภาษาไทยของข้าพเจ้าที่เป็นคำขวัญและคำอำนวยพรแก่นักศึกษา ข้าพเจ้าจึงได้ขอพรด้วยคำว่าเอกราชกับคำว่าอธิปไตยสมบูรณ์พร้อมทั้ง ๒ คำนั้นในครั้งสุดท้ายเมื่อวันที่ ๑๙ พ.ย. ๒๕๒๓ ข้าพเจ้าได้ขอพรให้สมาชิกสมาคมธรรมศาสตร์และชาวธรรมศาสตร์ทั้งมวลในวาระงานธรรมศาสตร์และเปิดที่ทำการสมาคมใหม่นั้นดังต่อไปนี้

“ผมขออวยพรให้สมาชิกสมาคมธรรมศาสตร์และชาวธรรมศาสตร์ทั้งมวลจงประสบสิริสวัสดิพิพัฒนามงคล เจริญด้วยอายุ วรรณะ สุขะ พละ ทุกประการ และประสบความสำเร็จในการรับใช้ชาติไทยอันเป็นที่เคารพสักการะยังให้คงมีเอกราชอธิปไตยสมบูรณ์ตลอดกาลเทอญ”

ดังนั้นข้าพเจ้าจึงไม่อาจจะแก้ไขคำอำนวยพรของข้าพเจ้าแด่ นักศึกษาและคำขวัญอีกหลายครั้งตามที่ข้าพเจ้าเข้าใจว่า คำว่าเอกราชกับคำว่าอธิปไตยนั้นมีความหมายคล้ายกันบ้าง และผิดเพี้ยนกันบ้าง

ปาฐกถาธรรม เรื่อง อตัมมยตากับการศึกษา

พุทธทาสภิกขุ

ท่านสาธุชนผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย การบรรยายปาฐกถาธรรมในวันนี้ อาตมาจะได้กล่าวในหัวข้อว่า "อตัมมยตากับการศึกษา"

การศึกษาของมนุษย์ในโลกเรานี้ ขอให้มองให้กว้างว่า โลกอยู่ด้วยการศึกษา กำลังฝึกฝนฝึกตัวไว้กับการศึกษา ไม่ว่าจะผิดจะถูกก็แล้วแต่ ขอเสนอความเห็นว่าการศึกษาคงประกอบด้วย อตัมมยตา มิฉะนั้นจะเกิดเป็นการศึกษาที่มีผลร้ายขึ้นมา

อตัมมยตาคืออะไร สรุปได้สั้น ๆ ว่า เป็นการถูกต้องที่คงที่ ถูกต้องอย่างคงที่ ถูกต้องตั้งแต่ ก ถึง ฮ โดยไม่มีอะไรมาปรุงแต่งให้ผิดไปจากความคงที่เป็นอิสระจากการปรุงแต่ง ดังนั้นจึงเป็นการถูกต้องอย่างนิรันดร เป็นปัจจัยออกมาจากความผิดพลาดในธรรมชาติ ถ้ามันออกมาจากสิ่งที่ควรออกก็คือ อตัมมยตานั้นเอง ธาตุที่ดึงมาจากสิ่งที่ควรออก ทำให้เกิดเป็นพุทธะขึ้นมา พุทธะในระดับไหนก็แล้วแต่ ระดับลูกน้องทั่วไป ระดับพระอรหันต์ ระดับพระพุทธเจ้า ระดับสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ได้ทั้งนั้น โดยอำนาจของ อตัมมยตา ให้ลงความเห็น ว่า อตัมมยตา คือความที่พูดมาแล้วนี่

เมื่อใครควรดูถึงที่สุดแล้ว การศึกษาไม่ใช่การเรียนหนังสือ เพื่อทำให้ฉลาด สามารถไปใช้ในทางเห็นแก่ตัว แสวงหาประโยชน์แก่ตัว อย่างนี้เป็นการศึกษาที่เพิ่มความทุจริต การศึกษาที่เพิ่มความเห็นแก่ตัว การศึกษาที่ไม่มีมีการควบคุมความเห็นแก่ตัว เป็นการศึกษาที่ทำลายโลก การศึกษาที่แท้จริงต้องทำลายความเห็นแก่ตัว รอบรู้จนทำลายความเห็นแก่ตัว สามารถแก้ปัญหาได้ทุก ๆ อย่าง ใช้คำว่า "ปัญหา" ดีกว่าความทุกข์ เพราะปัญหาหมายถึงทุกอย่าง ความสุขก็เป็นปัญหา ฉะนั้นแก้ปัญหา มันถึงจะแก้หมด ใช้ว่าดับทุกข์อย่างเดียวมันก็จะเหลือสุขไว้เป็นปัญหา ใช้คำว่าปัญหาแทนคำว่าความทุกข์ ดับปัญหาแก้ปัญหาก็ไม่เหลืออะไรเหลือ การศึกษาจริง ๆ ต้องสามารถแก้ปัญหา ดับปัญหา

ดังนั้น จึงไม่ใช่เพียงแต่การเล่าเรียนหนังสือ ซึ่งเพียงแต่ให้เกิดความฉลาด ไปเพิ่มความเห็นแก่ตัว นั้นไม่ใช่การศึกษา ถ้าเราจะดูถึงเนื้อแท้ของการศึกษา ดูธาตุแท้ของการศึกษา มันก็อยู่เพียงแค่ว่า ทำให้รู้และสามารถปฏิบัติได้ตามที่ต้องการ ขอแจกชั้นตอนการศึกษาไว้ดังนี้

๑. การศึกษาคือการ ดู ดู ดู ดูเข้าไปในสิ่งที่ เป็นความทุกข์ ที่เป็นปัญหา
๒. เห็น เห็น เห็น เห็นถึงความทุกข์ เห็นตัวปัญหา
๓. รู้จัก รู้จัก รู้จัก รู้จักตัวความทุกข์ ตัวปัญหาว่ามันเป็นอย่างไร มันคืออะไร
๔. วิจาร์ณ วิจัย วิจัย วิจาร์ณ ในตัวเหตุตัวปัญหา ตัวความทุกข์
๕. ปฏิบัติตามความรู้ที่วิจัย วิจาร์ณ มาอย่างดีแล้ว ปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหานั้นได้

รวมหมดนี้คือคำว่า "ศึกษา" หรือ "สิกขา" หรือ "สิกขา" แล้วแต่จะใช้ภาษาไหน ดูเป็นก็เห็น เห็นก็รู้จัก รู้จักก็วิจัยวิจาร์ณ วิจัยวิจาร์ณก็พบสิ่งต้องประพฤติ กระทำ เพื่อให้แก้ปัญหานั้นได้

ข้อนี้ต้องออกมาจากภายในสู่ภายนอก การศึกษาภายนอกทางวัตถุจะไปแก้ภายในนั้น มันแก้ไม่ได้ ต้องดูจากภายใน ดูเข้าไปภายใน แก้ได้แล้วนำมาแก้ภายนอก ศึกษาหรือสิกขานั้น ดูเอง เห็นเอง เรียนรู้อเอง เพื่อตัวเอง โดยตนเอง ประโยชน์ต่อตัวเอง

"สิกขา" หรือ "ศึกษา" แปลว่าดู ซึ่งตนเอง เห็นตนเอง ประพฤติปฏิบัติโดยตนเอง เพื่อประโยชน์แก่ตนเอง มันกว้างกว่าที่ให้เด็ก ๆ เรียนหนังสือ แล้วบอกให้จดไว้ในสมุด เท่านั้น ไม่ใช่การศึกษา การศึกษาที่แท้จริงนั้นต้อง ดู เห็น รู้จัก วิจัย วิจาร์ณ พบวิธีการที่จะแก้ปัญหานั้นแล้วก็ปฏิบัติ สิ่งนี้คือการศึกษา ขอให้โลกเราทั้งโลกมีการศึกษาลักษณะนี้กันเถิด จะแก้ปัญหานั้นได้มากมาย จะถูกจุดของปัญหา จะระงับวิกฤตการณ์ในโลกนี้ได้

ข้ออีกที่ต้องพูดว่า ปัญหาการศึกษาที่มีอยู่ในโลกปัจจุบันคือ การศึกษาอันไม่ถูกต้อง พิสูจน์ได้ที่มีเพิ่มวิกฤตการณ์ขึ้นมาในโลก ต้องเพิ่มคุณ เพิ่มตำราจ เพิ่มตำราจ เพิ่มโรงพยาบาลบำนาญการ อนามัยการเพิ่มมากขึ้น เพิ่มมากขึ้นอยู่อย่างนี้ มันพิสูจน์ว่าการศึกษายังไม่ถูกต้อง ถ้าการศึกษาที่ถูกต้องแท้จริง สิ่งเหล่านี้มันต้องลด

ไม่ถูกต้องหมายความว่าอย่างไร ที่เห็นได้ชัด ๆ ง่าย ๆ คือเรามีการศึกษาแบบสุนัขหางด้วน คือไม่สมบูรณ์ มีการศึกษาที่ทำให้แต่ฉลาด ฉลาดจนไม่รู้จะฉลาดกันอย่างไร แล้วก็ไม่มีอะไรควบคุมความฉลาด ความฉลาดนั้นก็ถูกนำไปใช้เพื่อกอบโกยผลประโยชน์ ด้วยความเห็นแก่ตัว ถ้าฉลาดไปเที่ยวโลกพระจันทร์ได้เหมือนไปเที่ยวสวนหลังบ้าน แต่แล้วเราก็ไม่สามารถทำโลกให้มีสันติภาพ

มีแต่ฉลาด ๆ แต่ไม่ได้รับการควบคุมให้มันถูกต้อง ฉลาดเพื่อกอบโกย ฉลาดเพื่อเห็นแก่ตัว ยิ่งศึกษา มากยิ่งมีแต่ฉลาดที่เห็นแก่ตัว เพื่อกอบโกย การศึกษานี้เป็นแบบสุนัขหางด้วน คือไม่มีอะไรที่ควบคุม ความฉลาด ยิ่งฉลาดชนิดนี้แล้วยิ่งหลอกตัวเอง สอนตัวเองให้หลอกตัวเอง ให้โกหกหมดทั้งกระทั้งให้ มันเชื่อดคอคตัวเองอย่างไม่รู้สึกรู้สิด คือนำไปสู่ปัญหาที่ลึกมากยิ่งขึ้น ๆ ขึ้นไป ทำความวิเศษทางกาย ทางจิต กำลังมืออยู่ในโลกนี้ วิกฤตการณ์ใด ๆ ล้วนมาจากการศึกษาที่ไม่ถูกต้องเป็นการเจียนคอคตัว เองอย่างไม่รู้สึกรู้สิด

มันน่าเศร้า น่าสงสารเสียนี้กระไร ยิ่งบุชาการศึกษาชนิดนั้น มีลักษณะฉลาด ๆ สามารถ ๆ แต่มันผิดฝาผิดตัว ผิดที่ผิดทาง เกิดความต้องการ เป็นการฉลาดที่จะเอาเปรียบผู้อื่น หลอกหลวง ลักลวง แย่งชิง อย่าให้เพื่อนรู้เท่าทัน ลักเอาประโยชน์ของเขาไปเสียให้หมด การศึกษาแบบนี้จึง เรียกว่าแบบสุนัขหางด้วน ไม่ใช่เพื่อสันติภาพ มีการศึกษามหาศาลในโลกนี้ ประกอบด้วย อุดม วิทยาลัย มหาวิทยาลัย จะเต็มโลก แต่ไม่ได้ใช้เพื่อสันติภาพ จะใช้เพื่อแย่งกันครองโลก พวกตัว ฉลาดสามารถได้เปรียบพวกอื่นแล้วก็จะครองโลก เป็นการการศึกษาเพื่อแย่งกันครองโลก หาอุบายแย่ง กันครองโลก ไม่ใช่คนอื่นรู้

คำว่าการศึกษาไม่ใช่เป็นอิสระ มีแต่กิเลส การศึกษานี้เป็นทาสของกิเลส กิเลสบังคับให้ทำ ไปตามวิถีทางที่กิเลสมันต้องการ แม้ว่าจะดูผิว ๆ ด้านนอก การศึกษานี้เป็นทาส ไม่ใช่ไท ไม่ใช่เป็น อิสระ เป็นทาสของการเมือง เป็นทาสของกิเลส เป็นทาสของเศรษฐกิจ ใช้การศึกษาเอาเปรียบเพื่อน มนุษย์ นี้คือปัญหา

การศึกษาที่มีอยู่ในโลกปัจจุบันรวมกันแล้วเรียกว่า เป็นการการศึกษาที่ไม่ถูกต้องตามความหมาย ของคำว่า "ศึกษา" ไม่ได้ดูเข้าไปข้างใน ไม่ได้เห็น ไม่ได้รู้จัก ไม่ได้วิจยวิจารณ์ที่ตัวปัญหาข้างใน การปฏิบัติเพื่อจะกำจัดเสียซึ่งกิเลส เป็นต้น โลกปัจจุบันจึงไม่ได้เจริญขึ้นตามความก้าวหน้าของการ ศึกษา ลองคิดดู ไปโลกพระจันทร์ ไปดวงดาวได้ มันเพิ่มปัญหาหรือลดปัญหาลงตรงไหน เพิ่มความ สันติภาพตรงไหน เรื่องอวกาศ เรื่องนอกโลก เป็นวิถีที่จะเอาเปรียบผู้อื่น คิดที่จะครองโลกเพียงคน เดียว ไม่ใช่เป็นไปเพื่อสันติภาพ

ลองดูพลังอันแท้จริงของการศึกษา คุณค่าของความมีพลัง อันมีประโยชน์ การศึกษามีอยู่ อย่างไร เป็นปัญหาอย่างไร ความประเสริฐของการศึกษามีอยู่สูงสุดเท่าไร ปัญหาอยู่ตรงไหน ปัญหาอยู่ที่ว่าโลกไม่รู้จักใช้ โลกไม่ได้ใช้พลังอันสูงสุดของการศึกษา ใช้แต่พลังหลอกหลวง พลังเท็จ เทียม ไม่นำเอาพลังอันถูกต้องมาใช้ จึงใช้การศึกษาเพื่อความเห็นแก่ตัว เพื่อเอาเปรียบผู้อื่น พลังอัน

บริสุทธิ์อันแท้จริงของการศึกษานั้นโลกไม่ได้ใช้ โลกไม่รู้จักใช้ โลกมองไปในทิศทางอื่นเพื่อทำประโยชน์แก่ตัวเท่านั้น

พลังอันแท้จริงของการศึกษาคือทำให้จิตของคนในโลกอยู่ในความถูกต้อง ความคงที่ ก็เลสจูงไปไม่ได้ เดี่ยวนี้ก็เลสมันจูงมจนักศึกษาไม่ได้ ใช้การศึกษาเป็นเหยื่อเป็นทาสเป็นกิเลส พลังการศึกษาไม่ได้ใช้เพื่อการศึกษา มันไปรับใช้กิเลส จิตไม่คงที่อยู่ในความถูกต้อง จิตไม่เข้มแข็ง แข็งไปกเหมือนภูเขาหิมาลัย จึงมีปัญหามากที่สุด สหศึกษากำลังเป็นปัญหาอย่างยิ่งในโลก มันเพิ่มอะไรใหม่ๆ ที่เป็นอันตราย

ถ้าหากว่าใช้การศึกษาให้ถึงที่สุดถูกต้องที่สุด จะทำให้รู้ถึงมูลเหตุอันแท้จริงของธรรมชาติที่เป็นต้นเหตุแห่งปัญหา จะรู้หนทางของปัญหาเหล่านั้น และวิธีที่จะแก้ปัญหาตามวิธีของธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นปัญหายากในจิตใจ คือ เรื่องกิเลส เรื่องความทุกข์ อันเป็นตัวธรรมชาติ ปัญหายากในเป็นต้นเหตุแห่งปัญหายากนอก ปัญหายากในอย่างเดียวยังทำให้เกิดปัญหายากนอกหลายสิบหลายร้อยหลายพันอย่าง ถ้ารู้จักใช้ปัญหายากใน ดับปัญหายากในได้ ปัญหายากนอกก็ไม่มี พลังอันแท้จริงของการศึกษาไม่ถูกนำมาใช้ เรียกว่าไม่มีการศึกษาที่ถูกต้อง เรื่องของธรรมชาติจึงมืดมน ๆ จนไม่รู้จะทำกันอย่างไรจึงจะทำให้โลกนี้มีสันติภาพ มีสันติสุขได้ตามที่คนต้องการ

ขอให้สังเกตดูเป็นพิเศษคือ การศึกษาอย่างปัจจุบันในโลกนี้ ถ้าว่าถูกต้องสมบูรณ์ ไม่เป็นแบบสุนัขหางด้วน ตรงแนวไปยังจุดหมายปลายทางจนถึงที่สุดของการศึกษา รู้จักแก้ปัญหา ทำตนให้อยู่เหนือปัญหาทั้งปวงได้แล้ว การศึกษาในสมัยปัจจุบันนี้แหละ จะทำให้เข้าถึงหัวใจของศาสนาของศาสนาทุก ๆ ศาสนา เพราะทุกศาสนาสอนไม่ให้เห็นแก่ตัว แม้แต่ศาสนาทั้งเป็นไสยศาสตร์อย่างโง่เขลา ก็สอนไม่ให้เห็นแก่ตัว ละความเห็นแก่ตัว ศาสนาที่เป็นชั้นพิเศษ ชั้นระดับมาตรฐานก็ล้วนสอนไม่ให้เห็นแก่ตัว

ศาสนาของยิวก่อนที่จะมาเป็นคริสต์ ก็สอนให้อยู่เหนืออิทธิพลของความดีความชั่ว หน้าที่แรก ๆ ของคัมภีร์ไบเบิลได้บอกเรา อย่าไปหลงดีหลงชั่ว เค้าของเหล่าจื้อก็สอนให้ไปพ้น หินหยาง สอนไม่ให้หลงดีหลงชั่ว หลงบวกลงลบ มันก็ไม่เห็นแก่ตัว พุทธศาสนาเราก็สอนให้ไม่หลงกุศลหลงอกุศล อยู่เหนืออำนาจของกุศลของอกุศล มันก็ไม่หลงบวกลงลบ ศาสนาฮินดู แม้จะมีตัวมีตนก็สอนให้อยู่เหนืออำนาจของบุญและบาป เพื่อให้อาดมันหลุดลอยไปได้ ไม่หลงดีหลงชั่ว ส่วนศาสนาอื่น ๆ ก็สอนในลักษณะเช่นเดียวกัน ไม่ให้หลงดีหลงชั่ว ไม่เป็นทาสของความชั่ว ไม่หลงได้หลงเสีย ยินดี ยินร้าย ดีใจเสียใจ

การศึกษาในสมัยปัจจุบันนี้ไปถึงที่สุดเกิดก็จะมองเห็นอะไรเหมือนกัน การศึกษาขั้นสูงสุดของวิทยาศาสตร์ปัจจุบัน สามารถที่จะรู้จักความหลากหลายของความสัมพันธ์กันระหว่างเวลา กับสถานที่สัมพันธ์แล้วทำให้คนเข้าใจผิด หลงกลวงกันต่าง ๆ นานา จนคนไปหลงรักหลงเกลียด จากการศึกษาของมนุษย์มาจนถึงนั้น มันก็จะเข้าถึงหัวใจของสิ่งที่ว่าศาสนาทุก ๆ ศาสนา โดยไม่ต้องสงสัยเลย ขอยืนยันว่าการศึกษามัยปัจจุบันนี้เป็นไปอย่างถูกต้อง ไม่ก้าวไปเป็นทาสของกิเลสแล้ว มันจะก้าวถึงหัวใจของศาสนาของทุกศาสนาได้โดยไม่ต้องสงสัย

ปัญหาที่กำลังมีอยู่เกี่ยวกับการศึกษา เพราะว่าคนไม่รู้จักจุดประสงค์ของคน คนไม่รู้จักว่า "เกิดมาทำไม" เกิดมาแล้วต้องทำอะไร มันก็ไม่มีการศึกษาอย่างถูกต้อง คนพวกนี้ถูกกิเลสหลอกให้จัดการศึกษาเพื่อกิเลส แล้วกิเลสก็หลอกคนให้จัดการศึกษาเพื่อประโยชน์แก่กิเลส เป็นทาสของกิเลส มันก็เป็นการเชือดคอตัวเอง

การผิดทางวิญญานในด้านความหมายอันลึก การศึกษานี้มีแต่ช่วยส่งเสริมให้เด็ก ๆ ไปเป็นทาสของกิเลสเร็วขึ้น ตั้งแต่นั้นอนุบาล ไม่ให้เด็กไปนิยมในความเป็นบวก หลงใหลในความเป็นบวก ทั้งทางเนื้อหนังทางกิเลส ทางกามารมณ์ มันเร็วเกินไป มันชิงสุกก่อนห่าม เหล่านี้ก็เป็นปัญหาช่วยส่งเสริมวัยรุ่นให้เป็นทาสของกิเลสเร็วขึ้น แร้งขึ้น ยิ่งเจริญทางการศึกษาแบบนี้ มันก็ยิ่งเต็มไปด้วยวิกฤตการณ์ คือสิ่งอันไม่พึงปรารถนา ต้องเพิ่มคุก เพิ่มเรือนจำ เพิ่มตำรวจ เพิ่มศาล เพิ่มโรงพยาบาลบ้า เพิ่มอาชญากรรม เพิ่มสงคราม การแย่งกันครองโลกก็เป็นมลภาวะที่รู้จักกันอยู่กันนั้นว่าเป็นมลภาวะทางวัตถุ เดียวนี้เป็นมลภาวะทางวิญญาน เป็นมลภาวะที่เกิดขึ้นแก่วิญญาน ทำให้วิญญานเน่า วิญญานสกปรก วิญญานตายไปเสีย

ปัญหาเกี่ยวกับการศึกษาที่มันไม่ถูกต้อง ปัญหาเกิดมาจากการศึกษาเอง แทนที่การศึกษาจะกำจัดปัญหา ยิ่งก่อให้เกิดปัญหา ส่งเสริมปัญหาให้เป็นหนักขึ้นทุกที จนเต็มไปทั่วโลก เพราะการศึกษาแบบสุนัขหางด้วน ยิ่งมีมากเท่าไร ยิ่งมีการเห็นแก่ตัวกันมากเท่านั้น โลกนี้ก็เป็นโลกที่เห็นแก่ตัวกันมากเท่านั้น

วิธีการที่จะจะจัดปัญหา ต้องเอาตัมมยตามาจัดปัญหานั้น การศึกษาต้องมีตัมมยควบคุมทุกขั้นตอน ตั้งแต่เล็กน้อยที่สุดขึ้นมาถึงที่สุด มีตัมมยตาเข้ามาควบคุมตั้งแต่ ก-ข ตามหลักสากลว่าตั้งแต่ อัลฟ่า ถึง โอเมก้า คือ ก-ข จะต้องมี ตัมมยตา คือความถูกต้องคงที่มาควบคุมในการเรียนรู้ที่ดี การกระทำที่ดี ในการตัดปัญหาที่ดี ในการครอบครองผลแห่งปัญหาที่ดี ให้ความถูกต้องตลอดสาย ไขแบ่งเป็นขั้นตอน เราจะต้องมีความถูกต้องจาก ก-ข

ผู้จัดการศึกษาในโลกนี้ จะเป็นใครก็ตาม ต้องปลดปล่อยตัวเองเสียจากความเป็นทาสของกิเลส ตัณหา ถ้าผู้จัดการศึกษายังมีความเห็นแก่ตัว มีแต่จะช่วยนักการเมืองครองโลก ไม่มีทางที่จะจัดการศึกษาได้ถูกต้อง ถ้าครูมิได้เป็นปุชนิยบุคคล เป็นเพียงกรรมกรรับจ้างสอนหนังสือหากินไปวัน ๆ หนึ่ง การศึกษาก็ไม่มีวันที่จะเกิดความถูกต้องขึ้นมาได้ นักเรียนก็เหมือนกัน ถ้าเรียนเพื่อสนองกิเลสแล้ว ไม่มีความถูกต้องขึ้นมาได้

เราต้องปลดปล่อยคนเหล่านี้ออกจากอำนาจของกิเลส การศึกษาก็จะถูกต้อง ก็จะได้ผลประเสริฐแท้จริงสูงสุดของสิ่งที่เรียกว่า “การศึกษา” การกระทำนี้สำเร็จได้ด้วย อตัมมยตา จะป้องกันต้นเหตุแห่งความผิดพลาด เกิดผลของความถูกต้อง และเสวยผลของความถูกต้อง ดั่งนั้มนุชโยในโลกนี้ก็มีแต่ความถูกต้อง มีความคงที่ตั้งแต่ต้นจนปลาย ตั้งแต่ตัว ก-ฮ ดังกล่าวแล้ว หวังว่าสาธุชนทั้งหลายคงจะรู้จักอตัมมยตาให้เป็นประโยชน์ยิ่ง ๆ ขึ้นไป

หมายเหตุ สำหรับผู้สนใจเพิ่มเติม ขอแนะนำให้อ่านหนังสือ “การศึกษาในทัศนะของท่านพุทธทาส” และ “อตัมมยตาเท่าที่ควรจะรู้จักกันไว้บ้าง” “อตัมมยตา ๑๐๐ แห่งมม” และ “อตัมมยตาประยุกต์” จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ “อตัมมโย”

ชีวิตของท่านปรีดี พนมยงค์ ในประเทศจีน

พ.ศ. ๒๔๙๒ - ๒๕๑๓

โดย สุขปรีดา พนมยงค์

ท่านปรีดีฯ ได้พำนักลี้ภัยการเมืองอยู่ในประเทศจีนตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๙๒ ถึง ๒๕๑๓ เป็นเวลารวม ๒๑ ปี ส่วนหนึ่งในช่วงเวลานี้ ท่านก็ได้เขียนเป็นบันทึกความทรงจำไว้ เป็นภาษาฝรั่งเศส ในชื่อว่า “MA VIE MOVEMENTEE ET MES 21 ANS EXILES EN CHINE POPULAIRE” ต่อมาก็ได้มีผู้ถอดความและแปลเป็นภาษาไทย ในชื่อว่า “ชีวิตผ่นผวนของข้าพเจ้าและ ๒๑ ปีแห่งการลี้ภัยทางการเมืองในประเทศจีน”

ในช่วงการเดินทางลี้ภัยของท่านก่อนที่จะถึงประเทศจีนนั้น ท่านได้เดินทางโดยทางเรือสินค้า ชักธงอังกฤษ จากฮ่องกง ไปขึ้นที่เมืองท่า ซิงเตา ซึ่งอยู่ในความยึดครองของฝ่ายคอมมิวนิสต์จีนแล้ว และพื้นที่ส่วนใหญ่ของประเทศจีนเกือบทั้งหมดก็ตกอยู่ในความยึดครองของฝ่ายคอมมิวนิสต์จีนแล้ว ซึ่งก็เป็นเวลาก่อนหน้าการสถาปนาสาธารณรัฐราษฎรจีนขึ้นในวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๔๙๒ ไม่นานนัก ในจำนวนผู้โดยสารเรือเที่ยวนั้นปรากฏว่ามีปัญญาชนชาวจีนที่อยู่ต่างประเทศและเป็นผู้ที่ได้รับเชิญให้เข้าร่วมประชุมสภาปรึกษาการเมือง ซึ่งจะจัดให้มีขึ้นภายหลังการสถาปนาประเทศ หลังจากที่ได้รับรองหมายในเรือเป็นเวลา ๔-๕ วัน ท่านและคณะผู้ติดตามก็ได้ขึ้นฝั่งที่เมืองซิงเตา ทางประเทศจีนได้จัดส่ง ท่านหลี่ เว่ย ชั่น ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงรวม ๙ แห่งรัฐบาลกลาง มาให้การต้อนรับอย่างสมเกียรติและฐานะ จากนั้นก็เดินทางโดยทางรถไฟจากซิงเตา ผ่านเมืองจีหนาน ไปถึงปักกิ่งซึ่งต้องใช้เวลาเดินทางหลายวัน เนื่องจากสภาพของทางรถไฟถูกทำลายลงหลายตอนในช่วงสงครามกลางเมืองที่เพิ่งจะเสร็จสิ้นลง

รัฐธรรมนูญฉบับแรกของสาธารณรัฐประชาชนจีน มีมาตราหนึ่งที่ได้กล่าวไว้ ในรัฐธรรมนูญซึ่งกำหนดไว้ว่า บุคคลชาวต่างประเทศผู้ที่ได้ต่อสู้เพื่อความถูกต้องเป็นธรรมและถูกข่มเหงกัณฑ์

จากฝ่ายธรรมจมนี้อาจจะพำนักอาศัยอยู่ในประเทศของตนได้ ทางประเทศจีนถือว่าบุคคลผู้นั้นเป็น
 อาคันตุกะของประเทศ และยินดีให้การต้อนรับพำนักอาศัยอยู่ในประเทศจีน ในฐานะมิตรและแขกผู้มี
 เกียรติด้วยความสะดวกสบายตามฐานานุรูป

ด้วยเหตุดังกล่าวจากการงานและการต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมที่ได้ปรากฏเป็นรูปธรรมมาก
 หลายน ท่านปริทัศน์ จึงได้รับเกียรติจากทางจีนที่ได้ให้การต้อนรับ ซึ่งก็ถือได้ว่าเป็นการหนีร้อนมาพึ่ง
 เย็น ความรู้สึกในมิตรไมตรีของทางจีนนี้ ทำให้ท่านปริทัศน์ ได้อุทิศทั้งกำลังกายและใจในการฟื้นฟู
 มิตรภาพ ระหว่างราชรัฐจีน - ไทย อยู่ตลอดเวลา ซึ่งในระยะนั้นเมฆหมอกแห่งสงครามเย็นยัง
 ปกคลุมโลกอย่างหนักหนาท ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพรรคคอม-
 มิวนิสต์จีนได้เข้าทำการปกครองพื้นแผ่นดินใหญ่ไว้ได้แล้ว ความยากลำบากเกิดขึ้นเนื่องจากนโยบาย
 ของรัฐบาลไทยในขณะนั้นได้เดินตามอเมริกาอย่างสุดตัว ทำการรณรงค์ต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างสุด
 เหยียด ปิดกั้นการติดต่อสัมพันธ์กับประเทศจีน แม้กระทั่งการติดต่อระหว่างเอกชนต่อเอกชนของ
 ประเทศทั้งสอง ทำให้คนไทยที่ได้ไปเยือนประเทศจีนในขณะนั้นเมื่อกลับถึงเมืองไทย ก็ถูกกล่าวหาว่า
 เป็นคอมมิวนิสต์หรือนิยมชมชอบคอมมิวนิสต์ ถูกจับกุมคุมขังอยู่เป็นเวลานานโดยไม่มีมีการนำคดีขึ้นสู่
 ศาลตามขบวนการยุติธรรมอันเป็นเรื่องที่น่าเสียดาย และเสียใจเป็นอย่างยิ่งดังเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้ว
 ในสมัยนั้น

ในวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๒ ประธานเหมาเจอตง ได้ประกาศสถาปนาสาธารณรัฐ
 แห่งราชรัฐจีนขึ้น ณ ทวารเกียนอันเหมิน ท่านปริทัศน์ ได้รับเชิญเป็นเกียรติเข้าร่วมในพิธีสถาปนา
 ประเทศในวันอันเป็นประวัติศาสตร์ ซึ่งจากคำบอกเล่าของท่านว่าแขกชาวต่างประเทศที่เข้าร่วมมี
 จำนวนน้อยมาก ทางด้านทูตต่างประเทศก็มีทูตจากสหภาพโซเวียตเพียงประเทศเดียวและร่วมด้วย
 คณะศิลปินจากโซเวียตอีกเพียงไม่กี่สิบคน ซึ่งต่างกับในยุคปัจจุบันที่ทางจีนได้มีการสถาปนาสัมพันธ
 ภาพกับประเทศต่างๆ เกือบทั่วโลก มิตรจากต่างประเทศที่เข้าร่วมในงานฉลองวันชาติ ๑ ตุลาคม
 ของจีน จึงมีจำนวนมากขึ้นทุกปี

ถิ่นพำนักแห่งแรกของท่านปริทัศน์ ในเมืองปักกิ่งอยู่ที่ตรอกเสี่ยว หยาง เหมา ติดกำแพงเมือง
 ทางทิศเหนือลักษณะเป็นบ้านสองชั้น มีบริเวณรั้วรอบขอบชิด ทางการเงินได้จัดเจ้าหน้าที่ทหาร
 ปลดแอกมาให้การอารักขาจำนวนหนึ่งหมู่ จัดหาล่ามภาษาไทย ซึ่งก็ได้แก่ลูกคนจีนที่เกิดในเมือง
 ไทยและเดินทางกลับไปรับใช้ประเทศบ้านเกิดเมืองบิดามารดา คนทำอาหาร คนรถ และคนทำความสะอาด
 สะอาด พร้อมทั้งจัดยานพาหนะรถยนต์พร้อมทั้งคนขับรถเพื่อท่านจะได้ใช้สอย แต่ท่านปริทัศน์ ก็ชอบ

มีชีวิตอยู่อย่างสมถะ เวลาที่ท่านประสงคิไปธุระเล็กๆ น้อยๆ เป็นส่วนตัว เช่นการไปจ่ายของที่ตลาด ซึ่งเป็นสิ่งที่ท่านโปรดปราน การไปส่งจดหมาย ณ ที่ทำการไปรษณีย์ หรือการออกไปรับประทานอาหาร ในย่าน หยาง พู จึง ท่านจะใช้รถโดยสารประจำทาง เช่นเดียวกับชาวเมืองปักกิ่งทั้งหลาย ในระยะระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๙๒ ถึง พ.ศ. ๒๔๙๙ นั้น เนื่องจากเป็นช่วงที่ทางพรรคคอมมิวนิสต์จีนเพิ่งเข้ามาทำการปกครองประเทศใหม่ ๆ ฉะนั้นรูปแบบการบริการส่งกำลังบำรุงจึงมีลักษณะของการจัดรูปของกองทัพ อันได้แก่ การจ่ายเสื้อผ้าปีละ ๒-๓ ชุดตามความเหมาะสมและตำแหน่งหน้าที่ในการรับผิดชอบ และได้มีระเบียบการจัดและจำแนกตำแหน่งออกไป ๒๗ ชั้น โดยถือตำแหน่งชั้นที่ ๑ ได้แก่ประธานหมวก และลดหลั่นกันลงไปจนถึงชั้น ๒๗ ซึ่งเป็นหมวกชั้นผู้น้อยที่สุด ซึ่งก็จะเห็นว่า จีนคอมมิวนิสต์เองก็มีการแบ่งชั้นและตำแหน่งเช่นกันเพียงแต่ว่า ระบบการแบ่งและจำแนกตำแหน่งของเขาถือว่า ระดับ ๑ เป็นระดับสูงสุด และระดับ ๒๗ เป็นระดับต่ำที่สุด สำหรับอาหารการกิน ก็มีการแบ่งออกเป็นกระทะเล็ก อันเป็นอาหารพิเศษ สำหรับเจ้าหน้าที่รับผิดชอบในระดับสูง กระทะกลางสำหรับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในระดับปานกลาง และกระทะใหญ่สำหรับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานโดยทั่วไป สำหรับท่านปรีดี กับคณะนั้น ในฐานะแขกของรัฐบาลจีน ทางกรงจีนก็ได้จัดเตรียมอาหารในระดับกระทะเล็ก และได้รับการจ่ายเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่มในระดับเจ้าหน้าที่ระดับสูงของจีน ระบบงานด้านบริการนี้ต่อมาก็ได้ยกเลิกไป เมื่อราวปี พ.ศ. ๒๔๙๙ ในช่วงที่ท่านได้พำนักอยู่ที่บ้าน เสี่ยว หยาง เหม่า ท่านก็ได้ใช้เวลาศึกษาเพิ่มเติมความรู้ทางทฤษฎีอันเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ทางสังคม และได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับนักทฤษฎีชาวจีนในเรื่องนี้ ท่านได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับทางปรัชญาสังคม เพื่อประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาพของสังคมไทย บทความเหล่านี้ได้เป็นสิ่งที่ทรงคุณค่าต่อผู้สนใจในความเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงทางสังคม เมื่อได้ตีพิมพ์ขึ้นในประเทศไทยในภายหลัง

นอกจากนี้ ท่านยังได้มีโอกาสพบปะสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับท่านนายกรัฐมนตรี โจว เอินไหล ซึ่งท่านถือว่าเป็นมิตรร่วมสมัย ในเวลาที่ท่านโจวเอินไหล ศึกษา ทำงานและเคลื่อนไหวอยู่ที่เมืองลียงส์ ประเทศฝรั่งเศส ก็เป็นเวลาใกล้เคียงที่ท่านปรีดีฯ ได้ใช้ชีวิตศึกษาอยู่ที่กรุงปารีส ทำให้ท่านมีโอกาสพบปะสนทนากับกลุ่มนักศึกษา ผู้มีความรักชาติบ้านเมือง ทั้งชาวจีน อินเดียเซีย เวียดนาม, เขมร และลาว เป็นต้น

เมื่อคุณแม่ของผมคือ ท่านผู้หญิงพูนศุข และน้องสาวของผม ๒ คนเดินทางจากฝรั่งเศส ผ่านสหภาพโซเวียตโดยทางรถไฟสายทรานไซบีเรียใช้เวลา ๗ วัน ๗ คืน จากมอสโคว์ มาถึงปักกิ่ง

และพำนักอยู่กับท่านปริดีฯ ในราวปี พ.ศ. ๒๔๙๗ ทางการเงินจึงได้จัดที่พักแห่งใหม่ให้ท่านกับครอบครัว อยู่ที่ถนน เป้าสี่เจีย ไมไกลจากพระราชวังจันทนาไฟ อันเป็นที่พักของเจ้าหน้าที่ระดับผู้นำสูงสุดของประเทศ เช่นท่านประธานเหมาเจอตง นายกโจวเอินไหล เป็นต้น ลักษณะของบ้านถนนเป้าสี่เจีย เป็นลักษณะเป็นบ้านขุนนางจีนโบราณ มีบริเวณกำแพงรอบสี่ทิศประกอบด้วยเรือนอิฐสีเหลือง ทางการเงินก็ได้จัดให้มีล่ำมหนึ่งคน คนครัวหนึ่งคน คนขับรถหนึ่งคน และพนักงานบริการทั่วไปอีกหนึ่งคน

ผมเดินทางจากมอสโคว์ไปปักกิ่งทางเครื่องบินและถึงปักกิ่งเมื่อปลายเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๘ เครื่องบินลงที่สนามบินเก่าขนาดเล็กของปักกิ่ง ซึ่งอยู่ไมไกลจากที่พักนัก และได้เข้าพักอยู่ที่บ้านถนนเป้าสี่เจียกับท่าน โดยพักอยู่ร่วมกันในตึกกลาง ซึ่งแบ่งออกเป็นห้องของท่านและภรรยา ห้องน้ำ ห้องน้องสาว ๒ คน ห้องกลางใช้รับแขก และห้องหนังสือซึ่งก็ได้เสริมเตียงสำหรับผมนอน บั๊กกิ่งหน้าหนาวอุณหภูมิจะอยู่ในราวประมาณ -๑๐ องศาเซลเซียส ตึกที่พักไม่ได้ใช้ระบบท่อไอน้ำ หากแต่ใช้เตาถ่านหินเป็นเครื่องให้ความอบอุ่น ต้องมีการเติมถ่านหินทุกวันและในตอนกลางคืนก็ลดความร้อนโดยไม่มีพัดนำลมพัด อากาศที่เย็นจัดและแห้งแล้งย่อมไม่เกื้อกูลแก่กำลังร่างกายและสุขภาพของผู้สูงอายุ และผู้ที่เติบโตมาจากประเทศในเขตร้อน ฉะนั้นท่านปริดีฯ จึงได้ปรารภกับทางนายกโจวเอินไหล เพื่อขอให้ทางจีนช่วยอนุเคราะห์จัดสถานที่ให้ท่านได้อยู่ในเขตร้อน ไมไกลจากเมืองไทยนัก และก็ได้รับการสนองตอบด้วยดีจากทางเจ้าภาพ ให้ท่านและครอบครัวย้ายลงมาอยู่ ณ เมืองกวางโจว เมืองเอกของมณฑลกวางตุ้งในเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๘

เมื่อผมอยู่ที่ปักกิ่งใหม่ๆ ก็ได้สังเกตเห็นว่า สิ่งสำคัญในชีวิตประจำวันของท่าน ได้แก่ เครื่องพิมพ์ดีดภาษาไทยชนิดกระเป่าหัว สำหรับใช้ในการพิมพ์ ข้อเขียน บทความ โดยตัวท่านเองในวิธีการแบบใช้นิ้วจิ้มพิมพ์สองนิ้ว เครื่องรับวิทยุคลื่นสั้นรูปร่างเป็นเครื่องโบราณสีเหลี่ยมผลิตจากเมืองริกา สาธารณรัฐเอสโตเนีย ท่านรับฟังวิทยุคลื่นสั้น เพื่อติดตามข่าวคราวของโลกเป็นประจำทุกวัน เพราะในขณะนั้นทางจีนก็ยังไม่มียุโทรทัศน์ หรือการถ่ายทอดข่าวสารผ่านดาวเทียมเช่นในขณะนี้ สถานที่ที่ท่านรับฟังได้แก่ BBC เวลา ๕ โมงเย็น และสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยที่ส่งคลื่นสั้นโดยเครื่องส่ง ๕๐ กิโลวัตต์ ตอน ๒ ทุ่ม ทำให้ท่านสามารถติดตามข่าวคราวต่างๆ ได้อย่างทันกาล

นอกจากการศึกษาแต่งตำรา บทความ ติดตามสถานการณ์และสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับมิตรสหายชาวไทยที่พำนักอยู่ในขณะนั้น และสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับมิตรสหาย

ชาวจีนผู้ให้ความช่วยเหลือดูแลท่าน ท่านปรีดีฯ มีงานอดิเรกอันเป็นที่โปรดปรานของท่านอยู่อย่างหนึ่งคือ การคิดค้นปรุงอาหารไทยโดยอาศัยวัสดุที่พอหาได้ในบักกิ่งมาดัดแปลงทำเป็นอาหารไทย และเชิญมิตรสหายชาวจีนมาร่วมรับประทานอาหารไทย ที่ท่านได้ปรุงแต่งขึ้นเป็นที่ชื่นชมในรสอาหารอันโอชาจากฝีมือของท่าน

ในบางครั้งตอนเย็นท่านได้ไปเดินเล่นและเยี่ยมเยียนศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ของชาวนานาชาติในเมืองปักกิ่ง และก็ยังได้รับการเชื้อเชิญอย่างไม่เป็นทางการให้เข้าร่วมในพิธีการแต่งงานของชาวจีน ซึ่งท่านได้เคยเล่าให้ฟังว่าเป็นพิธีที่เรียบง่าย และประหยัดดีมาก โดยเริ่มจากเจ้าบ่าว-เจ้าสาว ทำการเคารพบูชาพระรัตนเมฆาฯ เคารพบิดามารดา และแขกที่มาร่วมงาน จากนั้นก็แจกทอฟฟี่คนละก้อนแก่ผู้มาร่วมงานทุกคนเป็นอันเสร็จพิธี

เป็นอันว่า ในต้นเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๔ ท่านปรีดีฯ และครอบครัวได้โยกย้ายจากกรุงปักกิ่งมายังเมืองกวางโจว ซึ่งเป็นการเดินทางโดยรถไฟในระยะเวลา รวม ๒,๕๐๐ กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทาง ๒ คืน ๓ วัน จากปักกิ่งมาถึงเมืองหูหนัน ซึ่งพอจะเทียบได้ว่าเป็นครึ่งทางต้องข้ามลำน้ำแยงซีเกียง ที่เมืองหูหนัน ซึ่งในขณะนั้น สะพานข้ามแม่น้ำแยงซีเกียงยังอยู่ในระยะเวลาก่อสร้าง จึงต้องมีการขนถ่ายข้ามแพขนานยนต์ ข้ามลำน้ำแยงซีเกียง ที่มีความกว้างสุดลูกหูลูกตามองเห็นฝั่งตรงข้ามแทบจะเห็นไม่ชัด เมื่อถึงเมืองกวางโจวแล้ว ในชั้นแรกเจ้าภาพได้จัดที่พักให้แก่ท่าน ณ เรือนรับรองแห่งหนึ่ง ของกรมปฏิคมแห่งมณฑลกวางตุ้ง ต่อมาก็ได้ให้ท่านมาพักอยู่บ้านกงสุลอังกฤษเดิมที่บริเวณเกาะซาเมียน ริมแม่น้ำจูเจียง ที่ไหลผ่านเมืองกวางโจว สำหรับเกาะซาเมียนนี้ เดิมเป็นเขตเช่าของอังกฤษ กล่าวกันว่าในสมัยนั้นมีป้ายบอกไว้ข้อความว่า "ห้ามคนจีนและสุนัขเข้า" นอกจากนี้ทางเจ้าภาพจีน ได้จัดกำลังทหารให้การอารักขาที่หน้าบ้านมัลดีเวร ตลอด ๒๔ ชั่วโมง

เมืองกวางโจวนี้เอง ข้อเขียนของท่านเรื่อง "ความเป็นอนิจจังของสังคม" ท่านได้ผลิตขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพคุณยายของผม (คุณหญิงเพ็ญ ชัยวิจิต) ซึ่งในคำปรารภของท่านก็ได้กล่าวถึงว่า จากการสอบถามจากลูก ๆ ว่าคุณยายท่านได้เคยพูดเรื่องอะไรเสมอ และก็ได้รับคำตอบว่า เรื่องมีคสังกฐี ซึ่งจากจุดนี้เอง ท่านจึงได้เรียบเรียงเรื่องความเป็นอนิจจังของสังคม เพื่ออธิบายความเป็นมา เป็นอยู่ในปัจจุบัน และจะเป็นต่อไปในอนาคตในรูปแบบของพุทธปรัชญาผสมผสานกลมกลืนเข้ากับหลักทางวิทยาศาสตร์ทางสังคม

ช่วงเวลาตอนนี้เป็นช่วงเวลาตอนที่ผมใกล้ชิดกับท่านมากที่สุด เพราะเป็นผู้พิมพ์ยกวางจากคำบอกของท่าน เมื่อส่งให้ท่านตรวจงานแก้ไขแล้ว ก็ทำการพิมพ์ขึ้นมาใหม่อีก และทุกครั้งก็

ท่านจบบทตอนหนึ่งตอนใด ท่านก็ถามผมว่าผมจะมีความเห็นอย่างไรสมควรจะต้องปรับปรุงแก้ไข ตอนใดบ้าง ซึ่งนับเป็นโอกาสที่ผมได้เรียนรู้ศึกษาจากของจริงและความคิดที่เป็นประชาธิปไตยของท่านในการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น แม้กระทั่งของลูก ตัวผมเองขณะนั้นก็มีอายุเพียง ๒๑ ปี เรียกได้ว่าอยู่ในวัยรุ่นจรรยาชาติทั้งความรู้และประสบการณ์ การที่มีโอกาสเป็นผู้ช่วยพิมพ์หนังสือให้ท่านทำให้ผมได้เริ่มมีความรู้ความเข้าใจจนชัดขึ้นในเรื่องของสังคมมนุษยชาติ ผมยังจำได้ดีในข้อเขียน ตอนขึ้นต้นของท่านในทำนองที่ว่า “สิ่งทั้งหลายในโลกนี้ย่อมเป็นอนิจจัง ไม่มีสิ่งใดมั่นคงอยู่กับที่ทุกสิ่งที่มีอาการไหวเปลี่ยนแปลงไปอย่างไม่หยุดยั้ง เมื่อถึงจุดจุดหนึ่งที่ไม่อาจเติบโตต่อไปอีก ย่อมดำเนินไปสู่ความเสื่อมสลายไปในที่สุด ”

ซึ่งก็ย่อมเป็นสังัจจะธรรมอันมีจากปฏิเสดได้ ปรากฏว่า หลังจากข้อเขียนเรื่อง “ความเป็นอนิจจังของสังคม ” ได้ตีพิมพ์ครั้งแรกในอนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพคุณหญิงเพ็ญ ชัยวิจิตแล้ว ก็ได้รับการสนใจและวิจารณ์กันอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะผู้ที่ศึกษาในด้านพุทธปรัชญา ก็ได้แสดงความเห็น เห็นด้วยในส่วนใหญ่ในข้อเขียนของท่าน แต่อย่างไรก็ตามก็ยังมีผู้ที่คิดว่า เป็นปราชญ์ท่านหนึ่งที่ยังยึดติดแน่นกับความคิดเก่า และดำเนินการต่อเนื่องในการบิดเบือนประวัติศาสตร์ ทำการต่อต้านกระแสแห่งการพัฒนาสังคม ท่านผู้นี้ก็ได้ใช้ฝีมือแห่งการขีดเขียนของท่าน ทำการโจมตีข้อเขียนเรื่องนี้ ทางหน้าหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งที่อยู่ในสังกัดท่านผู้นั้น เมื่อท่านปริศน์ ได้เห็นข้อความโจมตีข้อเขียนของท่านในหน้าหนังสือพิมพ์ดังกล่าว ท่านได้ปรารภให้ฟังว่า ท่านไม่ประหลาดใจเลยในการกระทำของท่านผู้นั้น เพราะเป็นสิ่งตกค้างของระบบเก่า ต่อมาบทความเรื่อง “ความเป็นอนิจจังของสังคม ” ได้ตีพิมพ์ขึ้นอีกหลายครั้ง และเป็นที่น่าสนใจต่อผู้ต้องการศึกษาอยู่ตลอดมา เพราะข้อความที่เขียนอันเป็นสังจะอธิบายต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ทุกกาลสมัย

นอกจากนี้ท่านปริศน์ ยังได้ผลิตงานอันทรงคุณค่ายิ่งอย่างต่อเนื่องและถือได้ว่าเป็นตำราเอกสารอ้างอิง มาตลอดทุกวันนี้ อาทิเช่น เรื่องมนุษย์สังคมปรัชญา การวิเคราะห์และการใช้ศัพท์ เอกสาร สันติภาพ และความเป็นกลาง ส่วนใหญ่ผมจะเป็นผู้ช่วยทำการพิมพ์ร่างให้ท่าน ทำให้ได้มีโอกาสดำเนินความรู้และความเข้าใจในเรื่องราวต่าง ๆ ตลอดจนความคิดที่ไปสู่การปฏิบัติตนรับใช้สังคมส่วนรวม

ท่านปริศน์ เป็นผู้ที่ทำให้ความสนใจในปัญหาชาวนา และเกษตรกรรมเป็นอย่างยิ่ง เมื่อมาพำนักอยู่ที่เมืองกวางโจว อันมีภูมิอากาศคล้ายคลึงกับประเทศไทย ท่านได้ติดตามความก้าวหน้าทางด้าน

นี้อยู่ตลอดเวลา และได้ขอให้ทางการจีนจัดให้ท่านได้ศึกษาเรียนรู้ในสิ่งเหล่านี้ ตามเวลาและโอกาสอยู่เสมอ เท่าที่ผมจำได้คือ

(๑) การคิดค้นผลิตเครื่องมือที่ใช้ในการดำนา ดั้งเดิมที่ทราบกันดีแล้วว่างานดำนาเป็นงานที่หนักและเหนื่อยยากที่สุดของชาวนาชาวนาหนึ่ง จะนับเมื่อมีการคิดค้นผลิตวัสดุอันเป็นเครื่องทุ่นแรงย่อมจะผ่อนคลายนความยากลำบากและส่งเสริมให้เกิดผลิตผลมากขึ้น ซึ่งในขั้นต้นผลสำเร็จของงานชิ้นนี้ยังไม่ได้รับผลตามที่ควร แต่ต่อมาก็ได้ทราบว่าได้มีการปรับปรุงให้ดีขึ้นอยู่ตลอดเวลา

(๒) ปัญหาเรื่องการสหกรณ์ชาวนา คอมมูนุประชาชน และหน่วยการผลิตทางเกษตรกรรม ต่อปัญหาเรื่องนี้ ท่านปริทัศน์ ได้ศึกษาวิเคราะห์ และหาข้อสรุป ทั้งนี้เพื่อพิจารณาหาข้อดี ข้อเสีย โดยยึดมั่นว่าสิ่งใดที่ใช้ได้อย่างเหมาะสมกับประเทศจีน ก็ไม่แน่ว่าจะไปจะเหมาะสมกับประเทศอื่น โดยเฉพาะประเทศไทย

(๓) เรื่องการใช้ปุ๋ย และการผลิตปุ๋ยจากวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่น และความจำเป็นในการสั่งปุ๋ยจากต่างประเทศ เพื่อการใช้ให้พอเหมาะพอดีกับสภาพของดิน เป็นต้น การศึกษาของท่านในเรื่องนี้เป็นที่น่าเสียดายว่าไม่มีโอกาสที่จะได้เสนอแนะให้แก่ประเทศเรา

(๔) เรื่องการเลี้ยงสัตว์ ซึ่งท่านก็ได้ให้ความสนใจติดตาม ศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับอาหาร และการเพิ่มจำนวนสัตว์เลี้ยงด้วยวิธีการอันทันสมัย ซึ่งในปัจจุบันถ้าท่านสามารถทราบว่า อาหารสัตว์และกิจการเลี้ยงสัตว์ในประเทศไทยได้มีความก้าวหน้าขึ้นไป ในระดับหนึ่งแล้ว ท่านคงจะมีความยินดีเป็นอย่างยิ่งในความก้าวหน้าทางด้านนี้

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ชีวิตท่านปริทัศน์ ในประเทศจีนนั้น ท่านได้ใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการเกษตรกรรมเพราะท่านเข้าใจดีว่า ประเทศไทยเรานั้นมีเกษตรกรรมเป็นพื้นฐาน ท่านไม่มีการท้อแท้ ผิดหวัง ในสิ่งต่างๆ ที่ได้ผ่านมาเลย ท่านถือเสมอว่าราษฎรจีนและผู้นำจีนเป็นมิตรที่ให้ที่พักพิงแก่ท่าน ในยามที่ท่านต้องมรสุมทางการเมือง ทางใดที่ท่านจะรับใช้ในการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีนี้ ท่านได้ปฏิบัติอยู่เสมอมา

การมาอยู่กวางโจว ซึ่งไม่มีฤดูหนาวที่รุนแรงเช่นปักกิ่ง ทำให้สุขภาพของท่านอยู่ในเกณฑ์ดี ถึงแม้ว่าการใช้สมองของท่านจะมีมากท่านก็ได้กำหนดเวลาพักผ่อน และระมัดระวังในเรื่องอาหาร อีกทั้งทางเจ้าของบ้านก็ได้จัดแพทย์ผู้เชี่ยวชาญทำการตรวจ บำบัดโรค ให้ท่านอย่างดีที่สุดเท่าที่จะทำได้

ในช่วงต้นที่ท่านอยู่ในประเทศจีนนั้น มีข่าวโฆษณาชวนเชื่อ ซึ่งปล่อยโดยฝีมือของอเมริกัน และทางการก็มักตั้งว่า ท่านปริทัศน์ ได้ตั้งตนเป็นเจ้าขุนสิน แห่งรัฐไทยอิสระ สิบสองปันนา เตรียม

ผู้คนเพื่อเข้ามายึดเมืองไทย ข่าวดังโฆษณารวมเชื่อนี้ ต่อมาภายหลังก็ไม่มีผู้ใดให้ความเชื่อถือ ยิ่งไปกว่านั้นผมยังกล้าที่จะยืนยันด้วยว่า แม้กระทั่งเขตสิบสองปันนานั้น ท่านปรีดี ยังมีได้มีโอกาสไปเยี่ยมเยียนเลย ทั้ง ๆ ที่ชนชาติพมุน้อยไท แห่งสิบสองปันนาเป็นเผ่าพันธุ์เชื้อชาติเดียวกับไทยเรามีชนบทร่วมเนียบประเพณีที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพี่น้องชาวไทย ทางภาคเหนือของประเทศ อีกเรื่องหนึ่งที่ผมได้ยินกล่าวขานกันมากก็คือ เมื่อท่านปรีดี เป็นอาจารย์ จะเน้นท่านจึงทำการสอนอยู่ในมหาวิทยาลัยของจีน ซึ่งไม่เป็นเรื่องที่เป็นความจริงเลย เพราะทางการจีนในสมัยนั้น ย่อมถือว่ามิใช่ชาวจีนที่ เหมาะสมในการสอนวิชาทางวิทยาศาสตร์สังคม กฎหมายและปรัชญาอยู่แล้ว ทางจีนย่อมไม่ต้องการให้ท่านเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยแน่

ครั้งหนึ่งในราวปี พ.ศ. ๒๕๐๕ ท่านและครอบครัวได้เดินทางไปเยี่ยมเมืองหนานหนิง เมืองเอกของมณฑลกุวางสี ซึ่งทางจีนประกาศให้เป็นเขตปกครองตนเองของชนชาติจ้วง เพราะมีชาวจ้วงอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก หรือที่บางท่านในบ้านเรา เรียกว่าไทยจ้วง ทางการจีนได้ส่งเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย ชาวจ้วงผู้หนึ่งมาให้ความอารักขาแก่ท่าน เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยผู้นี้ได้พูดกับท่านในภาษาของชาวจ้วงว่า “มิ่งนัง ” ซึ่งก็เป็นภาษาไทยในแบบยุคสมัยพ่อขุนรามคำแหง ท่านปรีดี เมื่อได้ฟังแล้วก็ไม่ได้ถือสาอะไรกลับรู้สึกมีความยินดีที่ได้พิสูจน์ว่า ชาวจ้วงนั้นก็ยังมีภาษาวัฒนธรรม อันเดียวกับไทย ซึ่งเราก็ถือว่าชาวจ้วงก็เป็นคนไท เผ่าพันธุ์หนึ่ง จากเมืองหนานหนิง พวกเราได้เดินทางต่อไปยังเมืองคุนหมิง เมืองเอกของมณฑลยูนนาน เนื่องจากมณฑลยูนนานที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศจีนนั้น ประกอบด้วยชนชาติพมุน้อยอยู่เป็นจำนวนมากที่สุด จึงมีสถาบันศึกษาของชนชาติพมุน้อย ซึ่งเราได้มีโอกาสไปเยี่ยมเยียนและพบปะสนทนากับชนชาติพมุน้อยต่าง ๆ เช่น ไท อี ก้อ มูเซอร์ ไป่ ฯลฯ และเพื่อเป็นการศึกษาเปรียบเทียบว่าชนชาติพมุน้อยชาติใดมีความใกล้ชิดกับชนชาติไทยมากที่สุด ท่านปรีดี จึงซักถามพวกเขาถึงภาษาต่าง ๆ เช่น คำว่า กิน เดิน นั่ง หรือ การนับ หนึ่งถึงสิบ ถ้าภาษาของชนชาติพมุน้อยเผ่าใดใกล้เคียงกับภาษาไทย ก็ถือว่าเผ่าพันธุ์นั้นมีความใกล้เคียงกับเผ่าไทมาก เป็นต้น จากเมืองคุนหมิงก็ได้เดินทางต่อไปยังเมืองต้าหลี่ ห่างจากคุนหมิงไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ประมาณ ๒๐๐ กิโลเมตร ซึ่งทำให้ได้มีโอกาสศึกษาข้อเท็จจริงในเรื่องถิ่นกำเนิดของชนชาติไทย ซึ่งแต่เดิมมักโบราณคดีและประวัติศาสตร์ไทยบางท่าน ได้ทำการสันนิษฐานว่า เมืองต้าหลี่ หรือ ต้าหลี่ฟู่เป็นอาณาจักรของไทยที่ชาวไทยได้ตั้งขึ้นเป็นครั้งแรก หลังจากได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ทางแถบมณฑลเสฉวน แล้วถูกทางชนชาติจีนขับให้ถอยร่นลงสู่ใต้ ซึ่งข้อสันนิษฐานดังกล่าว ต่อมาเป็นที่น่ายืนยันได้ว่า ก็ไม่ได้รับการเชื่อถือ

อีกต่อไป ณ เมืองต้าหลี่ ซึ่งในปัจจุบันก็ยังเป็นถิ่นที่อยู่ของชนชาติ ไป และชนชาติไปก็ได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เมืองนี้มาเป็นเวลาช้านาน ชื่อของกษัตริย์ที่ปกครองอาณาจักรต้าหลี่ อาทิเช่น พระเจ้าทีล่อโก๊ะ พระเจ้าโก๊ะล่อฝง นั้นก็เป็นภาษาชาวไป หากได้คล้ายคลึงกับคำในภาษาไทยแต่อย่างใดไม่ ท่านปรีดี ก็เป็นผู้หนึ่งที่ได้มีโอกาสสัมผัสศึกษาค้นคว้าในสังขธรรมเรื่องนี้ด้วยตนเอง ต่อมาประวัติศาสตร์ในเรื่องถิ่นกำเนิดของชนชาติไทยที่ถูกต้องก็ได้มีการปรับปรุงแก้ไขและเป็นที่ยอมรับในปัจจุบัน

ทางการจีนได้อำนวยความสะดวกให้ท่านได้เดินทางไปยังเมืองต่าง ๆ ในประเทศจีนเกือบทุกภาคยกเว้น ซินเกียง อีเบต สิบสองปันนา เนื่องจากความยากลำบากในการเดินทางสมัยนั้น ทำให้ท่านได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวจีนเกือบทั่วประเทศได้เข้าเยี่ยมชม สหกรณ์ การจัดระบบคอมมูนของชาวนา โรงงานถลุงเหล็ก โรงงานผลิตภาพยนตร์ โรงงานผลิตเครื่องจักรกล โรงงานสร้างรถยนต์ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ท่านปรีดี ได้ให้ความสนใจศึกษาติดตามถึงข้อดีข้อเสีย เพราะท่านได้นึกเสมอว่าถ้าได้มีโอกาสก็อาจจะนำมาใช้ประยุกต์ให้เข้ากับสภาพที่เหมาะสมของประเทศไทย ท่านไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งในลักษณะของการคัดลอกนำมาใช้ทั้งดุ้น โดยไม่คำนึงถึงสภาพเฉพาะของประเทศ

ลักษณะประจำชาติของชาวจีน อย่างหนึ่งนั้น คือการด้อมตน ท่านปรีดี ได้เล่าว่า เมื่อท่านประธานเหมาเจอตงได้พบกับท่านปรีดี เป็นครั้งแรกนั้น คำแรกที่ประธานเหมาเจอตง กล่าวก็คือ *“ท่านรู้สึกยินดีที่ได้พบกับท่านปรีดี ผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัย ส่วนตัวท่านเองแต่เดิมก็มีอาชีพเพียงเป็นครูประชาบาลชั้นปฐมเท่านั้น”*

การให้การต้อนรับของทางการจีนเป็นสิ่งที่ท่านปรีดี ไม่อาจลืมเลือนในไตรจิตมิตรภาพของราชภวฺจึน และผู้นำของประเทศ อาทิ ท่านประธานเหมาเจอตง ท่านนายกรัฐมนตรี โจวเอินไหล และผู้ใหญ่อีกหลายท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยที่พวกแนวทางซ้ายจัดของจีน อันได้แก่ นายพล หลินเปียว และพวกแก๊งสี่คน ได้ทำการยุยงปลุกปั่นให้เยาวชนกุมารแดงจีนทั้งหลายทั่วประเทศลุกขึ้นออกทำการที่เรียกว่า ปฏิวัติใหญ่วัฒนธรรม ทำลายล้างทุกสิ่งทุกอย่างที่ขวางหน้า กลั่นแกล้งกล่าวหาบุคคลจำนวนมาก แม้กระทั่งผู้นำว่าเป็นพวกปฏิกริยา ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๐๑ - ๒๕๐๔ เป็นระยะเวลาหน้าสิ่วหน้าขวานต่ออันตรายที่จะเกิดขึ้นอันเป็นเรื่องกิจการภายในของคนจีน และก็เป็นที่หวัดหวาดอย่างมากกว่า พวกเยาวชนกุมารแดงจีนที่ถูกยุยงปลุกปั่นเหล่านี้จะเข้าบุกรุกทำร้ายชาวต่างประเทศที่พำนักอาศัยอยู่ในประเทศจีน ดังเช่นท่านปรีดี ด้วย แต่นับว่าเป็นเคราะห์ดีอย่างยิ่งที่ได้ทราบภายหลังว่า ท่านนายกรัฐมนตรีโจวเอินไหลได้มีคำสั่งพิเศษและกำชับเจ้าหน้าที่จีน

ให้ความปกป้องดูแลท่านปริทัศน์ และครอบครัวอย่างดีที่สุด มิให้พวกกุมารแดงเงินมารบกวนต่อชีวิตความเป็นอยู่ของท่านปริทัศน์ ท่านจึงอยู่ด้วยความปลอดภัยปราศจากการรบกวนจนกระทั่งเหตุการณ์ได้สงบลง

ตลอดระยะเวลาที่ท่านปริทัศน์ ท่านอยู่ในประเทศจีน ท่านอยู่อย่างมีเกียรติ รักษาเกียรติภูมิ มีคุณธรรม รักษาผลประโยชน์ของประเทศและราษฎรไทย บนพื้นฐานหลักการที่เคารพซึ่งกันและกัน และความถูกต้องตลอดเวลา บางครั้งมีบางคนได้ใช้ความพยายามเรียกร้องให้ท่านปริทัศน์ ตกลงเห็นคล้อยตามความคิดเห็นที่ไม่ถูกต้อง โดยอ้างว่าเป็นข้อเรียกร้องเงื่อนไขของทางจีน ให้ท่านปริทัศน์ เห็นด้วยและปฏิบัติตาม ซึ่งท่านปริทัศน์ เห็นว่าเป็นการเสียหายและไม่เป็นผลดีต่อประเทศชาติ ท่านได้ชี้แจงตอบโต้ไม่เห็นด้วยกับความคิดอันผิดพลาดไม่ถูกต้องของพวกเหล่านั้นอย่างเด็ดเดี่ยว และในที่สุดผู้นำจีน คือ ท่านประธานเหมาเจ๋อตง และนายกรัฐมนตรีโจวเอินไหลได้ชี้แจงให้ท่านปริทัศน์ ได้ทราบ ว่า ความคิดของเจ้าหน้าที่จีนผู้นั้น เป็นความคิดที่ไม่ถูกต้อง และเป็นความคิดเห็นส่วนตัวของเขาผู้นั้นเอง ซึ่งท่านมีความเห็นว่า ไม่ว่าจะป็นชาติใหญ่ หรือชาติเล็ก ย่อมมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน และได้มีการตำหนิโทษพวกที่เสนอความเห็นเหล่านั้นกับท่านด้วย

มีเรื่องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์การต่อสู้กับญี่ปุ่นผู้รุกรานสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งปรากฏว่า มีข้อความที่ผิดพลาดคลาดเคลื่อนไม่ถูกต้องต่อข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ในหนังสือสารานุกรมฉบับภาษาจีน ที่ชื่อว่า “*ความรู้ของโลก*” มีข้อความตอนหนึ่งว่า “*ในระยะสงครามโลกครั้งที่สอง พรรคคอมมิวนิสต์ไทย ได้เป็นผู้นำราษฎรไทยต่อต้านการยึดครองของญี่ปุ่น*” ซึ่งน้อย ๆ และผมได้อ่านหนังสือเล่มนี้สามารถอ่านและแปลภาษาจีนได้ เห็นว่าเป็นข้อความที่ได้มาจากข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง จึงได้กราบเรียนให้ท่านปริทัศน์ ทราบ ท่านได้เชิญเจ้าหน้าที่ทางจีนผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องรับผิดชอบมาให้คำชี้แจงและอธิบายให้เข้าใจถึงบทบาทของขบวนการเสรีไทยที่ได้ทำการต่อสู้กับญี่ปุ่นผู้รุกรานประเทศไทยมาด้วยความเสียสละเพื่อกอบกู้เอกราชของประชาชนชาวไทยจนบรรลุผลสำเร็จอันเป็นที่ประจักษ์แจ้งถึงความจริงนี้แล้ว ถ้าผู้ที่เขาได้ต่อสู้มาด้วยความเสียสละชีวิตเลือดเนื้อมา หรือญาติมิตรได้ทราบถึงข้อความที่ปรากฏในสารานุกรมจีนในเล่มนี้จะรู้สึกอย่างไร ซึ่งในเรื่องนี้ท่านปริทัศน์ ก็ได้ถือว่ามีผู้นำจีนได้รู้เห็นการกระทำเหล่านี้ หากแต่เห็นว่าเป็นการกระทำของคนบางคนที่ทำให้ข้อเท็จจริงผิดไป และจนกระทั่งบัดนี้ก็ยังไม่มีโอกาสทราบ ว่า ข้อความที่คลาดเคลื่อนต่อประวัติศาสตร์ในหนังสือสารานุกรมเล่มนี้ได้มีการแก้ไขให้เป็นถูกต้องหรือยัง ถ้ายังมีได้มีการแก้ไขก็นับว่าเป็นที่น่าเสียใจยิ่ง

สิริรวมเวลา ๒๑ ปี ที่ท่านปรีดีฯ ได้ทำหน้าที่อัครราชทูตเมืองอยู่ในประเทศจีน ซึ่งเป็นเวลาที่นับว่ายาวนานมาก ท่านปรีดีฯ และครอบครัวของท่านมีความรู้สึกซาบซึ้งในไมตรีจิตมิตรภาพของราชทูตจีน และผู้นำจีน เหตุการณ์ที่ผ่านมาถึงแม้จะมีสิ่งที่ไม่พอใจ หรือความพยายามใดๆ ที่ไม่ถูกต้องด้วยท่านเองตลอดธรรมเกิดขึ้นบ้าง ท่านปรีดีฯ จะถือจุดยืนของความถูกต้อง เพื่อผลประโยชน์ของชาติและราษฎรไทยอย่างไม่ยอมโอนอ่อนคล้อยตามอย่างเด็ดขาด

ด้วยความเข้าใจอันดีจากนายกรัฐมนตรีโจวเอินไหล ที่ได้พยายามได้ถามทุกข์สุขของท่านปรีดีฯ อยู่เสมอตลอดมา ในปี พ.ศ. ๒๕๑๓ ท่านนายกรัฐมนตรีโจวเอินไหลได้สั่งการให้ทางการจีนออกหนังสือสำคัญที่ใช้สำหรับการเดินทางของชาวต่างประเทศ เพราะหนังสือเดินทางของท่านปรีดีฯ ได้ขาดอายุมานานหลายปีแล้ว ท่านปรีดีฯ จึงได้ออกเดินทางจากประเทศจีนไปยังกรุงปารีส ในต้นเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๓ เพื่อให้ญาติมิตรจากประเทศไทย สามารถเดินทางมายังฝรั่งเศสเพื่อร่วมฉลองอายุครบรอบปีที่ ๗๐ ของท่าน เพราะขณะนั้นประเทศจีนยังเป็นประเทศที่ปิดอยู่ เป็นการสิ้นสุดการทำหน้าที่อัครราชทูตเมืองอยู่ในประเทศจีนของท่าน.

อาจารย์ปรีดี พนมยงค์

ความนำของคุณบังอร อิมโอชา

หลวงประดิษฐมนูธรรม อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ท่านผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ชื่อนี้ติดอยู่ในความทรงจำของดิฉันมาแต่ปี ๒๔๘๔ เนื่องด้วยดิฉันได้สอบเข้าเรียนในแผนกเตรียมปริญญามหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง เป็นปีที่ ๑. และก่อนที่จะได้เข้าศึกษา ท่านผู้ประศาสน์การได้กรุณามาให้โอวาทแก่นักศึกษาใหม่ ซึ่งพวกเรานักศึกษาใหม่ได้ตั้งสติฟังโอวาทของท่านด้วยความศรัทธาและเคารพและซาบซึ้งในภารกิจที่ท่านได้เป็นผู้ก่อตั้งมหาวิทยาลัยขึ้นมา ทำให้พวกเราได้มีโอกาสเข้ามาศึกษาหาความรู้ เพื่อที่จะได้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพในการดำเนินชีวิต ซึ่งลูกศิษย์ของท่านผู้ประศาสน์การหลังจากสำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยแล้ว ก็ได้รับใช้ประเทศชาติทั้งในการเข้ารับราชการและในภาคเอกชน ซึ่งนำประโยชน์มาสู่ประเทศชาติอย่างมหาศาล

สำหรับดิฉัน เมื่อจบการศึกษาได้รับปริญญาธรรมศาสตร์บัณฑิตแล้วได้สอบเข้ารับราชการในสำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ในสมัยที่ นายเจริญ ปันทโร เป็นเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ดิฉันเป็นประจำแผนกกองกรรมธิการ ทำหน้าที่คล้าย ๆ เป็นผู้ช่วยเลขานุการของคณะกรรมการคือทำหน้าที่ธุรการและจัดบันทึกประชุม และค้นกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการพิจารณาร่างกฎหมายเมื่อเข้ารับราชการในสำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรแล้ว จึงทราบว่าท่านอาจารย์ปรีดี ท่านเป็นเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรคนแรก และต่อ ๆ มาก็นิยามอาจารย์ทองปิลิว ชลภูมิ เป็นเลขาธิการฯ อีกด้วย และในระยะหลังที่ท่านอาจารย์ปรีดีฯ ท่านก็อยู่ในประเทศฝรั่งเศส เพื่อนหญิงที่สนิทของดิฉันหลายคน ได้ไปทัศนศึกษาที่ทวีปยุโรป ได้มีโอกาสไปกราบเยี่ยมท่านด้วยความเคารพถึงที่พัก เมื่อกลับมาได้นำมาเล่าสู่ให้ฟัง พร้อมทั้งได้สรรเสริญและนิยมในอธยาศัยของท่านผู้หญิงพูนศุขด้วย ซึ่งทำให้เรื่องนี้ติดอยู่ในความทรงจำของดิฉัน

ในวันที่ท่านผู้หญิงพูนศุขนำอัฐิต่านอาจารย์ปรีดี กลับสู่ประเทศไทย ซึ่งในขณะนั้นคุณอุทัย พิมพีโจชน ดำรงตำแหน่งประธานสภาผู้แทนราษฎร และดิฉันดำรงตำแหน่งเลขาธิการรัฐสภา ดิฉันจึงได้มีโอกาสร่วมไปกับท่านประธานสภาผู้แทนราษฎร ไปรับอัฐิของท่านอาจารย์ปรีดี ที่สนาม บินดอนเมืองด้วย

ในการที่จะเขียนชีวประวัติและผลงานของท่านอาจารย์ปรีดี ตามที่คุณสัมพันธ์ พึ่งประคิษฐ์ แสดงความจำนงมานั้น จำต้องค้นคว้าจากห้องสมุดของสำนักงานเลขาธิการรัฐสภา ดิฉันจึงได้ขอ ความอนุเคราะห์จากคุณสมนึก แก้วกระจ่าง หัวหน้างานพิพิธภัณฑ์รัฐสภาช่วยค้นคว้าและเรียบเรียง ใ้ เพื่อจะได้ข้อมูลที่ถูกต้อง และขอขอบคุณ คุณสมนึก แก้วกระจ่าง ไว้ ณ ที่นี้ด้วย

หลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์)

เลขาธิการรัฐสภาคนแรกของประเทศไทย

โดย บังอร อิ่มโอชา ธ.บ.

าพณา ปรีดี พนมยงค์ เกิดเมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ ณ บ้านหน้าวัดพนมยงค์ ตำบลท่าवासกรี อำเภอกรุงเก่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นบุตรของนายเลียง กับ นางลูกจันทร์ พนมยงค์ ซึ่งเป็นคนไทย ภูมิหลังของครอบครัวท่านมีญาติเป็นชาวจีนคนเดียวคือทวด เป็นชายชื่อ ก๊อก แซ่เงิน เข้ามาในกรุงสยามเมื่อปี พ.ศ. ๒๓๕๗ ในรัชกาลที่ ๒ เนื่องจากบ้านตั้งอยู่ใกล้กับวัด จึงส่งผลต่อชีวิตวัยแรกเริ่มของท่าน ไม่เพียงแต่จะสำนึกถึงหน้าที่ทางสังคมของวัดเท่านั้น หากยังสำนึกถึงแก่นสารทางศาสนาธรรมของวัดมากยิ่งขึ้นกว่าด้วย รวมทั้งบิดาของท่านได้เปลี่ยนอาชีพแต่เดิมจากการทำนาเข้ามาเกี่ยวข้องกับกิจการสาธารณสุข และได้ออกเยี่ยมเยียนหมู่บ้านต่าง ๆ ในพื้นที่ เพื่อฉีดวัคซีนป้องกันไข้ทรพิษให้แก่ชาวบ้าน ฉะนั้นในวัยเด็กจึงได้รับอิทธิพลจากมโนภาพพุทธศาสนาในเรื่องอนิจจัง และอิทธิพลจากความคิดเรื่องการช่วยเหลือผู้อื่น อย่างเอาการเอางานของบิดา เอาไว้ด้วยและสิ่งเหล่านี้ได้ส่งผลในทางการเมืองของท่านในเวลาต่อมานั่นเอง

แรกสุด าพณา ปรีดี เริ่มศึกษาหนังสือไทยที่บ้านครูแสง ตำบลท่าवासกรี แล้วย้ายไปศึกษาต่อที่บ้านหลวงปราณี (เปี่ยม) อำเภอท่าเรือ จากนั้นท่านเข้าโรงเรียนหลวงหลายแห่งในอยุธยา และในระหว่างศึกษาชั้นมัธยมนี้เองที่ท่านได้รับความคิดการเมืองที่ก้าวหน้าเป็นทศวรรษที่สำคัญเป็นพิเศษ คือความเห็นของครูได้แสดงไว้ว่า มีแต่สยาม จีน และรัสเซียเท่านั้นที่ยังปกครองด้วยระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ประเทศที่เจริญกว่านั้นระบบการปกครองเป็นแบบจำกัดอำนาจกษัตริย์หรือสาธารณรัฐ

เมื่อจบจากมัธยมแล้วใน พ.ศ. ๒๔๖๐ ได้เข้าศึกษาที่โรงเรียนกฎหมายกระทรวงยุติธรรมในกรุงเทพฯ หลังจากนั้นได้รับการคัดเลือกจากกระทรวงยุติธรรม ให้ทุนไปศึกษาวิชากฎหมายที่

มหาวิทยาลัยกอง (Caen) และศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยปารีส สอบไล่ได้ปริญญาตรีเป็นคุณวุฒิบัณฑิตกฎหมายฝ่ายนิติศาสตร์ รวมทั้งประกาศนียบัตรการศึกษาชั้นสูงในทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นสิ่งที่ท่านสนใจเป็นพิเศษ ณ ประเทศฝรั่งเศส ขณะอยู่ในฝรั่งเศสท่านได้เป็นประธานสมาคมนักเรียนสยาม สมาคมนี้มีสำนักงานใหญ่อยู่ปารีสทว่ามีสมาชิกเป็นเยาวชนไทยขยายไปถึงอังกฤษ เยอรมัน และประเทศยุโรป อื่น ๆ สมาคมนักเรียนสยามเป็นองค์การทางการเมือง กลายเป็นเวทีประชุมวางแผนล้มระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของสยาม ซึ่งท่านมีความเชื่อว่าสถาบันสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นอุปสรรคสำคัญที่ขัดขวางการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของไทย และสมาชิกของสมาคมทั้งสองแกนบุคคลของคณะราษฎร ให้แกนคณะราษฎรนี้เปิดประชุมเป็นทางการครั้งแรกในปารีส เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๐ ผู้เข้าร่วมประชุมครั้งแรกมีนายปรีดี พนมยงค์ ร้อยโทแปลก ชิตะสังคะ ร้อยตรีทักษ์ มิตรภักดี นายศิว ลพานุกรม นายประยูร ภมรมนตรี หลวงสิริราชไมตรี และนายแนบ พหลโยธิน และผู้ร่วมประชุมได้กำหนด หลัก ๖ ประการของคณะราษฎร อันเป็นอุดมคติประเภทค่อนข้างเป็นความเสมอภาคซึ่งเป็นพื้นฐานเป้าหมายทางการเมืองในอนาคตของคณะราษฎร

ต่อมาหลัก ๖ ประการนี้ได้ปรากฏอยู่ในใบปลิวซึ่งแจกจ่ายในกรุงเทพฯ เมื่อวันที่ล้มระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ปี พ.ศ. ๒๔๗๕ หลัก ๖ ประการที่ปรากฏในใบปลิวฉบับดังกล่าวมีดังนี้ คือ

๑. จะต้องรักษาความเป็นเอกราชทั้งหลาย เช่น เอกราชในทางการเมือง ในทางศาล ในทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ของประเทศไว้ให้มั่นคง
๒. จะต้องรักษาความปลอดภัยในประเทศ ให้การประทุษร้ายต่อกันลดน้อยลงให้มาก
๓. จะต้องบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะหางานให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาง
๔. จะต้องให้ราษฎรที่มีสิทธิเสมอภาคกัน
๕. จะต้องให้ราษฎรได้มีเสรีภาพมีความเป็นอิสระ เมื่อเสรีภาพมีข้อต่อหลัก ๔ ประการดังกล่าวข้างต้น
๖. จะต้องให้การศึกษาอย่างเต็มที่แก่ราษฎร

และเพื่อสนองตอบต่อหลักข้อ ๓ ผู้เข้าร่วมประชุมได้มอบหมาย ฯพณฯ ปรีดี ยกวางวางแผนเศรษฐกิจส่วนทั้งหมด (ต่อมากลายเป็นเค้าโครงเศรษฐกิจ ปี พ.ศ. ๒๔๗๖)

เมื่อต้นปี พ.ศ. ๒๔๗๐ กลุ่มคนซึ่งเป็นที่รู้จักกันต่อมาในนาม *คณะผู้ก่อการ*” มีอุดมคติและยุทธศาสตร์พื้นฐานที่เป็นเอกภาพนั้น พวกเขาตกลงกันเป็นเอกฉันท์มอบหมายภาระหน้าที่อันสำคัญ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการวางแผนการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองให้แก่ ๗พญา บริดี และในช่วงที่อยู่ในฝรั่งเศสนี่เองที่ได้รับการยกย่องจากมิตรและนักเรียนสยามรุ่นน้องของท่าน

เมื่อกลับสู่กรุงเทพฯ ในปี พ.ศ. ๒๔๗๐ ๗พญา บริดี ได้รับตำแหน่งผู้พิพากษาชั้น ๖ กระทรวงยุติธรรม ได้ทำการฝึกหัดเป็นผู้พิพากษาศาลฎีกา และต่อมาได้รับตำแหน่งเป็นผู้ช่วยเลขาธิการกรมร่างกฎหมาย เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๐ ต่อมาได้รับพระราชทานยศและบรรดาศักดิ์เป็นรองอำมาตย์เอก หลวงประดิษฐมนูธรรม เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๑

ในช่วงนั้นเป็นระยะที่ยากเข็ญสำหรับสยาม ด้วยว่าภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลกเริ่มส่งผลให้เป็นที่รู้สึกได้ในประเทศ ในหลวงรัชกาลที่ ๗ และคณะบริหารราชการแผ่นดินพยายามจัดการกับสภาพการณ์เศรษฐกิจที่ย่ำแย่ลง โดยลดข้าราชการและตัดงบประมาณแผ่นดิน และการประกาศภาษีใหม่ สิ่งเหล่านี้ได้ปูเวทีสำหรับการปฏิบัติการโดยตรงของ ๗พญา บริดี และคณะราษฎร ซึ่งขณะนั้นประกอบไปด้วย สมาชิกจำนวน ๑๑๑ คน เป็นทหารบก ๙๑ คน ทหารเรือ ๑๗ คน และพลเรือน ๖๓ คน คณะราษฎร ได้ผูกพันมิตรกับข้าราชการทหาร ซึ่งนำโดยพระยาพลพลพยุหเสนา พระยาทรงสุรเดช และพระยาฤทธิอาคเนย์ และข้าราชการพลเรือนที่เดินสายกลาง เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ รัฐประหารซึ่งขบคิดกันครั้งแรกในปารีสเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๐ ก็บังเกิดขึ้น มีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยโดยระบบรัฐสภา

นับจากการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ ของการเมืองการปกครองประเทศ ได้มีผู้แทนราษฎรชั่วคราวชุดแรกจำนวน ๗๐ คน ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจาก “*คณะราษฎร*” ได้ทำการประชุมกันเป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๔๗๕ ได้ใช้ห้องโถงชั้นบนของพระที่นั่งอนันตสมาคมเป็นที่ประชุม ในการประชุมครั้งนี้มีอำมาตย์เอกเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี เป็นประธานสภาผู้แทนราษฎร และที่ประชุมได้อนุมัติให้หลวงประดิษฐมนูธรรม (ปริดี พนมยงค์) เป็นเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ฉะนั้นจึงถือได้ว่า สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรได้ตั้งขึ้นในวันที่ ๒๘ มิถุนายน ด้วย โดยมีหลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นเลขาธิการผู้แทนราษฎรคนแรก จึงถือได้ว่าท่านมีส่วนผลักดันทำให้เกิดสถาบันนิติบัญญัติขึ้นมา

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ระเบียบแรกนั้นยังไม่มีความหมายจัดตั้งมารองรับ ไม่มีงบประมาณและสถานที่ทำการเป็นของตนเอง เจ้าหน้าที่ของสำนักงานในขณะนั้นมีอยู่ทั้งหมด ๗ คน คือ หลวงคหกรรมบดี นามอุปพาฬ บุญหลง นายสนิท ผิวนวล นายจำ่า จำรัสเนตร นายสุริยา กุณฑลจินดา นายน้อย สอนกล้ำหาญ และนายประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์ ซึ่งเจ้าหน้าที่ทั้ง ๗ คนนี้ได้อาศัยวังปารุสกวันใช้เป็นสถานที่ทำงาน โดยไม่ได้รับเงินเดือนเลย เพราะสำนักงาน ไม่มีงบประมาณ นอกจากทางการได้จัดเลี้ยงอาหารแก่เจ้าหน้าที่ทุกมือเท่านั้น ต่อมาสำนักงาน ได้เปลี่ยนเป็นกรมเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร เป็นสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร และสำนักงานเลขาธิการรัฐสภา ตามลำดับ ส่วนสถานที่ประชุมกันนอกจากจะใช้พระที่นั่งอนันตสมาคม แล้ว ยังได้ใช้พระที่นั่งอภิเศกดุสิตเป็นที่ประชุมชั่วคราวอีกด้วยและเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๓ ได้ก่อสร้าง อาคารสำนักงานเลขาธิการรัฐสภาเพื่อใช้เป็นี่ประชุมแห่งใหม่ ได้ย้ายมาปฏิบัติราชการเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๗ เป็นต้นมา ในส่วนที่เกี่ยวกับสำนักงานเลขาธิการรัฐสภา ท่านเป็นเลขาธิการรัฐสภา คนแรก และมีผู้ดำรงตำแหน่งต่อมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๕ - ปัจจุบัน มีทั้งสิ้น ๑๔ คน คือ

เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร คนแรก	หลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์)
	๒๘ มิ.ย. ๒๕๓๕ - ๒๕๓๖
เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร คนที่ ๒	หลวงคหกรรมบดี
	พ.ศ. ๒๕๓๖ - ๒๕๔๔
เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร คนที่ ๓	นายทองเปลว ชลภูมิ
	พ.ศ. ๒๕๔๔ - ๒๕๔๖
เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร คนที่ ๔	นายจิตตะเสน ปัญจะ
	พ.ศ. ๒๕๔๖ - ๒๕๔๖
เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร คนที่ ๕	นายเจริญ ปัททโร
	พ.ศ. ๒๕๔๖ - ๒๕๐๓
เลขาธิการพฤษสภา คนที่ ๖	นายไพโรจน์ ชัยนาม
	พ.ศ. ๒๕๔๙ - ๒๕๔๙
เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร คนที่ ๗	นายประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์
	พ.ศ. ๒๕๐๓ - ๒๕๑๑

เลขาธิการรัฐสภา	นายประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์
	พ.ศ. ๒๕๑๑ - ๒๕๑๔
เลขาธิการรัฐสภา	คนที่ ๘ นายประสิทธิ์ ศรีสุชาติ
	พ.ศ. ๒๕๑๔ - ๒๕๑๘
เลขาธิการรัฐสภา	คนที่ ๙ พันเอกสงวน คำวงษา
	พ.ศ. ๒๕๑๘ - ๒๕๒๔
เลขาธิการรัฐสภา	คนที่ ๑๐ พลตรีกระวี สุทัศน์ ณ อยุธยา
	พ.ศ. ๒๕๒๔ - ๒๕๒๖
เลขาธิการรัฐสภา	คนที่ ๑๑ ร้อยตรี ปณิธาน เลิศฤทธิ์
	พ.ศ. ๒๕๒๗ - ๒๕๒๗
เลขาธิการรัฐสภา	คนที่ ๑๒ นางสาวบังอร อิ่มโอชา
	พ.ศ. ๒๕๒๗ - ๒๕๒๙
เลขาธิการรัฐสภา	คนที่ ๑๓ นายประเสริฐ ดวงวิชัย
	พ.ศ. ๒๕๒๙ - ๒๕๓๓
เลขาธิการรัฐสภา	คนที่ ๑๔ นายไพศิษฐ์ พิพัฒน์กุล
	พ.ศ. ๒๕๓๓ - ปัจจุบัน

ในช่วงนี้เองที่ ฯพณฯ ปริติ ได้ก้าวเข้ามาขับเคลื่อนบทบาททางการเมืองระบอบใหม่ของสยามอย่างเต็มตัว ภายหลังจากคณะราษฎรทำการยึดอำนาจเปลี่ยนมูลฐานระบอบการปกครอง ท่านได้เป็นผู้แถลงการณ์และร่างรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยาม ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นหนึ่งในเจ็ดของคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม ๑๐ ธ.ค. ๒๔๗๕ การจัดตั้งรัฐบาลภายใต้ระบอบรัฐธรรมนูญชุดแรก ประกอบด้วยคณะกรรมการราษฎร (คณะรัฐมนตรี) ๑๕ คน ซึ่งท่านเป็นหนึ่งในจำนวนนี้ด้วย ท่านได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการฯ ให้เป็นผู้ร่างหลักการเศรษฐกิจประจำชาติ ที่เรียกว่า “เค้าโครงเศรษฐกิจ” และได้เสนอต่อคณะกรรมการราษฎรในเดือนมิถุนายน ๒๔๗๖ เป็นเค้าโครงการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในโครงสร้างเศรษฐกิจของไทยประกอบด้วย

๑. การก่อตั้งสหกรณ์การเกษตรเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตเป็นหลัก หากเพื่อมิใช่เพื่อสนองเงินกู้

๒. การก่อตั้งสหกรณ์อุตสาหกรรมและอุตสาหกรรมของรัฐ

๓. การก่อตั้งสถานนโยบายเศรษฐกิจแห่งชาติเพื่อประสานและวางแผนกิจการต่าง ๆ ของบรรดาสหกรณ์ทั้งอิสระ

๔. การก่อตั้งธนาคารกลาง ไม่มีการยึดที่ดินเอกชน หากจะเสนอซื้อที่ดินของชาวนาด้วยพันธบัตรมีดอกเบี้ยในราคาเป็นธรรม

และเจ้าโครงเศรษฐกิจดังกล่าวได้กลายเป็นวิกฤตการณ์ทางการเมืองอย่างรุนแรง เนื่องจากมีผู้ไม่เห็นด้วย และพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงวินิจฉัยว่าเป็นแนวความคิดที่ลอกเลียนแบบ “บอลเชวิค” ของโซเวียต เป็นผลให้มีการปิดสภาผู้แทนราษฎร รัฐบาลได้ขอรับรองให้ ฯพณฯ ปริทัศน์เดินทางออกนอกประเทศเมื่อวันที่ ๑๒ เมษายน ๒๔๗๖ โดยพำนักอยู่ที่ประเทศฝรั่งเศส

หลังจากนั้นได้เกิดการรัฐประหาร ซึ่งนำโดย พล.เอ. พระยาพหล ฯพณฯ ปริทัศน์ได้เดินทางกลับ มาประเทศสยาม และได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นพิสูจน์แนวความคิดและการกระทำของท่าน จึงหันมลทินจากการกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ดังที่ถูกกล่าวหา ท่านได้รับการแต่งตั้งให้ดำรง ตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย (พ.ศ. ๒๔๗๗ - ๒๔๘๐) เป็นเวลาติดต่อกันถึง ๒ สมัย จนกระทั่งมีการปรับปรุงคณะรัฐบาล ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวง การต่างประเทศ ในขณะที่สถานการณ์ทางการเมืองของโลกกำลังเข้าสู่ภาวะตึงเครียดที่เกิดจาก สงครามโลกครั้งที่ ๒ ในช่วงนี้เองที่ท่านได้พยายามเจรจากับชาติมหาอำนาจตะวันตกเพื่อแก้ไข สนธิสัญญาที่ประเทศสยามเสียเปรียบ โดยเฉพาะในเรื่องสิทธิสภาพนอกอาณาเขตจนเป็นผลสำเร็จ และในการตั้งรัฐบาลชุดใหม่ในเวลาต่อมาเมื่อเดือนธันวาคม ๒๔๘๑ ท่านได้รับการแต่งตั้งให้ ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง

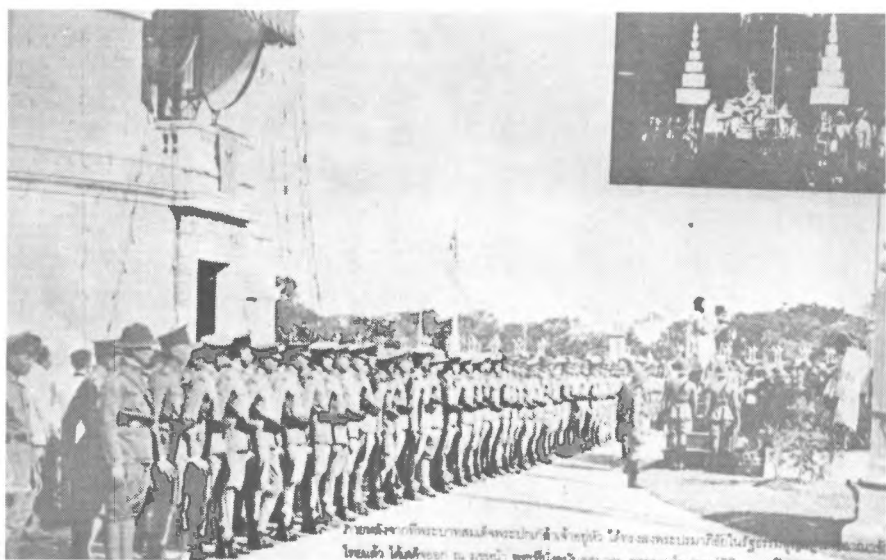
ภายหลังจากนั้นท่านก็ได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ (รัชกาลที่ ๘ เมื่อ เดือนมีนาคม ๒๔๘๕) ท่านได้อาศัยการดำรงตำแหน่งก่อตั้งขบวนการเสรีไทยขึ้นภายในประเทศ โดยได้รับความร่วมมือในการปฏิบัติงานกับขบวนการเสรีไทยในต่างประเทศ ซึ่งมี ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เอกอัครราชทูตประจำสหรัฐอเมริกาเป็นหัวหน้า เพื่อช่วยให้สยามรอดพ้นจากการตกเป็น ผู้แพ้สงครามโลกครั้งที่ ๒ และเพื่อไม่ให้ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของประเทศมหาอำนาจทางตะวันตก อีกด้วย เพื่อเป็นการตอบแทนคุณความดีของท่าน เมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๘๘ ท่านจึงได้รับ พระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นรัฐบุรุษอาวุโส และได้รับพระราชทานตรามหัตถ์- ราชวราภรณ์ ซึ่งเป็นตราสูงสุดที่บุคคลธรรมดาจะได้รับ

ภายใต้ภาวะคับขัน ๖พญา ปริทัศน์ขอร้องให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกถึง ๓ ครั้ง ครั้งที่ ๑ เมื่อเดือนมีนาคม ๒๔๙๙ ได้ลาออกเมื่อประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๔๙๙ ครั้งที่ ๒ ได้รับการแต่งตั้ง เมื่อเดือนมิถุนายน ๒๔๙๙ แต่ยังไม่ทันจะประกอบคณะรัฐมนตรี ในหลวงรัชกาลที่ ๘ ก็เสด็จสวรรคต ในวันที่ ๙ มิถุนายน จึงขอลาออกต่อคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ชั่วคราว และครั้งที่ ๓ ได้รับการแต่งตั้งอีกในวันถัดมาในเดือนเดียวกัน และดำรงตำแหน่งอยู่เพียง ๒ เดือน ได้ลาออกอีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากท่านมีความเห็นว่าได้ตรากตรำทำงานมามากและสุขภาพก็ทรุดโทรมตามวัยชรา และในปีถัดมาได้เกิดการรัฐประหารขึ้นอีกโดยกลุ่มทหารบก แล้วบุกเข้าไปเพื่อจับท่าน แต่ท่านได้หนีไปสิงคโปร์ หลังจากนั้นได้มีการเลือกตั้งขึ้นในปี ๒๔๙๑ แต่คณะรัฐมนตรีได้ถูกคณะรัฐประหารบับบั้งคับให้ลาออก ฉะนั้นท่านจึงได้ลักลอบเข้ามาเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๒๔๙๒ ท่ามกลางสถานการณ์การยึดอำนาจคืนจากคณะรัฐประหารที่เรียกกันว่า “กบฏวังหลวง” ความพยายามในครั้งนี้นี้ล้มเหลว ๖พญา ปริทัศน์ได้เดินทางออกนอกประเทศอีกครั้งหนึ่ง โดยลี้ภัยอยู่ในประเทศจีนชั่วคราว ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๓ จึงได้เดินทางต่อไปยังกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศสและพำนักอยู่ที่นั่นตลอดมา จนกระทั่งวันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๒๖ ตามเวลาในท้องถิ่นท่านก็ได้ถึงแก่อสัญกรรมเนื่องจากหัวใจวาย ณ ที่บ้านพักของท่านนั่นเอง

ตลอดเวลาในชีวิตการทำงานของท่าน ได้สร้างแนวทางและผลงานทางการเมืองไว้มากมาย นับตั้งแต่การมีส่วนร่วมเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย เป็นผู้ร่างรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินชั่วคราวปี ๒๔๗๕ รัฐธรรมนูญฉบับถาวรปี ๒๔๗๕ และรัฐธรรมนูญฉบับถาวรปี พ.ศ. ๒๔๙๙ รวมทั้งการก่อตั้งขบวนการเสรีไทยในยามสงคราม การก่อตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง เพื่อฝึกฝนอบรมข้าราชการ การจัดโครงสร้างภาษีใหม่ และการก่อตั้งโครงสร้างพรรคการเมือง ฯลฯ จึงนับได้ว่าท่านเป็นรัฐบุรุษอาวุโสของสยามประเทศอย่างแท้จริง

หนังสืออ้างอิง

๑. หนังสือ รัฐสภาไทยในรอบสี่สิบสองปี (๒๔๗๕ - ๒๕๑๗)
๒. หนังสือ ปรีดี พนมยงค์ ชีวิต งาน และธรรมศาสตร์
โดย ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, เพิ่มพล โพธิ์เพิ่มเหม
๓. หนังสือ ชีวิตประวัติย่อของนายปรีดี พนมยงค์
โดยคณะกรรมการโครงการ "ปรีดี พนมยงค์กับสังคมไทย"
๔. หนังสือ ประวัติทางการเมือง ของ ดร. ปรีดี พนมยงค์
โดย ไมเรล เดวิด
๕. หนังสือที่ระลึก ในโอกาสที่รัฐสภาได้รับพระราชทานผ้าพระกฐิน ณ วัดราชบูรณะราชวรวิหาร
เขตพระนคร กรุงเทพฯ เมื่อ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๓๓

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ พระราชทาน รัฐธรรมนูลย์ แล้วเสด็จออก ณ มุขหน้า
พระที่นั่งอนันตสมาคม ๒๔๗๗

เพราะ :

อันหลักหกประการที่ชานไซ (๑)
อีกรัฐธรรมนูญที่ใช้เป็นปฐม (๒)
เป็นปทัฏฐานการเมืองเมืองนิยม
ปวงประชาได้ชมสมเสรี (๓.)

บทเฉพาะกาล (๔) บานเสียงแล้วเบี่ยงเบน
กำหนดเกณฑ์เล่นแง่แก้เสียนี้
บางฉบับร่างขมิบนับสิบปี
บางฉบับก็ซี้ซำ้วมาใช้

ที่ดีก็มีชีวิตติดจะสั้น
ที่แย่นั้นป็นมาปราบก่าราบใส่
เป็น " วงจรอุบาทว์ " (๕) ธาตุจัญไร
" ปากบได้ โอบคัง " ตั้งเวียนวน.

จึง :

ในน้ำไร้ปลา ในนาไร้ข้าว ในเขาไร้ไม้
คอนโคก ป่องแต่ท้องไส้ไทยสืบสน
สนามกอล์ฟเหยียกระดือบของคนจน
นาไร่ป่นเป็นริสร้อยทอดพัฒนา
ชายชิวมีค่าให้ชาอุฯ
สมองไกลไปจากกรเพราะอย่างว่า
ประชาชนทนพะจาบอาบน้ำตา
วัฏจักรชักทำพาเลี้ยวลด.

ต้อง :

อำนาจอธิปไตยของใครก็ใครใช้
รัฐธรรมนูญของใครใครกำหนด
ผลประโยชน์ของใคร (ส่วนใหญ่) ให้ใคร (ส่วนน้อย) ชด
ใคร (ส่วนใหญ่) ก้อด, ใคร (ส่วนน้อย) ก็อ้อม ยิ้มเท่านั้น (๖)

คมธก. วัน ๕

๖ เมษายน ๒๕๓๔

(๑) หลัก ๖ ประการ ที่ “คณะราษฎร” ซึ่งประกอบด้วยข้าราชการทหารบก ทหารเรือ และพลเรือน นำโดยนายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา (พจน์ พหลโยธิน) สายทหารบก นายนาตราตรีหลวงสินธุสงครามชัย ร.น. (สิน กมลนาวัน) สายทหารเรือ และหลวงประดิษฐมนูธรรม (ปริทัศน์มยงค์) สายพลเรือน เสนอขึ้นภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์

สี่ครั้ง สี่หน ที่ได้พบ ท่านปรีดี พนมยงค์

ผมเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ซึ่งมีท่านปรีดี พนมยงค์ เป็น
ผู้ประศาสน์การ ย่อมเป็นธรรมดาที่จะได้พบได้เห็นท่านในโอกาสสำคัญของมหาวิทยาลัยเสมอ แต่
โอกาสสี่ครั้งที่ผมได้พบท่านปรีดี พนมยงค์ ซึ่งจะเล่าให้ฟังต่อไปนี้ มีโอกาสธรรมดา สำหรับ
ผมถือว่าเป็นโอกาสพิเศษจริง ๆ

พบครั้งแรก ผมสำเร็จเป็น "ธรรมศาสตร์บัณฑิต" เมื่อปี ๒๔๘๓ ตามหลักสูตร
๔ ปี รุ่นแรก (แต่ก่อนหลักสูตรเป็น ๖ ภาค) ก่อนการประศาสน์ปริญญา มหาวิทยาลัยได้จัดให้
ผู้สำเร็จการศึกษาเข้ารับการอบรม โดยเข้ามากินนอนร่วมกันในหอพักมหาวิทยาลัยเป็นเวลาหนึ่ง
เดือน การอบรมในตอนกลางวันเป็นการให้ความรู้และประสบการณ์นอกหลักสูตรที่เคยเรียนมาและ
มีการพาไปดูงาน ตามสถานที่ต่าง ๆ ด้วยนอนเหนือจากนั้น และถือว่าสำคัญที่สุด คือทำให้ผู้สำเร็จ
การศึกษาได้มีโอกาสรู้จักมักคุ้นเป็นการส่วนตัว เพื่อประโยชน์ในการจะออกไปประกอบอาชีพต่อไป

ในตอนกลางคืนระหว่างรับการอบรม ภายหลังจากรับประทานอาหารค่ำแล้วราวสองทุ่มเป็น
ต้นไป มหาวิทยาลัยจะจัดให้ผู้สำเร็จการศึกษาเข้าพบท่านผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัยทุกคืน คือจัด
ให้เข้าพบทีละคน คนละประมาณ ๒๐-๓๐ นาที ซึ่งทำให้ผู้เข้ารับการอบรมรู้สึกตื่นต้นและรอกอย
โอกาสนั้น

ครั้งเวลานั้นมาถึง ผมได้ขึ้นไปห้องรับแขกได้โคมมมหาวิทยาลัย ซึ่งมีท่านผู้ประศาสน์การ
มหาวิทยาลัยนั่งอยู่คนเดียว ท่านได้เชิญให้นั่ง แล้วได้ถามความสะดวกสบายในการเข้ารับการอบรม
หลังจากนั้นท่านได้สอบถามประวัติส่วนตัวเล็กน้อย ท่านได้สอบถามว่าจะไปประกอบอาชีพอะไร

แล้วท่านก็ได้กล่าวถึงเรื่องของมหาวิทยาลัย ท่านได้กล่าวถึงเจตจำนง ของการตั้งมหาวิทยาลัย วิชาธรรมศาสตร์และการเมืองขึ้น โดยท่านได้กล่าวเน้นว่าวัตถุประสงค์อันสำคัญประการหนึ่ง คือ เพื่อการเผยแพร่วิชาการในด้านการปกครองบ้านเมือง และพัฒนาประเทศตามระบอบประชาธิปไตย แก่ประชาชนคนไทย ฉะนั้นจึงเป็นภาระหน้าที่ของผู้ที่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยจะต้อง สนับสนุนและเผยแพร่ความรู้ เกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยไปยังหมู่ประชาชน ให้ประชาชนได้ใช้สิทธิ ใช้เสียงของตนเพื่อประโยชน์ของตนเองในครรลองที่ถูกต้อง ตอนท้ายท่านได้เน้นถึงเรื่องคุณธรรมและการทำประโยชน์ต่อส่วนรวม ท่านขอให้ผู้สำเร็จการศึกษาทุกคนประกอบสัมมาอาชีพด้วยคุณธรรม อันดีงาม และทำประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม ท่านกล่าวว่า ผู้สำเร็จการศึกษาแล้วแม้จะมีความรู้ความสามารถในวิชาชีพของตน หรือประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานเพียงใด หากไม่มีคุณธรรม และการระลึกรถึงประโยชน์ส่วนรวมแล้ว บุคคลผู้นั้นก็ไร้ค่าในสังคม

เมื่อการพบกับท่านได้สิ้นสุดลง ผมกราบลาท่านออกมายังนอกด้วยความประทับใจในท่าที และอัธยาศัยที่ท่านแสดงออกต่อนักศึกษา ท่านเป็นห่วงเป็นใยไม่เฉพาะปรารภงานที่จะให้ผู้สำเร็จ การศึกษาประสบความสำเร็จในการประกอบสัมมาอาชีพเท่านั้น แต่ท่านห่วงใยถึงคุณธรรมและการดำรงชีพให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมด้วย

สำหรับผมค่าเดือนสติที่ท่านได้ให้ในคืนนั้นเป็นเสมือนดวงประทีปที่นำทางชีวิตมาจนบัดนี้ และเมื่อใดระลึกถึง ท่านปริติ พนมยงค์ ก็จะมีนึกถึงคืนวันที่มีความหมายนั้นไม่รู้ลืม

พบครั้งที่สอง ๓ - ๔ ปีผ่านไป ไม่เคยคาดคิดว่าจะได้มีโอกาสมพบท่านปริติ พนมยงค์อีก แต่เหตุการณ์ได้นำมาให้พบกับท่านอีกครั้งหนึ่งภายใต้โดมมหาวิทยาลัยที่เดิม แต่คราวนี้เป็นเวลากลางวัน และท่านอาจารย์วิจิตร ฤทธิตานนท์ เลขานุการมหาวิทยาลัยเป็นผู้จัดให้พบ

ในขณะนั้นภายในประเทศไทยได้มีคนไทยผู้รักชาติบ้านเมือง ความเป็นเอกราชและอิสรภาพ ได้จัดตั้งขบวนการได้ดินเสรีไทยขึ้น เพื่อหาทางดำเนินการขับไล่ข้าศึกที่ยึดครอง ให้ออกไปจากประเทศไทย ด้วยการร่วมมือกับฝ่ายพันธมิตร ท่านผู้ประศาสน์กรมมหาวิทยาลัยเป็นหัวหน้าขบวนการในประเทศ ท่านอาจารย์วิจิตร ฤทธิตานนท์ เป็นเลขานุการขบวนการได้ดิน และมหาวิทยาลัย วิชาธรรมศาสตร์และการเมืองเป็นกองบัญชาการของขบวนการได้ดินนั้น อาจารย์วิจิตร ฤทธิตานนท์ ได้รับมอบหมายให้คัดเลือกนักศึกษา เพื่อส่งไปรับการศึกษาแบบกองโจรจากการจารกรรม จากกองทัพสหรัฐอเมริกาและอังกฤษที่เกาะลันกาและอินเดีย ผมเป็นคนหนึ่งที่ได้รับการคัดเลือกเพื่อ ให้ไปปฏิบัติภาระหน้าที่ดังกล่าวนั้น วันหนึ่งอาจารย์วิจิตร ฤทธิตานนท์ ได้นัดให้ผมไปพบกับมหาวิทยาลัย

ลัย ในวันนั้นอาจารย์จิตร สุลิตานนท์ ได้ค้นหานักศึกษาคณะอื่นอีก ๖-๗ คนไปพบด้วยเช่นกัน ผมไม่รู้จักนักศึกษานี้เหล่านั้นมาก่อนเลย แต่ต่อมาก็กลายเป็นเพื่อนร่วมเดินทางเล็ดลอดหนีออกนอกประเทศกลุ่มเดียวกัน

ได้เวลาอาจารย์จิตร สุลิตานนท์ ให้เจ้าหน้าที่มาบอกให้พวกเราขึ้นไปที่พักใต้โดมของมหาวิทยาลัย ภายหลังจากที่รออยู่ชั่วครู่ ท่านผู้ประศาสน์การได้มาถึง ภายหลังจากอาจารย์จิตร สุลิตานนท์ ได้แนะนำพวกเราต่อท่านแล้ว ท่านได้แสดงความชอบใจต่อพวกเราที่คิดถึงชาติบ้านเมือง ยินดีที่จะเข้าร่วมในขบวนการเสรีไทย และพร้อมที่จะเดินทางไปรับการฝึกวิชาทหารกับฝ่ายพันธมิตร ท่านพูดซ้ำ ๆ และขัดด้วยขัดคำต่อไปว่า เรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญต่อชีวิตของทุกคนที่จะตัดสินใจ ท่านจึงขอคำยืนยันอีกครั้งว่า จะมีผู้ใดเปลี่ยนแปลงความตกลงใจหรือไม่ เมื่อพวกเราทุกคนยืนยันต่อท่านว่าไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลง ท่านขอบคุณอีกครั้งหนึ่ง แล้วกล่าวต่อไปว่าพวกเราทุกคนคงจะได้ทราบจากอาจารย์จิตร สุลิตานนท์ บ้างแล้วว่าภาระหน้าที่ของเราจะทำอะไรแต่ขอชักชวนความเข้าใจให้พวกเราทราบ “ เราในฐานะเป็นคนไทย มีความรักชาติบ้านเมือง และความเป็นอิสระภาพ เอียงบรรพบุรุษของเราซึ่งได้ต่อสู้รักษาเอกราชและอิสระภาพ ของบ้านเมืองเราไว้ ทุกคนที่ร่วมอยู่ในขบวนการนี้จะต้องสัญญาว่า จะไม่หวังผลตอบแทนหรือเรียกร้องผลตอบแทนประการใดในภายหลัง จากการเข้าร่วมในขบวนการเสรีไทยครั้งนี้ เราถือว่าเป็นภาระหน้าที่ของคนไทยทุกคนที่จะเสียสละเอียงบรรพบุรุษของเราในอดีต ”

คำกล่าวของผู้ประศาสน์การ หรือหัวหน้าขบวนการใต้ดินเสรีไทยที่กล่าวมานั้น ผมจำได้ชัดด้วยขัดคำ และพวกเราได้ยึดถือตลอดมาจนทุกวันนี้ เมื่อใครระลึกถึงเกียรติภูมิ คุณงามความดีของท่านปรีดี พนมยงค์ ก็อดไม่ได้ที่จะระลึกถึงคำพูดของท่านในวันนั้น

พบครั้งที่สาม เมื่อสงครามมหาเอเชียบูรพายุติ และท่านหัวหน้าขบวนการเสรีไทยได้ประกาศยุบเลิกขบวนการเสรีไทย ผมยังไม่ได้กลับไปรับราชการตามเดิม แม้ว่าได้มีกฎหมายออกมาให้ผู้ที่ละทิ้งหน้าที่ราชการไปร่วมงานเสรีไทยกลับคืนรับราชการได้ ผมต้องมาเกี่ยวข้องกับภารกิจเอกราชและอิสระภาพของประชาชนในอินโดจีน ซึ่งท่านปรีดี พนมยงค์และรัฐบาลไทยในสมัยนั้นมีความเห็นอกเห็นใจและสนับสนุนอยู่ วันหนึ่งก่อนที่จะเดินทางไปปฏิบัติหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมายร่วมกับขบวนการกอบกู้เอกราชและอิสระภาพของลาว ผมและคุณเตียง ศิริขันธ์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร หรือผู้ที่ชาวบ้านขนานนามในระหว่างดำเนินงานใต้ดินเสรีไทยในภาคอีสานว่า “ขุนพลภูพาน” ได้เข้าไปพบท่านปรีดี พนมยงค์ ที่ทำเนียบท่าช้าง ซึ่งท่านนั่งรออยู่ที่ศาลาท่าน้ำแล้ว

ท่านได้อธิบายถึงสถานการณ์ของโลกและอนาคตของประเทศอินโดจีนให้ฟัง สำหรับอินโดจีน ท่านอธิบายว่า ประเทศฝรั่งเศสจะต้องกลับคืนมาปกครองประเทศอินโดจีนในฐานะเมืองขึ้นอีกครั้งหนึ่ง และคงจะเป็นการยากที่ฝรั่งเศสจะปล่อยให้ประเทศอินโดจีน ทั้งสามเป็นเอกราชและมีอิสรภาพสมบูรณ์ ตามเจตนารมณ์ของผู้นำฝ่ายพันธมิตรที่ตกลงไว้ ประชาชนของอินโดจีนและในประเทศเมืองขึ้นอื่น ๆ ทั่วโลกได้ตื่นตัวและเคลื่อนไหวรวมพลังกัน เพื่อต่อสู้กับการกลับคืนมาของประเทศจักรวรรดินิยมล่าเมืองขึ้น ในประเทศอินโดจีนทั้งสามคือ ลาว เวียดนาม และกัมพูชา ประชาชนผู้รักชาติ รักเอกราชและอิสรภาพได้ก่อหวอดรวมกำลังกันเป็นขบวนการกบฏเอกราชขึ้น สำหรับประเทศไทยที่ได้ชื่อว่าเป็นประเทศเอกราชประเทศเดียวในภูมิภาคนี้ แต่ในทางที่เป็นจริงประเทศไทยในระยะที่ผ่านมา ก็ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลทางการเมือง เศรษฐกิจ และทหารของประเทศจักรวรรดินิยมล่าเมืองขึ้นตลอดมา ประเทศไทยตกอยู่ในสภาวะประเทศกึ่งเมืองขึ้นนั่นเอง ท่านปรีดี พนมยงค์ ได้ตั้งคำถามต่อไปว่า “สำหรับประเทศไทยเราจะดำเนินการอย่างไร” ท่านแถลงตอบคำถามนี้เองว่า โดยที่ผู้นำพันธมิตรก็ได้แถลงโดยชัดแจ้งแล้วว่า ภายหลังจากมหาสงครามครั้งที่สองยุติลง บรรดาประเทศเมืองขึ้นต่าง ๆ จะต้องได้รับเอกราชและความอิสรภาพ ปกครองตนเอง สำหรับประเทศไทยในส่วนที่เกี่ยวกับการเป็นเอกราชและอิสรภาพ ของประเทศอินโดจีน ท่านได้อธิบายต่อไปว่า ถ้าหากประเทศอินโดจีนและประเทศเพื่อนบ้านของไทย ยังตกเป็นเมืองขึ้นอยู่ภายใต้การปกครองประเทศจักรวรรดินิยมล่าเมืองขึ้นอยู่ต่อไป ประเทศไทยก็จะมีอะไรดีขึ้นกว่าเดิม คือตกอยู่ในสภาวะประเทศกึ่งเมืองขึ้นเหมือนเดิม ฉะนั้นการเป็นเอกราชและอิสรภาพของประเทศอินโดจีนทั้งสาม จึงมีความหมายและความสำคัญต่อประเทศไทย ประเทศไทยจะต้องรวมพลังกับประเทศเมืองขึ้นเหล่านี้เพื่อเป็นพลังในการต่อรองกับประเทศจักรวรรดินิยมล่าเมืองขึ้นต่อไป ด้วยเหตุนี้ท่านเองและบรรดาผู้นำเสรีไทยในภาคอีสานหลายท่านตลอดจนรัฐบาลในสมัยนั้น จึงมีความเห็นอกเห็นใจและสนับสนุนประชาชนในอินโดจีนที่ต่อสู้เพื่อเอกราชและอิสรภาพของตนเอง นอกจากนั้นท่านยังสนับสนุนให้เปิดประชุมระหว่างผู้นำทางการเมืองในภูมิภาคนี้ ที่กรุงเทพฯ และได้ตกลงจัดตั้งสันนิบาตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ขึ้นเพื่อรวมพลังและแนวความคิดของประชาชนในภูมิภาคนี้เพื่อกำหนดอนาคตของตนเอง แต่เป็นที่น่าเสียดายที่แนวความคิดดังกล่าวนั้นต้องมีอันสิ้นสุดลงเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในประเทศไทยเมื่อปี ๒๔๙๐ และตัวท่านเองต้องเดินทางออกนอกประเทศเพื่อหนีภัยทางการเมือง ได้มีนักวิเคราะห์เหตุการณ์ของโลก บางคนได้ให้ความเห็นว่า หากแนวความคิดและความพยายามของประเทศในภูมิภาคนี้ ตามแนวความคิดของท่านปรีดี พนมยงค์ ไม่ถูกลบล้างไปเสีย โฉมหน้า

การเมืองระหว่างประเทศในภูมิภาคนี้ อาจจะไม่เป็นดังที่เกิดขึ้นและประชาชนโดยเฉพาะในอินโดจีนก็
จะไม่ต้องรับชะตากรรมดังที่ผ่านมา

ในฐานะท่านปรีดี พนมยงค์ เป็นนักศึกษาจากฝรั่งเศส ท่านน่าจะมีความลำเอียงเข้าข้าง
ฝรั่งเศส แต่โดยที่ท่านเป็นผู้มีธรรมในใจ ท่านกลับเห็นอกเห็นใจและสนับสนุนประชาชนอินโดจีนใน
การต่อสู้เพื่อเอกราชและความอิสระภาพ ปกครองตนเอง สำหรับท่านปรีดี พนมยงค์ อย่างที่
ประจักษ์แก่ประชาชนทั่วไปแล้วว่าความชอบธรรมและธรรม คือสิ่งที่ท่านยึดถือและห่วงหาหมิ่นกว่า
สิ่งใดทั้งสิ้นตลอดชีวิตของท่าน ฉะนั้นจึงไม่แปลกประหลาดที่ท่านปรีดี พนมยงค์ ได้รับการยกย่อง
และนับถือจากผู้นำทางการเมือง และประชาชนของอินโดจีนมากระทั่งถึงปัจจุบัน

พบครั้งที่สี่ หลังจากนั้นร่วม ๓๐ ปี ผมไม่ได้มีโอกาสพบท่านปรีดี พนมยงค์ อีกเลย
ท่านต้องเดินทางไปหลบภัยการเมืองอยู่เมืองจีนเป็นเวลานาน และต่อมาก็ได้ย้ายไปอยู่ฝรั่งเศสใน
ระหว่างนั้นบังเอิญผมได้เดินทางไปประชุมระหว่างประเทศ ตอนขากลับจึงได้ถือโอกาสไปขอเยี่ยม
ค่านับท่านที่บ้านพักชานกรุงปารีส ท่านได้อนุญาตให้ผมไปพบและยังกรุณาให้รับประทานอาหารเย็น
ด้วย จึงมีเวลาได้อยู่และสนทนากับท่านเป็นเวลานาน ในตอนแรกของการสนทนาก็เกี่ยวกับเหตุ-
การณ์ทั่ว ๆ ไปของโลก หลังจากนั้นท่านได้วกมาเรื่องความสัมพันธ์ และความเข้าใจดีกับประเทศ
อินโดจีนทั้งสาม เป็นความจำเป็นและผลประโยชน์ของประเทศไทยและประชาชนชาวไทยที่จะต้องอยู่
ร่วมกับประเทศเพื่อนบ้านโดยสันติ ไม่ควรตกเป็นเหยื่อของสงครามเย็นและสงครามประสาท ประ-
เทศมหาอำนาจเขาพยายามเสี้ยมเขาคายให้ชนกัน หรือป้อนหัวจิ้งหรีดให้กัดกัน เพื่อสนองวัตถุประสงค์
และนโยบายในการสร้างอิทธิพลทางการเมือง เศรษฐกิจและการทหารของเขา ท่านไม่เห็น
ด้วยที่ประเทศไทยและสหรัฐอเมริกาทำสงครามปราบปรามประชาชนอินโดจีน ซึ่งได้ลุกขึ้นต่อสู้เพื่อ
เอกราชและความอิสระภาพของเขา ทั้งไทยและสหรัฐอเมริกาไม่มีเหตุผลอันชอบธรรมที่ได้ส่งกำลัง
ทหารไปทำสงครามเช่นว่าประชาชนอินโดจีน ฉะนั้นท่านจึงเห็นว่าสหรัฐอเมริกาควรจะต้องรับผิดชอบ
ในการบูรณะฟื้นฟูประเทศเวียดนามภายหลังสงคราม สำหรับประเทศไทยไม่ควรจะเข้าข้างใคร
หนึ่ง ในกาขัดแย้งระหว่างประเทศมหาอำนาจสองค่าย ที่สำคัญที่สุด คือไทยจะต้องไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของต่างประเทศ คือไทยต้องเป็นอิสระ เป็นตัวของตัวเองเพื่อรักษาสovereignty ของประชาชน
คนไทยและบ้านเมืองไทย แนวความคิดของท่านปรีดี พนมยงค์ มิได้เป็นของใหม่ แต่เป็นการ
เจริญรอยตามแนวความคิดของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๖ นั่นเอง ซึ่งพระองค์ท่าน
ได้ทรงนิพนธ์เดือนสดีคนไทยไว้เมื่อ ๗๐ กว่าปีมาแล้ว ดังนี้

“ เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าเห็นสมควรเตือนสติเพื่อนไทยกันเองไว้เสียสักทีหนึ่ง คือ

ข้อ ๑. อย่าลืมว่าเราเป็นคนชาติไทย

ข้อ ๒. อย่าลืมว่าชาติไทยต้องเป็นไทยจริง ๆ จะยอมอยู่ในความครอบงำหรือ
อุปถัมภ์ของชาติอื่นไม่ได้ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะประเสริฐเลิศฟ้าปานใด

ข้อ ๓. อย่าลืมว่าคนไทยก็มีสมองคิด จะมอบให้คนชาติอื่นมาแนะนำให้คิดหรือคิด
แทนเราไม่ได้

ข้อ ๔. อย่าลืมว่าเมืองไทยเป็นเมืองกำเนิดของเรา บิดามารดา คณาญาติของเรา
เป็นไทย เพราะฉะนั้นถึงแม้ว่าจะได้รับการศึกษามาจากต่างเมืองต่างภาษาเมืองใดใดก็ดี
หรือแม้จะมีการทำมาหากิน ติดต่อกับชาวต่างชาติต่างภาษาใดใดก็ดี ความรักดีของเรา
ต้องอยู่ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเรา และในกรุงสยามมากกว่าแห่งใด ๆ ถึงเมือง
ใดจะมีบุญคุณแก่เราสักปานใด ก็ไม่เท่าบุญคุณที่เมืองไทยมีแก่เรา เพราะเป็นเมืองพ่อแม่
ของเรา ”

วงศ์ พลนิกร

ปาฐกถาพิเศษ

เรื่อง “ ผลงานตามอุดมการณ์ของท่านปรีดี พนมยงค์ ที่ตกทอดมาถึงปัจจุบัน ”

เนื่องในงานวันปรีดี พนมยงค์ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๓๓
ณ ลานปรีดี พนมยงค์ หน้าตึกโดม
โดย ดร. ปรีชา สุวรรณทัต

กราบเรียน ท่านผู้หญิงพูนสุข พนมยงค์ พี่ ๆ ชาวธรรมศาสตร์บัณฑิต และท่านผู้มีเกียรติที่เคารพ

กระผมมีความรู้สึกว่าการที่จะให้กระผมมาพูดถึงผลงานของท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ จะเป็นการเอาสิ่งซึ่งเป็นสิ่งที่จะที่ท่านทั้งหลายได้ทราบกันดีอยู่แล้ว มาพูดซ้ำอีกหลายครั้งครับ ผมเคยเรียนกับพี่ชายแแก้วใส ว่า ในการพูดของผม ผมขอพูดจากความรู้สึกจากใจที่ผมมีอยู่กับท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ และความจริงผมอาจจะเรียกได้ว่าได้เต็มปากว่าท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ เพราะผมเกิดมาก็หลังจากที่ท่านได้จากธรรมศาสตร์และจากประเทศสยามของเราไปแล้ว ไม่เคยเป็นศิษย์เรียนวิชากฎหมายเหมือนกับพี่ ๆ ชาวธรรมศาสตร์บัณฑิต ชีวิตผมได้ยื่นชื่อท่านอาจารย์ปรีดี ตอนที่ผมเรียนหนังสืออยู่ ปี ๔ ประมาณปี พ.ศ. ๒๔๙๐ คือวันหนึ่งท่านจารุบุตร เรื่องสุวรรณไปที่บ้านผม ที่บ้านคลองมอญ ธนบุรี และในขณะเดียวกัน ในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๙๐ ท่านคงจำได้ ตอนนั้น ท่านอาจารย์ปรีดี กำลังประสบกับปัญหาชีวิตในทางการเมือง คุณจารุบุตร พบผมตอนที่ผมเป็นเด็ก ก็ถามผมว่าโตขึ้นจะเรียนหนังสือที่ไหน คุณจารุบุตร บอกว่า เรียนธรรมศาสตร์สิ รู้จักชื่อท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ หรือไม่ ผมจำที่คุณจารุบุตร เรื่องสุวรรณ พูดกับผมว่า โตแล้วให้เรียนธรรมศาสตร์ และรู้จักชื่อท่านอาจารย์ปรีดี ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาครับ บ้านเราอยู่ในตระกูล สุวรรณทัต เป็นญาติกับคุณชิต สิงหเสนีย์ เพราะแม่ของคุณชิต เป็นสุวรรณทัต เพราะฉะนั้นในเรื่องของคุณชิต สิงหเสนีย์ ก็คงจะไม่อาจหลีกเลี่ยงหรือหันไปจากเรื่องของท่านอาจารย์ปรีดี กับสิ่งที่มีอยู่ ต้องยอมรับว่าก่อนจะเข้ามาเรียนธรรมศาสตร์ ปี พ.ศ. ๒๕๐๑ ผมอ่านประวัติของท่านอาจารย์ปรีดี น้อย

มาก เมื่อเข้ามาเรียนปี พ.ศ. ๒๕๐๑ ท่านก็คงทราบในช่วงนั้น ธรรมศาสตร์ของเราเป็นตลาดวิชา แต่ก็อยู่ในสมัยที่มีผู้มีอำนาจในทางการเมือง หรือเผด็จการในทางการเมืองเป็นช่วงของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงไม่น่าแปลกใจเลยที่บทความต่าง ๆ หรือแม้แต่ข้อเขียนซึ่งเป็นประวัติของธรรมศาสตร์ ทุกปีในวันที่ ๒๗ มิถุนายน บทความประวัติธรรมศาสตร์เป็นที่น่าเศร้าใจมาก แม้จะกล่าวถึง ชื่อท่านอาจารย์ปริติ พนมยงค์ ก็พยายามหลีกเลี่ยง ก่อนที่ผมจะเข้ามาเป็นอาจารย์ที่คณะนิติศาสตร์ ธรรมศาสตร์ ผมรับราชการที่กรมบัญชีกลางในตำแหน่งนิติกร ก็ได้มารู้จักชื่อท่านอาจารย์ปริติ เกี่ยวกับเรื่องของท่านคือในช่วงนั้นได้มีการขอรับบำเหน็จ บำนาญตามสิทธิอันชอบธรรมของท่านที่จะได้รับตามกฎหมายบำเหน็จบำนาญ เรื่องผ่านมาก็กระทรวงการคลัง ผมในสมัยนั้นผู้บังคับบัญชาโดยตรงคือ ท่านปลัดกระทรวงการคลัง ปัจจุบันคือท่านอาจารย์พันส์ สิมะเสถียร และ ดร.เฉลิมชัย วสินทร์ ในช่วงนั้น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังก็คือ ดร.เสริม วินิจฉัยกุล บัญหาบำเหน็จบำนาญ เป็นปัญหาในทางกฎหมาย แต่สิ่งหนึ่งที่ทำให้ผมรู้สึกเศร้าใจในเรื่องของสังจะ ก็คือในการรับรองมีชีวิตของท่านอาจารย์ปริติ พนมยงค์ ซึ่งเกิดเป็นปัญหาขึ้นมา เพราะการรับรองมีชีวิตเป็นเรื่องของความจริง เป็นเรื่องของธรรมชาติ ที่ท่านต้องไปแสดงตัวที่สถานทูต ก็ปรากฏว่า มีปัญหาในการรับรองการมีชีวิตอยู่ของท่าน ทั้งที่ท่านก็มีชีวิตอยู่ขณะนี้ ปัญหาดังกล่าวนี้ หลังจากนั้น ก็ลุล่วงไปครับ ผมในฐานะตำแหน่งนิติกร มีโอกาสได้อ่านและศึกษาเรื่องเกี่ยวกับปัญหาบำเหน็จ บำนาญของท่าน ท่านที่เคารพ อีกครั้งหนึ่งก็เรื่องของท่านอาจารย์ปริติ ได้ผ่านมาก็ผม โดยที่ผมไม่ได้คิดถึงเหมือนกันครับว่า ชีวิตผมจะได้ไปผูกพันกับท่านอาจารย์ปริติอีกหลายอย่างนะครับ

เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๐ ผมได้รับทุนจากคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ให้ไปศึกษาต่อที่ประเทศฝรั่งเศส ไปช่วงนั้น เราก็คงไม่อาจจะไปตามใครได้เลยครับ เพราะว่าเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๐ ท่านคงจำได้ในช่วงนั้นการปกครองของบ้านเมืองเราอยู่ในอำนาจของใคร ผมไปที่ประเทศฝรั่งเศสมีอาจารย์คนหนึ่งได้อาเลเซที่บ้านที่อยู่ของท่านอาจารย์ปริติ บ้านพักที่อองโดนีมาให้ผม ผมไปได้ถึงฝรั่งเศส ๒ วัน ยังไม่รู้เรื่องอะไรสักเรื่องเลยครับ ภาษาฝรั่งเศสไม่รู้เรื่องเลยสักคำ แต่สิ่งที่ตั้งใจ คือจะต้องไปกราบเท้าท่านอาจารย์ปริติให้ได้ หลังจากไปพักอยู่วันหนึ่งแล้ว ก็เริ่มเดินทางไปตามแผนที่ครับ ออกจากโรงแรมที่พักที่กรุงปารีส จำได้ว่าประมาณ ๗ โมงเช้า หลงไปตลอดวัน ตลอดเวลาหนาวจนหายใจหนาว ไปถึงบ้านท่านอาจารย์ปริติ ที่อองโดนี ตอนที่ท่านจะรับประทานอาหาร ตอนนั้น ท่านอาจารย์ปริติ คงมองเห็นสภาพของผมว่า มาได้อย่างโรจนพบบ้านท่าน ผมจำได้ว่าท่านอาจารย์ให้ผมทานข้าวกับท่าน ผมทานน้ำพริก มีปลาทุ ก็ทานข้าวกันก่อน หลังจากนั้นแล้ว

ท่านอาจารย์ปรีดี ก็ถามผมว่ามาฝรั่งเศสด้วยเรื่องอะไร ผมบอกท่านอาจารย์ปรีดีว่า ผมเป็นอาจารย์ที่คณะนิติศาสตร์ ได้รับทุนมาเรียนต่อที่ประเทศฝรั่งเศส ท่านอาจารย์ปรีดีถามผมว่าศึกษาภาษาฝรั่งเศสมาบ้างหรือไม่ ผมบอกในชีวิตไม่เคยเลยครับ ทางคณะให้ผมเลือกระหว่างประเทศเยอรมันกับประเทศฝรั่งเศส ผมคิดว่าถ้าผมไปเยอรมัน ป่านนี้อาจจะยังไม่มีโอกาสกลับมาพูดที่นี้ก็ได้ ผมอาจจะไม่จบ ผมก็เลือกไปฝรั่งเศสครับ ท่านอาจารย์ปรีดี ก็กังวลเป็นห่วงผมอย่างมาก ท่านบอกว่า แล้วนี่จะเรียนอย่างไร ถามอายุเท่าไร ผมเป็นนักเรียนไทยคนหนึ่งที่ไม่เรียนแล้วอายุแก่มากที่สุด คือ ผู้ดูแลนักเรียนสมัยนั้น คุณธีรยุทธ หล่อเลิศรัตน์ เป็นนักเรียนรุ่นน้องผม ๑ ปี ก็หมายถึงว่าผู้ดูแลเป็นนักเรียนรุ่นน้องผมมาครับ แล้วก็ไปถึงก่อนผมประมาณ ๓๐ วัน ผมคิดว่าถ้าท่านอาจารย์ปรีดี ได้ทราบถึงปัญหาของผมที่มาประเทศฝรั่งเศส และยังไม่รู้อะไรเลย ถ้าท่านทราบก่อนที่ท่านจะทานอาหาร ท่านคงทานอาหารไม่ลงแน่ แต่ผมทานได้เต็มทีเลยครับ เพราะหิวมาทั้งวัน ขึ้นรถเมล์ รถใต้ดิน ขึ้นผิดขึ้นถูก จะไปถามสถานทูตเราก็ไม่กล้า เพราะตอนนั้น เรื่องท่านอาจารย์ปรีดี เป็นสิ่งต้องห้ามสำหรับบ้านเมืองไทย นี่แหละครับเป็นครั้งแรกในชีวิตผม ที่ได้มีโอกาสไปกราบเท้าท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ถึงที่บ้าน และก็ได้พบท่านผู้หญิงพูนสุข ซึ่งผมก็เรียกท่านว่าคุณบ้างถึงปัจจุบัน ท่านอาจารย์ปรีดี ท่านมีความกังวล ห่วงใยในตัวผมมาก เพราะท่านทราบว่า ผมไปจากธรรมศาสตร์ ท่านมองว่าผมจะจบหรือไม่จบ ผมเขื่อนะครับว่าท่านคงมองว่า ผมคงจะมีปัญหาและอาจจะไม่จบก็ได้ ผมก็บอกท่านอาจารย์ปรีดีว่า ผมมาแล้ว ผมต้องสู้แน่ ๆ ครับ หลังจากนั้น ท่านอาจารย์ปรีดี ก็เดินเข้าไปที่โต๊ะทำงานของท่านที่ท่านเสียชีวิต เอาหนังสือเล่มหนึ่ง เล่มเล็กๆ ครับ ซึ่งเป็นหนังสือเกี่ยวกับการใช้ชีวิตในฝรั่งเศสเอามาให้ผม บอกอาจารย์เอาไปเริ่มอ่านก็แล้วกัน หลังจากนั้นผมก็ไปเรียนต่อภาษาที่เมือง *Royan* ผมมีปัญหา มีธุระอะไร ผมก็จะเขียนจดหมายขอคำแนะนำมายังท่านอาจารย์ปรีดี เพราะเปรียบเสมือนกับว่าท่านเป็นบิดาของผม และในขณะที่เดียวกัน ท่านก็เป็นผู้ดูแลนักเรียนคนหนึ่งดูแลผมโดยตรง ผมคิดว่า การที่ผมศึกษากฎหมายสำเร็จนี่ะครับคงไม่ใช่เรื่องที่ผมมีความรู้ ความสามารถหรือครับ ความมั่นใจอย่างหนึ่ง คือผมเอาทุนธรรมศาสตร์ไปผมต้องต่อสู้ให้สำเร็จ ผมกราบเรียนท่านอาจารย์ปรีดี อย่างนั้น เพราะผมเอาเงินเขามาใช้ ถ้าผมเรียนไม่จบธรรมศาสตร์จะเสียหายกับตัวผมมากเลย อีกประการหนึ่งที่เป็นกำลังใจคือ ท่านอาจารย์ปรีดี ซึ่งอยู่ในใจผมตลอดมา อันนี้เป็นสิ่งที่ทำให้ผมผูกพันกับท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ในชีวิตไม่คิดว่าจะได้พบปะครับ เพราะชีวิตของผมไปทำงานที่กรมบัญชีกลาง ก็มาจะอยู่กรมบัญชีกลางตลอดไป แต่ว่านี่ก็เป็นชีวิตที่ผันผวนเหมือนกับที่ท่านอาจารย์ปรีดีเขียนหนังสือเล่าชีวิตของท่านเป็นชื่อภาษาฝรั่งเศส

ว่า “ชีวิตที่ผันผวนของข้าพเจ้า” “Ma vie mouvementee et mes 21 ans d'exil em ctine populaire ”

ท่านที่เคารพ ในฐานะที่ผมเกิดมาเป็นชาวธรรมศาสตร์และได้มีโอกาสที่ทำให้พบท่านอาจารย์ปริติ สิ่งหนึ่งครับที่ผมอยากจะกราบเรียนให้ท่านทราบ งานของท่านอาจารย์ปริติ พนมยงค์ ทั้งในส่วนตัวที่เป็นนามธรรม และส่วนที่เป็นรูปธรรม ที่ปรากฏอยู่ในแผ่นดินไทย คงไม่ต้องกล่าวว่ามีอะไรบ้าง ท่านผู้มีเกียรติคงทราบดีแกใจอยู่แล้ว แต่สิ่งหนึ่งที่ผมได้รับและเกิดความรู้สึกมาก ในการที่ผมไปเรียนที่สถาบันกฎหมายเกี่ยวกับการสันติภาพและพัฒนาที่ประเทศฝรั่งเศส มีสถาบันนี้เป็นสถาบันแห่งแรกครับที่สอนกฎหมายอย่างใช้แนวความคิดและใช้กฎหมายเพื่อมุ่งพัฒนาประเทศ ซึ่งมีชื่อว่า “สถาบันกฎหมายที่เกี่ยวกับสันติภาพและพัฒนา” “Institute du droit de la paix et du developpement ผมได้มีโอกาสไปเรียนที่สถาบันแห่งนี้ครับ ศาสตราจารย์ท่านหนึ่งเขียนตำราเกี่ยวกับด้านประเทศ ทางด้านอาเซียนของเรามีประเทศไทย ประเทศพม่า ประเทศมาเลเซีย และก็มีอีกหลาย ๆ ประเทศได้เขียนเกี่ยวกับเรื่องของท่านอาจารย์ปริติ ไว้เกือบประมาณครึ่งเล่มครับ ตำราภาษาฝรั่งเศสเล่มนี้ ถ้าใครเรียนปริญญาเอกจะต้องถูกบังคับให้เรียน เพราะเป็นการใช้กฎหมายอย่างนักพัฒนา ศาสตราจารย์ท่านนี้ ชื่อ ศาสตราจารย์ P. Isoart เป็นชาวฝรั่งเศส แต่มีภรรยาเป็นชาวเวียดนาม ศึกษาผลงานของท่านอาจารย์ปริติ มาโดยตลอด เมื่อรู้ว่าผมเป็นนักเรียนไทย ท่านแสดงความแปลกใจเป็นอย่างมาก ที่เราต้องมาเรียนหนังสือเกี่ยวกับผลงานของท่านอาจารย์ปริติ และหลายอย่างเราไม่ทราบ แต่ปรากฏอยู่ในตำราฉบับนี้ ศาสตราจารย์ ตามพวกผม มีอาจารย์อีกท่านหนึ่งครับที่ไปเรียนด้วยกันเป็นประจักษ์พยานได้ คือ ดร. โกเมศ ชวัญเมือง เป็นรุ่นน้องผมมากครับ แต่ไปเรียนพร้อมกัน ตอนนี้เป็น ส.ส. อยู่สุราษฎร์ธานี และก็ทำวิทยานิพนธ์กับอาจารย์ท่านนี้ครับ นอกนั้นก็แปลกใจเหลือเกิน คุณอยู่ที่เมืองไทย จนมาจากที่ธรรมศาสตร์ ซึ่งท่านอาจารย์ปริติ พนมยงค์ เป็นผู้ประศาสน์การของมหาวิทยาลัยของคุณ แต่พวกคุณกลับไม่รู้เรื่องของอาจารย์ปริติเลย คุณไม่ได้ศึกษาที่เมืองไทยบ้างหรือเรามีความละอายใจ เพราะบ้านเมืองของเราไม่ช่วงนั้นตลอดเวลา บทความของท่านอาจารย์ปริติเวลาอ่านต้องไปอ่านกันอย่างเป็นความลับ ไม่สามารถเอามาเปิดเผยได้ อย่างผมกราบเรียนให้ท่านทราบแล้ว แม้แต่ประวัติของท่านอาจารย์ปริติในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ท่านอาจารย์ปริติ เป็นผู้ก่อตั้งมาไม่ว่าเป็นเรื่องของเทศบาล ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของธนาคารชาติ ในวันสถาปนา การที่จะเอ่ยชื่อของท่านอาจารย์ปริติ ขึ้นมาสักนิดหนึ่ง รู้สึกเป็นสิ่งที่เขาสำนึกใจเหลือเกิน เพราะฉะนั้น ก็เป็นความจริงครับ เราไม่มีโอกาสศึกษางานของท่าน

อาจารย์ปริทัศน์ เหมือนกับชาวต่างประเทศ ที่เขาศึกษางานของท่านอาจารย์ปริทัศน์แล้วเอาไปเขียนเป็นตำรา คนทุกชาติครับที่เรียนวิชานี้ได้ศึกษางานของท่านอาจารย์ปริทัศน์ ที่เป็นภาษาฝรั่งเศสของศาสตราจารย์หลายท่าน แต่ในขณะเดียวกันในบ้านเมืองไทยของเราผลงานของท่านอาจารย์ปริทัศน์ ที่จะเอามาเรียนกันเป็นตำราบ้างตำราไม่ว่าชั้นมัธยม หรือในชั้นมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผมได้เรียนกับท่านรองอธิการบดีฝ่ายวิชาการเมื่อสักครู่นี้เอง บอกอาจารย์ครับเราไม่คิดกันบ้างหรือครับว่าผลงานของท่านอาจารย์ปริทัศน์ในทางวิชาการ มีเกี่ยวข้องกับทุกสาขาที่ธรรมศาสตร์เราในปัจจุบันศึกษาอยู่ทุกคณะ กฎหมาย รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ มีเกือบทุกคณะท่านรองอธิการบดีฝ่ายวิชาการบอกว่า น่าสนใจมากครับ ผมขอถือโอกาสเสนอความคิดนี้ต่อท่านรองฝ่ายวิชาการ ท่านอาจารย์ที่นั่งอยู่ข้างหน้านี้พร้อมนี้เลยครับ และผมคิดว่าในสิ่งนี้แหละครับ ธรรมศาสตร์เราเป็นหน้าที่ที่จะต้องทำครับ ผลงานของท่านอาจารย์ปริทัศน์ไม่ใช่เป็นสิ่งที่เรียนกันในธรรมศาสตร์ เป็นผลงานที่ใหญ่ยิ่งสำหรับประเทศไทย ประเทศไทยนั้นเป็นหนี้บุญคุณของท่านอาจารย์ปริทัศน์ ผมคิดว่าถ้าท่านผู้มีเกียรติเห็นด้วยกับข้อเสนอดังกล่าวนี้ ผมอยากให้ปรบมือเพื่อท่านรองฝ่ายวิชาการที่นั่งอยู่ในที่นี้ (ปรบมือ) ท่านรองฝ่ายวิชาการครับ อันนี้เป็นมติของชาวธรรมศาสตร์นะครับ

ผมขอพูดในสิ่งซึ่งเราไม่ทราบก่อนนะครับ ในตำราฉบับนั้น ศาสตราจารย์ พอลด์ ฮีไซฮ้าเขียนไว้ส่วนหนึ่ง บอกว่าท่านอาจารย์ปริทัศน์ ทำคุณใหญ่หลวงให้กับประเทศไทย แล้วก็ประเทศรอบบ้านของเมืองไทย ไม่ใช่แต่ประเทศไทยอย่างเดียว แต่กรรมอันนั้นแหละครับ ถ้าพูดในหลักทางศาสนาแล้วนะครับ อันนี้เป็นความคิดของผมที่เพิ่มเติมนะครับว่าเป็นเพียงกรรมของปุถุชนก็ได้ครับ ตามกฎของกรรม แต่กรรมดังกล่าวนั้นนะครับ ตกลงถึงประเทศไทย เพราะสิ่งที่ท่านอาจารย์ปริทัศน์ได้เสนอเกี่ยวกับเรื่องเค้าโครงเศรษฐกิจก็ดี หรือเกี่ยวกับเรื่องอะไรก็ดี ถ้าประเทศไทย ได้นำความคิดดังกล่าวเอามาใช้ และปรับกับสภาพความเป็นไปของบ้านเมือง ก็จะต้องเปลี่ยนแปลงไป ท่านอาจารย์บอกว่า ประเทศไทยเราคงจะไม่มีสภาพอยู่อย่างนี้ เป็นสิ่งที่น่าคิดมาก ในเรื่องนี้ครับที่เราเรียกว่าชาวต่างประเทศเขาไม่รู้จักท่านอาจารย์ปริทัศน์เลย เขาศึกษาผลงาน แต่ผลงานดังกล่าว เขาไปเป็นตำราที่คนทุกชาติ ไม่ว่าชาวฝรั่งเศส หรือประเทศไหนก็แล้ว แต่มาเรียนวิชานี้ ต้องรู้ถึงผลงานของท่านอาจารย์ปริทัศน์ ผมอยากจะทำใจไว้ด้วยครับ ผมไม่หวังในสิ่งของชาวธรรมศาสตร์ที่นั่งอยู่ในที่นี้เกี่ยวกับเรื่องผลงานและสิ่งธรรมของท่านอาจารย์ปริทัศน์ ที่ปรากฏอยู่ แต่ผมเรียนตรงๆ จากความรู้สึกผมท่วงนักศึกษารุ่นน้อง ว่านักศึกษารุ่นน้องจะถ่ายทอดความคิดและเจตนารมณ์ของท่านอาจารย์ปริทัศน์

ไปได้อย่างไร สิ่งนี้ในส่วนของผม ผมพยายามทำครับ ครั้งหนึ่งผมได้เป็นผู้บรรยายวิชากฎหมายกับสังคมซึ่งเป็นวิชาพื้นฐานของธรรมศาสตร์ที่นักศึกษาสามารถที่จะเลือกเรียนได้ ชื่อวิชา “สังคมกับกฎหมาย” ทุกครั้งผมจะพยายามให้นักศึกษาเขียนบทความเกี่ยวกับเรื่องผลงานของท่านอาจารย์ปริติ หรือผลงานของท่านอาจารย์ไวย หรือผลงานกรมหลวงราชบุรี ผมไม่อาจจะขัดเขียนให้นักศึกษาเขียนเรื่องของท่านอาจารย์ปริติได้ ผมให้นักศึกษาเลือกผลงานของท่านทั้ง ๓ ดังกล่าว ว่านักศึกษาเลือกได้ ที่มีต่อผลงานในทางกฎหมาย หรือของเมืองไทยของเรา ปรากฏว่าเกือบ ๘๐% นักศึกษาเลือกผลงานของท่านอาจารย์ปริติ นักศึกษาเขาไปศึกษา ในผลงานหรือรายงานที่นักศึกษาเขียนส่งผม นักศึกษารุ่นนั้นผ่านมาประมาณ ๓-๔ รุ่นแล้ว เพราะปัจจุบันผมไม่ได้สอนวิชานี้แล้ว นักศึกษาแสดงความแปลกใจครับ บอกเขานี้แหละครับ ตลอดชีวิตเขาได้รับคำกล่าว หรือคำพูดทุกอย่างที่เกี่ยวกับท่านอาจารย์ปริติเป็นไปในทางลบทั้งสิ้น ก็เหมือนกับชีวิตของผมแหละครับ นักศึกษาก็ถ่ายทอดความคิดในเรื่องดังกล่าวนี้มา บอกเขาเข้าใจท่านอาจารย์ปริติผิดตลอดชีวิตของเขาเลย ถ้าเขาไม่ได้เขียนหรือไม่ได้ไปศึกษาค้นคว้าบทความที่เกี่ยวกับท่านอาจารย์ปริติ ที่ผมให้นักศึกษาทำงาน นักศึกษาบอกว่าเขาคงยังมีความคิดเหมือนเดิม สิ่งนี้เป็นสิ่งสำคัญครับ เพราะสิ่งจะมีอยู่ แต่สิ่งจะดังกล่าวนั้น แม้ในปัจจุบันจะปรากฏว่าสิ่งจะเป็นอย่างไร แต่ก็มีบุคคลที่กลัวว่าสิ่งจะนั้นจะเปิดเผยตลอดมายังมีอยู่ครับ เพราะฉะนั้นก็จะมีการบิดเบือนอยู่ตลอดเวลา การใดที่สิ่งจะเริ่มเปิดเผยท่านจะสังเกตว่าก็มีสิ่งบิดเบือน ต่อสู้สิ่งจะดังกล่าวนี้ เพราะฉะนั้นสิ่งนี้แหละครับ ผมคิดว่าเราต้องศึกษากัน เราคงไม่บอกหรือครับว่าท่านอาจารย์ปริติ พนมยงค์ ท่านถูกต้องทุกอย่าง หลายท่านมองว่าท่านอาจารย์ปริติ พนมยงค์ เมื่อ ๒๔๗๕ ท่านอาจารย์ปริติเป็นผู้พลิกแผ่นดิน ด้วยความเคารพต่อบทความดังกล่าว หรือต่อความเห็นของบุคคลหลายท่านที่เราเคารพ ผมเห็นว่าท่านอาจารย์ปริติมิได้ต้องการพลิกแผ่นดิน ท่านอาจารย์ปริติสามารถพลิกแผ่นดินได้ครับในขณะนั้น แต่ผมคิดว่าท่านอาจารย์ปริติ เป็นบุคคลที่มีจิตใจอ่อนแอกว่าท่านที่เคารพ ท่านอาจารย์ปริติต้องการใช้วิถีทางสันติ ท่านอาจารย์ปริติไม่ต้องการใช้วิถีทางที่ไม่มีสันติ ซึ่งเจตนาผมณ์ดังกล่าวนี้ เป็นเจตนาผมณ์ที่อยู่กับท่านอาจารย์ปริติตลอดมาจนท่านถึงแก่กรรม ผมมีความเห็นว่าท่านอาจารย์ปริติ เพียงต้องการพลิกความคิดของราษฎรไทยในช่วงนั้นเท่านั้นเอง เช่น การก่อตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ท่านต้องการพลิกความคิดของคน พลิกความคิดของการคดี ซึ่งมีชนชั้นของการคดี กับชนชั้นที่ได้รับการคดี ท่านอาจารย์ปริติ ท่านเป็นคนที่ใช้คดี แต่ในขณะที่เดียวกันก็มีกรรมครับ เพราะท่านเกิดมาเป็นลูกของชาวนา ท่านรู้ชีวิตความยากจนของชาวไร่ชาวนา แต่ความคิดของลูกชาวนา

นี้แหละครับไม่สามารถที่จะยอมรับกันได้ในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๗๕ และหลังจากนั้นความคิดของท่านอาจารย์ปรีดีจึงมีบุคคลที่กล่าวว่าเป็นความคิดที่เกิดก่อนกาล ท่านไปล้ำหน้าเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเสนอเค้าโครงเศรษฐกิจของท่าน ท่านไปล้ำหน้า ท่านคงไม่ได้คิดว่าในขณะนั้นยังมีบุคคลอีกประเภท ซึ่งมีความคิดเดิม ไม่สามารถเปลี่ยนความคิดเดิมได้ แต่ท่านเสนอความคิดที่ก้าวหน้าออกมา ความคิดท่านจึงไปไกล แต่ในขณะที่เดียวกันหลายฝ่ายตามท่านไม่ทัน ก็มีทั้งตามท่านไม่ทัน ด้วยความอิจฉาริษยา และอีกส่วนหนึ่งก็ตามความคิดท่านไม่ทัน โดยธรรมชาติที่เขาตามไม่ทันจริง ๆ ผมคิดว่า ท่านอาจารย์ปรีดีอาจจะผิดพลาด เพราะท่านเสนอความคิดที่เกิดก่อนกาลเร็วเกินไป ความคิดของท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ที่ออกมาเป็นรูปธรรม ที่ผมสามารถที่จะพูดได้ชัดเจน ก็เป็นความคิดในการใช้กฎหมาย ผมศึกษาในทางกฎหมาย กฎหมายที่เราเรียน โดยเฉพาะในชีวิตผมเราเรียนกฎหมายเพียงตัวบทกฎหมาย ท่องจำตัวบทกฎหมาย เรียนคำพิพากษาศาลฎีกาได้ จำได้ เข้าใจ เราก็อาจจะสอนเนติบัณฑิตได้ ไปเป็นศาล อัยการ แต่ความคิดในการใช้กฎหมาย เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคมนี้แหละครับ ผมยอมรับว่าเราขาด เราไม่ได้รับความรู้ในด้านนี้เลย แต่ความจริงแล้ว ท่านอาจารย์ปรีดี ได้เอาความคิดในการใช้กฎหมาย ที่เกี่ยวกับความเป็นธรรมในสังคม และก็เพื่อนำประเทศไปสู่การพัฒนา ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๕ แล้วโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตำรากฎหมายที่มีชื่อเสียงมากที่สุด ท่านศิษย์เก่าธรรมศาสตร์บัณฑิตคงจำได้ คำอธิบายกฎหมายปกครอง เป็นความคิดที่ก้าวหน้ามากที่สุดหลายสิ่งหลายอย่างในคำอธิบายกฎหมายปกครอง ยังสามารถปรับนำมาใช้กับสภาพของบ้านเมืองเราในปัจจุบันได้ นั่นแหละครับ เป็นความคิดที่เกิดก่อนกาล และเป็นการใช้กฎหมายอย่างนักกฎหมายใช้อย่างเอากฎหมายไปพัฒนาบ้านเมือง สิ่งนี้เป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะในปัจจุบัน เรื่องของกฎหมายมาเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันเรามาก แต่ถ้าเราใช้กฎหมายเพียงเรื่องตัวบทกฎหมาย อ่านกฎหมาย เปิดกฎหมายแล้วก็อ้างอิงคำพิพากษาศาลฎีกามาตัดสินผิด ตัดสินถูก ผมคิดว่าหลายเรื่อง จะเป็นอุปสรรคในการพัฒนาปัญหาบ้านเมือง สิ่งนี้แหละครับ ที่ท่านอาจารย์ปรีดีมีความเป็นห่วง ผมอยากจะกราบเรียนว่า การเสนอความเห็นของท่านอาจารย์ปรีดีทุกอย่าง ท่านจะอยู่บนพื้นฐานของความเป็นธรรม และอาศัยกฎหมายรองรับ ครับ ขอยกตัวอย่างสิ่งหนึ่งที่สำคัญมากสมัยผมอยู่กระทรวงการคลัง เราเอาความคิดของท่านอาจารย์ปรีดี ที่เสนอและประกาศใช้เป็นกฎหมาย คือเรื่องของความเป็นธรรม คือกฎหมายมรดก พระราชบัญญัติเกี่ยวกับมรดกได้มีการประกาศใช้แล้ว เมื่อถึง พ.ศ. ๒๔๗๖ ก็ถูกยกเลิกไป กฎหมายภาษีมรดกเป็นกฎหมายที่ท่านอาจารย์ปรีดี ได้เสนอมาเพื่อลดช่องว่างในสังคมให้คนมีฝีมือแค่นจน

ซึ่งเป็นไปตามหลักพุทธศาสนา คือ หลักบริจาคนั่นเอง เราเสียคายอย่างยั้ง กฎหมายมรดกได้ถูกยกเลิกไป และก็ไม่มีโอกาสใช้จนมาถึงทุกวันนี้ นี่แหละครับความคิดของท่านอาจารย์ปรีดี ในการใช้กฎหมาย ท่านจะมองว่าทำอะไร ที่จะลดความมีช่องว่างในสังคมได้ ท่านผู้มีเกียรติครับ ถ้าผมจะพูดถึงผลงานของท่านอาจารย์ปรีดี ที่เกี่ยวกับหน่วยงานต่าง ๆ ผมคิดว่าก็คงจะใช้เวลา นานมาก ผมอยากจะกราบเรียนก่อนที่ผมจะจบว่า ผมได้เรียนท่านอาจารย์ปรีดี ต่อหน้าท่าน ผู้หญิงว่า ท่านอาจารย์ครับ หลังจากที่ผมจบจากประเทศฝรั่งเศส และผมได้มีโอกาสมากราบเท้าท่าน อาจารย์ปรีดีอีก ผมจะต้องรักษาสัจจะครับ และพยายามที่จะต้องต่อสู้ทุกวิถีทาง ที่จะให้เกิดสังคมนี ในบ้านเมืองของเรา ผมคิดว่า การบิดเบือนบ้านเมืองเราเป็นไปตามธรรมชาติครับ ความเท็จเรา สามารถคุยกันได้โดยเปิดเผย กลางท้องสนามหลวง แต่ถ้าความจริง เราไม่อาจจะพูดกันได้เลยครับ ไปพูดกันที่บ้านก็ไม่แน่ใจ ต้องยื่นพูดข้างฝาคนเดียว นั่นคือความเท็จและความจริงที่มีอยู่ในบ้านเรา

บุคคล ที่เป็นตัวอย่างของความซื่อสัตย์สุจริต ผมคิดว่า เราคงไม่คิดหอรอกครับ ได้แก่ "ท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์" นี่แหละครับ ตัวอย่างของความซื่อสัตย์สุจริต ไม่ใช่เรื่องคอร์รัปชัน คอร์รัปชันไม่อยู่ในความคิดของท่านอาจารย์ปรีดีเลย คือ ท่านซื่อสัตย์สุจริตต่อแผ่นดิน ต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ผมคิดว่า ถ้าเราเคารพสัจจะทุกสถาบัน ที่เป็นรูปเป็นร่าง หรือเป็น ตัวตนในบ้านเมืองเรา เป็นหนี้บุญคุณของท่านอาจารย์ปรีดี สิ่งนี้เราพูดกันในธรรมศาสตร์ ที่อื่นเรา อาจจะพูดได้ไม่เต็มที แต่ผมคนหนึ่งผมพูดได้ทุกสถานที่ ผมพูดในสิ่งที่ป็นสัจจะ ถ้าผมหยิบแว่นตา มา ผมจะต้องเอาอะไรมาอ่าน ผมอยากจะจบปาฐกถาของผม ที่พูดมาจากความนึกคิดอาจจะสับสน บ้าง มีหลายอย่างนะครับ ที่ไม่อาจพูดได้หมด ผมจบด้วยบทกวี ไม่ใช่กวีของผม คือเป็นบทกวีของ ท่านอาจารย์วิจิตรวาทกิจ เป็นอาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ ท่านสำเร็จปริญญาเอกทาง กฎหมายจากประเทศฝรั่งเศส ท่านกรุณาเขียนบทความให้ผมครับ เพราะผมจะได้จบด้วยบทกวี ดังกล่าวนีครับ

บทกวีของท่านอาจารย์วิจิตรฯ ฟุ้งลัดดา ชื่อว่า "รัฐบุรุษปรีดี พนมยงค์"

“นามปรีดี พนมยงค์ ผู้องอาจ
ความสามารถล้ำเลิศประเสริฐศรี
รัฐบุรุษของไทยใจภักดี
ต่อชาติที่กำเนิดเป็นเลิศคน
ร่วมก่อตั้งเสรีไทยไม่หวาดหวั่น
แม้กษัตริย์อย่างใดไปทุกหน
เพื่อปกป้องแผ่นดินถิ่นของตน
ให้หลุดพ้น ศัตรูพาลรุกรานเรา
ราษฎรทั่วไปได้อยู่สุข
แต่ท่านกลับต้องทุกขระทมเหงา
จำพลัดพรากจาก โกลภูมิสำเนา
สุดแสนเศร้าอาดูร สูญท่านไป
ความดีท่านนั้นหนา หาลิ้นด้วย
โครงการช่วย เศรษฐกิจ ถูกบิดผัน
อุปสรรคอย่างไรไม่คร้ามครัน
คงยึดมั่น สัจย์ชื่อ ถือคุณธรรม
บริสุทธิ์มั่นคงดำรงกล้า
ชาวประชาพาอำนาจด้วยขึ้นฉ่ำ
ความศรัทธายังอยู่คู่ประจำ
กล่าวขานคำ ปรีดี นิรันดร์ เอย”

ผมขอขอบคุณท่านอาจารย์วิจิตรฯ ฟุ้งลัดดา และขอให้ท่านผู้มีเกียรติ ประทับมือให้กับท่าน
อาจารย์วิจิตรฯ ฟุ้งลัดดา อีกครั้งครับ ผมกราบขอบพระคุณครับ

คำปราศรัย พลตรีจำลอง ศรีเมือง

ณ ลานปรีดี พนมยงค์

๑๑ พฤษภาคม ๒๕๓๓

ท่านผู้มีเกียรติที่เคารพครับ

เมื่อวันสำคัญมาถึง ผมมักจะมึนอะไรที่เรียนฝากหลาย ๆ ท่านที่มานั่งอยู่ ณ ที่นี้ วันนี้ก็มีเช่นกัน ผมมานั่งรำลึกย้อนหลัง คุณะครับโดยที่ไม่ได้มีความรู้อะไรเกี่ยวกับประวัติศาสตร์มากมายนัก ก็พบว่าบ้านเมืองเราอยู่ได้นั้นก็เพราะมีคนกล้า กล้าที่จะต่อสู้ กล้าที่จะยืนหยัดยืนยันต่อความถูกต้องชอบธรรม ไม่เอาหูไปนา เอาตาไปไร่ มันก็มาถึงยุคถึงสมัยที่ชวนให้เรานึกถึงในขณะนี้ว่า ถึงเวลาแล้วหรือยังที่เราจะดำเนินรอยตามท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ซึ่งถ้าท่านจะอยู่เฉย ๆ ในขณะนั้น ท่านก็สามารถอยู่ได้อย่างสบายในบ้านนี้เมืองนี้ โดยความรู้ความสามารถของท่าน โดยฐานะของท่าน ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วทั้งบ้านทั้งเมือง ท่านไม่มีความจำเป็นอะไรที่จะไปลำบากตรากตรำต่างเมืองจนกระทั่งท่านต้องลาจากโลกนี้ไป ณ ต่างถิ่นต่างแดน ไม่ได้อยู่ในแคว้นแคว้นเมืองไทยนี้

จึงเป็นที่มาคิดว่า ถ้าเราย้อนหลังไปในอดีตก็เช่นกัน ถ้าบรรพบุรุษของเราแม้แต่นิกเอาตัวรอดอยู่ แม้แต่คิดว่าถูระไม่ใช่ แม้แต่ร้องเพลงว่า ทำไม่ถึงต้องเป็นเรา บ้านจะนี้เป็นบ้านเมืองเราก็คงจะลำบากยากแค้นติดต่อกันมานานหลายปี บรรดาท่านทั้งหลายที่ได้ต่อสู้ไม่ว่าจะเป็นการกอบกู้เอกราชก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นการยืนหยัดยืนยันความถูกต้องชอบธรรม เพื่อปรับปรุงบ้านเมืองก็ตาม ถ้าต่างฝ่ายต่างไม่เอาธุระแล้ว ผมคิดว่า บ้านเมืองคงจะลำบากไปกว่านี้อีกมากมาย ดังนั้นเมื่อวันนี้เวียนมาถึง ทำให้ผมคนหนึ่งครับที่จะต้องย้อนรำลึกถึงเรื่องนี้ แม้ตัวผมเองนั้นจะไม่ได้มีโอกาสเข้ามาเป็นศิษย์ของสถาบันอันมีชื่อเสียงที่สุดแห่งนี้ก็ตาม แต่ผมก็นึกอยู่เสมอว่า เมื่อใดก็ตามที่ผมเข้ามา

ในธรรมศาสตร์ เมื่อผ่านอนุสาวรีย์ของท่านอาจารย์ ปริดี พนมยงค์ ก็ชวนให้เรารำลึกย้อนถึงบทบาทของท่าน การต่อสู้ของท่าน

ตั้งนั้น วันปริดี พนมยงค์ จะไม่มีความหมายอะไรเลยถ้าเราเพียงแต่มาเจอกัน มาเสวนากัน มารับประทานอาหารร่วมกัน มีปาฐกถาบ้างตามสมควรก็คงจะสิ้นสุดอยู่เพียงแค่นี้ ผมคิดว่าถ้าท่านอาจารย์ปริดี อยู่ ท่านก็คงไม่ตั้งใจไปกับพิธีนี้เท่าใดนัก ตั้งนั้น ผมจึงอยากจะฝากท่านผู้มีเกียรติทั้งหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งศิษย์เก่าของสถาบันนี้ โทษๆ สถาบันนี้ก็ได้อำนาจธรรมศาสตร์ วิชาความรู้ซึ่งยืนหยัดยืนความถูกต้องชอบธรรม ถ้าท่านอยู่ในฐานะที่ยืนหยัดยืนขึ้นขึ้นมาได้ ไม่ว่าจะเป็นการแสดงความคิดความเห็น ไม่ว่าจะเป็นการกระทำอันใดก็ตาม ผมคิดว่ามันแหละครับ ถ้าท่านทำได้ท่านได้เดินตามรอยของท่าน อาจารย์ปริดี พนมยงค์แล้ว วันปริดี พนมยงค์ ก็คงมีความหมายยิ่งขึ้นๆ ผมมีความรู้สึกนึกคิดแต่เพียงเท่านี้ ขอขอบพระคุณทุกท่านครับ

สนทนากับ ร้อยตรี แปลง คำเมือง ธบ.

เสรีไทยจากสกลนคร

เมื่อวันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๓๔

สัมพันธ์ พึ่งประดิษฐ์ และ ระวี ฤกษ์จำนง ร่วมสนทนา

กระผมได้เรียนเชิญ ร้อยตรี แปลง คำเมือง เสรีไทยซึ่งได้ปฏิบัติงานเสรีไทย
ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ มาเล่าประสบการณ์ในชีวิตของท่านให้ทราบ กระผม
ขออนุญาตเรียกว่า ครู เพราะกระผมเคยเป็นศิษย์ของครูมาในสมัยที่ยังเรียนชั้นมัธยม
ที่โรงเรียนมัธยมวัดราชาธิวาส กระผมขอเรียนถามครูแปลง ดังนี้

— ขอเรียนถามว่า ชีวิตและการศึกษาของครูเบื้องต้น ก่อนที่จะเข้ามาพร้อมกับขบวนการ
เสรีไทยมีอย่างไรบ้างครับ

ผมขอเล่าสั้น ๆ เกี่ยวกับชีวิตและการศึกษาก่อนที่จะเข้ามาร่วมขบวนการเสรีไทยนี้ ผมเป็น
ชาวอำเภอเมืองจังหวัดสกลนครโดยกำเนิด เรียนหนังสือจบชั้น ม.๕ ที่โรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล
และมาต่อจบ ม.๖ ที่โรงเรียนอุดรพิทยานุกูล ประมาณปี พ.ศ. ๒๔๗๔ แล้วมาต่อจบ ม.๗ ที่
โรงเรียนราชบุรี ซึ่งตั้งอยู่ที่เชิงสะพานเทพสุดา ปัจจุบันนี้เรียกว่าวิทยาลัยเขตราชมงคล และ จบ
ม.๘ ที่โรงเรียนสุวิทย์วิทยาลัยในปี พ.ศ. ๒๔๘๑ (ขณะนี้คือบริเวณที่ตั้งของบริษัทการบินไทย ผ่านฟ้า)
หลังจากสำเร็จ ม.๘ แล้ว เข้าเรียนต่อที่โรงเรียนฝึกหัดครูประถมพระนคร (ที่ตั้งกองพล ๑ ปัจจุบัน)
ประมาณ พ.ศ. ๒๔๘๒-๒๔๘๓ โดยมีครูเตียง ศิริขันธ์ ปม เป็นผู้แนะนำ ผมเข้าเรียนต่ำกว่า
เพื่อนๆ เกือบ ๓ เดือน ในตอนนั้นนักเรียนที่จบ ม.๘ แล้วเรียนฝึกหัดครูเพียง ๑ ปี ก็จบได้วุฒิ
ป.ป. (ผมก็ไปฝึกหัดสอนที่โรงเรียนมัธยมวัดราชาธิวาส) หลังจากนั้น ผมได้รับการบรรจุเป็นครู
จัดวาอยู่ที่โรงเรียนมัธยมวัดราชาธิวาส ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๓-๒๔๘๗ และย้ายไปช่วยราชการที่
โรงเรียนมัธยมสระบุรี อีกประมาณ ๕-๖ เดือน

— เข้าใจว่า ตอนที่ครูเข้าร่วมขบวนการเสรีไทยนั้น ในระหว่างที่ครูรับราชการเป็นครูอยู่ไซ้ไหมครับ

ครับ ในระหว่างที่รับราชการเป็นครูช่วยราชการที่จังหวัดสระบุรี ครูเตียง ศิริขันธ์ ซึ่งเป็นผู้แทนราษฎร เป็นนักการเมือง เป็นหัวหน้าเสรีไทยสายอีสานคนหนึ่ง เห็นหน่วยก้านผมพอที่จะไว้วางใจได้บ้าง ท่านก็เลยมาทาบถามผม บอกว่า ถ้าคุณจะเสียสละชีวิตเพื่อชาตินี้ พอดีจะไหวไหม ผมก็ตอบว่า จะให้ผมทำอะไรล่ะ ครูสั่งมา ผมทำได้ทุกอย่าง ผมตอบท่านไปอย่างนั้น ทั้ง ๆ ที่ผมก็ยังไม่รู้วัตถุประสงค์ว่า ท่านจะให้ผมไปทำอะไร ภายหลังท่านก็มาเล่าให้ฟังว่า เดียวนี้เรากำลังจะกู้ชาติ โดยที่ผู้หลักผู้ใหญ่ของบ้านเมือง มีความประสงค์ให้หาคนที่ไว้วางใจไปทำงานในต่างประเทศ แต่ยังไม่รู้ว่าจะให้เดินไปขึ้นทางเหนือเข้าสู่ประเทศจีน หรือให้ไปทางไหน ขอให้คุณเตรียมตัวให้พร้อมก็แล้วกัน

— ตอนนั้น คำว่า กู้ชาติ หมายถึงอะไรครับ

ตอนนั้น คำว่ากู้ชาติ หมายถึงการช่วยให้ประเทศไทยมีอิสระจากศัตรูคือ ญี่ปุ่น กล่าวคือ การเข้าร่วมขบวนการเสรีไทยนั่นเอง

— สรุปแล้ว ครูเตียง ศิริขันธ์ คือผู้ที่ติดต่อชักนำให้ครูเข้าร่วมขบวนการเสรีไทยนั่นเอง

ถูกต้องครับ

— ตอนนั้นครูอายุสักประมาณเท่าไรครับ

ผมเกิดปี พ.ศ. ๒๔๕๔ มาจนถึงปี ๒๔๘๘ คือประมาณ ๒๔ - ๓๐ ปี

— ตอนนั้นครูมีครอบครัวหรือยังครับ

ตอนนั้นผมยังไม่ มี ผมขอผ่อนเล่าเพิ่มเติมเพื่อความสมบูรณ์ขึ้น ว่า ผมมีพี่คนหนึ่งคือคุณไชยณัฐ อีระพัฒนะ ซึ่งขณะนั้นรับราชการเป็นอัยการอยู่ที่กรมอัยการแล้ว ได้รับการชักชวนเหมือนกัน ก็มาปรึกษากันสองพี่น้อง และก็ตกลงกันว่า เขาก็เอา จึงถูกส่งไปพร้อมกัน คุณไชยณัฐผู้นี้มีภริยาและลูก ๓ คนแล้ว ลูกกับภริยาอยู่ที่สกลนคร

— ครูทราบไหมครับว่า ที่ครูเตียงฯ ชักนำให้มาร่วมการนี้ นอกจากคุณไชยณัฐกับครูแล้ว มีใครอีกกี่คนครับ ที่มาร่วมขบวนการนี้พร้อม ๆ กับครู

ตอนนั้นไม่รู้หรอก เพราะถือเป็นการลับ มารู้อีกทีภายหลังว่า มีคุณวิสุทธิ์ บุษยะกุล และคุณประหยัด บำเพ็ญสิทธิ์ อีก ๒ คน

— เมื่อครูเข้าร่วมขบวนการเสรีไทยแล้ว นอกจากครูเดียวฯ ยังมีใครอีกบ้างที่เกี่ยวข้องกับการชักนำให้ครูได้เข้าพบกับท่านผู้ประสานการบ้างหรือไม่ หมายถึงการเข้าพบหัวหน้าขบวนการเสรีไทย คือท่านอาจารย์ปริทัศน์ พมยงค์

คือมันมีขั้นตอนอย่างนี้ เมื่อเรตกลงใจแล้ว ทุกอย่างฝากไว้ที่ครูเดียวฯ คนเดียว ต่อมาวันหนึ่ง ครูเดียวฯ บอกว่า ให้เตรียมตัวได้แล้ว เอาเฉพาะเสื้อกางเกงที่ติดตัวไปเท่านั้น ตอนนั้นผมไปช่วยสอนที่สระบุรี ก็บังเอิญปิดเทอมพอดี ในระหว่างปิดเทอมนี้แหละที่ผมได้รับคำบอกจากครูเดียวฯ ว่า จะส่งตัวไปแล้วนะ ผมก็ถามว่าแล้วงานทางราชการจะให้ผมทำอย่างไร ครูเดียวฯ ก็บอกว่า ให้ลาออก ผมก็ตัดสินใจลาออกเช่นเดียวกับพี่ไชยณัฐ ที่ลาออกจากกรมอัยการ เมื่อลาออกก็ให้เหตุผลไปว่า จะไปประกอบอาชีพทางภาคเหนือ ทั้งนี้เพราะที่แรกคิดว่าต้องเดินทางไปทางเมืองจีน เพราะครูเดียวฯ บอกไว้อย่างนั้น เราก็เตรียมตัวอย่างนั้น ยังไม่มีโอกาสและไม่มีผู้ใดชักนำให้เข้าพบท่านอาจารย์ผู้ประสานการ

— ขณะที่ครูร่วมในขบวนการเสรีไทยนี้ ครูมีญาติพี่น้องอยู่หลายคน คนเหล่านั้นทราบหรือไม่ว่า ครูต้องไปปฏิบัติงานเช่นนี้

บังเอิญตอนนั้น ผมย้ายไปอยู่สระบุรี เวลานั้นผมเป็นผู้ดูแลนักเรียนอยู่พร้อมกับเพื่อนของน้อง ซึ่งอยู่ด้วยกันที่บ้านเลขที่ ๒๓๔ ที่เทเวศร์ เพราะเราเช่าบ้านรวมกันที่นั่น ทุกคนก็ยังอยู่พร้อมกัน การตกลงใจเข้าร่วมขบวนการและการลาออกจากราชการนี้ ผมไม่ได้บอกใครเลย พี่น้องพ่อแม่ผมก็ไม่ได้บอก ตอนหลังเมื่อกลับมาแล้ว พี่น้องจึงถามว่า พี่ไปไหน ไปทำอะไร แหมเป็นห่วงกันแทบแย่ ผมจึงมีโอกาสเล่าให้ฟัง

— ก่อนที่ได้รับมอบให้ไปปฏิบัติงาน ครูได้เข้าพบท่านผู้ประสานการ คือ หัวหน้าขบวนการเสรีไทยทราบว่า ท่านได้ให้โอวาทก่อนที่จะออกไปปฏิบัติหน้าที่ ไชยโหมศรี

หลังจากที่ได้นัดหมายว่าจะออกเดินทาง ก็มาถึงวันสำคัญที่เข้าพบ ผู้ใหญ่จะให้โอวาท ผู้ใหญ่ท่านนั้นก็คือ ท่านผู้ประสานการฯ ในฐานะที่ท่านเป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดินด้วย เมื่อมีการนัดหมายแล้ว เราก็มารู้ว่ามีใครบ้าง พอไปถึงแล้วถึงได้รู้ว่ามีทั้งหมด ๗ คน คือ คุณวงศ์ พลนิก (วิค) คุณไชยณัฐ อีระพัฒนา (ชาติ) ผม - แปลง คำเมือง (ไมค์ แอดัม) ถนอม นพวรรณ (ทอม) ย่านวน สุวรรณกิจบริหาร (ซีท) ละออ เชื้ออภัย (เลช) และประหยัด อุดงเดชจรูญ (พิท) - ความในวงเล็บเป็นชื่อที่อเมริกันตั้งขึ้น

— เมื่อคณะทั้ง ๗ คนเข้าพบเพื่ออำลาและรับโอวาทนั้น ท่านผู้ประศาสน์การฯ
ให้โอวาทอย่างไรบ้าง

สถานที่ที่พบในวันนั้น ที่มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์ฯ ในห้องประชุมชั้น ๒ ดึกโคม
ตอนย่ำค่ำประมาณกลางเดือนเมษายน ๒๔๘๘ เราทั้ง ๗ คนไปนั่งที่โต๊ะสี่เหลี่ยม รอท่านไม่ถึง
๓ นาที โดยมีอาจารย์วิจิตร ลุฑิตานนท์ เป็นผู้นำเข้าพบ ท่านผู้สำเร็จราชการฯ คือท่านปรีดี
ท่านก็เข้ามา ให้โอวาท วันนั้นเอง ผมจึงได้ทราบว่า ผู้ใหญ่สูงสุด คือท่านปรีดี พนมยงค์ ตอน
แรกไม่ทราบมาก่อน เพราะทุกอย่างเป็นความลับทั้งสิ้น ท่านมาปรากฏตัวในวันนั้น และเป็นวาระ
แรกที่ผมได้พบท่านผู้สำเร็จราชการแผ่นดินด้วยความปลื้มปิติ หัวใจของผม

ต่อจากนั้นท่านได้ให้โอวาท สรุปใจความได้ว่า การเสียสละครั้งนี้ ไม่มีใครรู้ว่า จะรอด จะ
เป็น หรือตาย ถ้าหากวาทาติชนะ เราอาจจะตายก็ได้ เราแพ้เราอาจจะมีชีวิตอยู่อย่างไรก็ยากก็ได้
แต่ว่าพูดในแง่ดีแล้ว เราก็ต้องชนะ เมื่อชนะแล้วขอให้ทุกคนพึงทราบทั่วกันว่า การไปทำงานครั้งนี้เป็นงาน
รับใช้ชาติ เมื่อชนะมาสมความปรารถนาแล้ว ขอให้พึงระลึกไว้ว่า เราเสียสละเพื่อประเทศชาติ ทุกคน
เป็นเสรีไทยทั้งสิ้น แม้แต่พวกเราที่ไปทำงานโดยเอาชีวิตไปเสี่ยงนี้ ก็จะไม่ได้รับสิทธิอะไรเป็นพิเศษ

เมื่อท่านให้โอวาทจบแล้ว ท่านได้ถามความเห็นของแต่ละคนว่า ใครจะถอนตัวไหม หรือใคร
ยังสมัครไป ได้รับตอบจากทุกคนว่า พร้อมทั้งจะไปเหมือนกันทุกคน โดยเฉพาะผมตอบว่า ยิ่งกว่าร้อย
เปอร์เซ็นต์

— ตอนนั้น ทราบหรือยังว่า การปฏิบัติงานข้างหน้า เป็นงานอะไร ที่ไหน

ตอนนั้นยังไม่ทราบ เรารู้แต่เพียงว่าเราถูกคัดเลือกเพื่อไปศึกษาระบบกองโจร แต่ยังไม่รู้
ว่าสถานที่อยู่ที่ไหน เพียงแต่รู้ว่าไปลังกา รู้ภายหลังว่าไปฝึกที่ตำบล ตรังโกมารี ซึ่งเป็นหน่วย
O.S.S. ของทหารอเมริกัน เป็นค่ายของอเมริกัน

— เมื่อทราบแล้วว่า จะต้องไปศึกษาในประเทศอื่น การเดินทางเป็นไปอย่างไรครับ
การเดินทางนี้ หลังจากที่ได้รับโอวาทในวันนั้นแล้ว ก็ออกเดินทางกันต่อเลยทีเดียว โดยการ

นำพวกเราทั้ง ๗ ลงเรือที่เขิงสะพานพระพุทธยอดฟ้า เรือลำนั้นทาสีขาว ผมมาทราบภายหลังว่า
เป็นเรือของกรมศุลกากร กระทรวงการคลัง ออกเดินทางและไปส่วาที่ชะอำ แล้วพักที่นั่นสองวัน
นายท้ายของเรือลำนั้นผมยังจำได้ว่า คือ คุณสิงห์ อุทัยศรี ท่าทางจริงจัง ดู เป็นญาติกับคุณสวัสดิ์
อุทัยศรี อดีตอธิบดีกรมตำรวจ ในการเดินทางครั้งนี้ มีนายทหารยศพันตรี ชื่อ บุญมาก ประพันธ์-
โยธิน (อดีตนายทหารสำเร็จจากเวสต์ปอยต์ ภายหลังมียศ พลตรี และเปลี่ยนชื่อเป็น เอกศักดิ์)

ร่วมเดินทางไปด้วย โดยพบกันในเรือ จึงรวมเป็น ๘ คนด้วยกัน พันตรีบุญมาก ท่านมีเอกสารลับ
● ท่อไปด้วย

เราพักในบ้านพักแถวชะอำ ตอนค่ำๆ เราลงไปเล่นน้ำที่หาด ปรากฏว่ามีเครื่องบินของ
ญี่ปุ่นมาตรวจการณ์ บินต่ำมาก เจียดมายังพวกเราที่ชายหาด เราก็วิ่งหนี ปรากฏภายหลังทราบ
ว่า ญี่ปุ่นสงสัยคิดว่าถ้าเรือขบวนนี้มาเมื่อไร จะมีเครื่องบินมาลงที่เขาสามร้อยยอดซึ่งบินมาตรวจการณ์
เพราะสัมพันธ์มิตรนำเอาอาวุธมาให้ ประกอบกับมีชุดอย่างพวกเรานี้ไปก่อนหน้ารุ่นหนึ่งแล้ว

ปรากฏในตอนว่า ที่ในวันนั้นมีการลาดตระเวนก็เพราะว่า ฝ่ายปกครองกับฝ่ายตำรวจยังไม่
เข้าใจกัน จึงมีการส่งข่าวว่าอะไรต่ออะไรกัน ยังไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อยู่ที่นั่นประมาณ ๑
วัน ๑ คืน ต่อมาในตอนดึกคืนวันนั้น ราว ๆ ๖ ทุ่ม เรือลำนี้บรรทุกเราไปที่เขาสามร้อยยอด เพราะ
มีการนัดหมายกับเครื่องบินที่เรียกว่า แคทารินา (เครื่องบินสะเทินน้ำสะเทิมบก) ผมจำได้ว่า บุคคล
ที่นำไปในคราวนั้น คือ คุณพูนเพิ่ม ไกรฤกษ์ มีการบรรทุกอาหาร ผลไม้ ลงในเรือ เพื่อส่งขึ้นเครื่อง
บินต่อ บนเครื่องบินลำนั้นอากาศร้อนอบอ้าวมาก ร้อนจนหายใจไม่ออก จนพี่ชายของผม - คุณ ไชยณรงค์
อาเจียนและถ่าย เพราะความร้อนอบอ้าวและอากาศไม่ดี

มีเหตุการณ์หวาดเสียวตอนที่เครื่องบินจะขึ้น พอเช็ดหัวขึ้นท่ามกลางคลื่นลมแรง เป็นเหตุให้
เครื่องบินตกลงมาอีกที เจ้าหน้าที่ประจำเครื่องบินที่ไปด้วยเลือกตกยางออก เก้าอี้โต๊ะก็หักพัง
เราก็ดกใจกัน และลูกเรือก็เตรียมพร้อมที่ป้อมบินทั้งสองข้างตลอดเวลาที่บินอยู่ในเขตแดนและน่านน้ำ
ของไทยและพม่า แต่ผลสุดท้ายเหตุการณ์ก็ผ่านไปโดยเรียบร้อย ไม่มีอะไร จนกระทั่งเครื่องบิน
ร่อนลงที่เมืองมัทคราดในตอนเช้า (ใช้เวลาบินประมาณ ๖-๗ ชั่วโมง) โดยมีรถยนต์มารับพวก
เรา เจ้าหน้าที่ทหารอเมริกันได้นำเราไปพักที่บ้านพักหลังหนึ่งในเมืองมัทคราดประมาณ ๓-๔ วัน
ณ ที่นั้นได้รับแจกเครื่องแต่งกายทั้งชุดฝึก (สีเขียว) และชุดเวสต์ปอยท์ (ชุดสีกากี) พร้อมเสื้อผ้า
รองเท้า และสบู่อื่น ๆ ในระหว่างนั้นพวกเราทุกคนถูกสอบถามจากนายทหารฝ่ายข่าวกรองของ
อเมริกัน เช่น ผมถูกถามและบันทึกถึงอยู่ต่อเรือของญี่ปุ่นแถววัดสามพระยา ใกล้บ้านพักของผมที่
กรุงเทพฯ ด้วย หลังจากนั้นพวกเราทั้ง ๗ คน (พล. บุญมาก ประพันธ์โยธิน ออกเดินทางต่อไปยัง
แคนดีแล้ว) ก็ถูกส่งตัวไปโคลัมโบ ที่ประเทศลังกา แล้วต่อไปเข้าค่ายฝึกที่ ตรังโกมารี ซึ่งเป็นค่ายฝึก
ของอเมริกัน (O.S.S.) ซึ่งที่ค่ายแห่งนี้ผู้ฝึกการรบแบบกองโจรให้แก่บรรดาชาติต่าง ๆ นอกจากไทย
เราแล้ว ยังมี จีน และพม่า เป็นต้น

อนึ่ง ก่อนหน้ากลุ่มเราไปถึงที่นั่น มีกลุ่มที่ส่งไปก่อนกลุ่มเราประมาณ ๗ วัน มีคุณสุภัท

สุคนธาภิรมย์ เป็นหัวหน้า และมี คุณโชติ พรโสภณ คุณคำทรี บุญประสิทธิ์ คุณเสริม บุญสุด เป็นต้น รวม ๗ คน

— เมื่อไปถึงที่นั่นแล้ว และได้ทราบว่ามีรุ่นก่อนมารุ่นหนึ่งแล้ว ครูและคณะได้ทำงาน หรือ ได้รับมอบหมาย หรือ ได้รับการฝึก อย่างไรก็ตามบ้างครับ

เขาก็จัดโปรแกรมของเขาให้แต่ละกลุ่มเข้าเรียนในห้องเรียนที่มีจุดประสงค์ให้การฝึกหรือให้รับทเรียนในหลักสูตรกองโจรของหน่วย O.S.S. นั้นเอง ซึ่งมีหลักสูตรการฝึกอบรมและปฏิบัติ อันเป็นหลักสูตรเร่งรัด จึงนับเป็นการฝึกหนัก ดังนี้

๑. การเคาะวิทยุ แบบโค้ด

๑.๑ การส่งและการรับเป็นโค้ด MOSS

๑.๒ ถอด-เข้าโค้ด เป็นข้อความ

๒. ฝึกการใช้อาวุธต่างๆ

๒.๑ ปืนสั้น ชนิดโอดเมติก .๔๕ และ .๓๒

๒.๒ ปืนยาว ชนิดคาร์บิน

๒.๓ ปืนกลมือทอมสัน (รวมทั้งการทำความสะดวก ถอดล้าง และประกอบ)

๒.๔ ฝึกการใช้ดินระเบิด (T.N.T.) ระเบิดต้นไม้ สะพาน ฯลฯ

๓. ฝึกการเรียนรู้นิตอาวุธและยานพาหนะของฝ่ายศัตรู (เฉพาะญี่ปุ่น) อาทิ เรือบรรทุก

เรือรบ เครื่องบิน ของประเทศญี่ปุ่น ตลอดจนอาวุธสงครามที่ญี่ปุ่นใช้อยู่

๔. ฝึกการช่วยตัวเองในป่า (วิชา Survival)

๔.๑ การทำแคมป์ (เป็นหลุม) สร้างเป็นเพิงหมาแหงน, การใช้เรือยาง

๔.๒ การเดินป่ากลางคืนโดยใช้เข็มทิศ

๔.๓ เรียนดูสภาพอากาศ (อุตุนิยม) โดยเฉพาะการเคลื่อนไหวของเมฆ

๔.๔ การรักษาพยาบาลเบื้องต้น ตลอดถึงการใช้ยา First Aid

๔.๕ อาหารการกิน ของชนิดที่กินได้และไม่ได้ ตลอดถึงการทำลายเศษอาหารเมื่อไม่ใช่

๕. ฝึกกระโดดร่ม

มีหอคอยให้เราฝึกกระโดด การทิ้งย้อย และการพับเก็บร่ม

๖. การคัดเลือกกลุ่มที่จะมาปฏิบัติการณ์ในประเทศไทย

— การฝึกที่นั่น ใช้เวลากี่เดือนครับ

ใช้เวลาประมาณ ๓ เดือน เมื่อครบกำหนดแล้ว ก็มีกรทดสอบความสามารถ ใครใช้ได้ก็ให้มาเลย การฝึกนั้นเราแทบไม่มีเวลาว่าง เพราะเป็นหลักสูตรเร่งรัด คือว่า ส่งออกไปฝึกนี้พอใช้งานได้ ก็ส่งกลับเข้ามา ระหว่างฝึกที่นั่นที่ฝึกไม่ได้รวมกับกลุ่มประเทศอื่น แยกกันต่างกลุ่มต่างอยู่ตัวอย่างเท่าที่เห็น เช่น ห้องกินข้าว พวกเราแบ่งกันกินกับพวกนายทหาร ได้เห็นหมากัดดี จินก็ตีเขากินกับพวกนายสิบ รู้สึกว่าเขาให้เกียรติกับฝ่ายเรามาก พวกเรานี่พอไปถึงเขาก็ให้หัตถ์คร้อยตรีทุกคน อ้อ...ร้อยโทก็มี เขาอาจจะแบ่งเป็นระดับหัวหน้า อย่างคุณสุภัทท์กับคุณวงศ์นี่ เขาสำเร็จปริญญาโทแล้ว ในสายอเมริกันที่ผมจำได้ มียศร้อยโทสองคน คือ คุณสุภัทท์กับคุณวงศ์ สายอังกฤษก็มีคุณจารุบุตร เรื่องสุวรรณ ราชินีเพิ่งมาทราบภายหลัง เพราะเดินทางไปคนละทาง แต่ในการฝึกไม่ว่ายศร้อยโทหรือร้อยตรี ฝึกเหมือนกันหมด

— *ค่ายฝึกที่นั่นอยู่นอกเมือง ไกลหรือใกล้เมือง*

เป็นค่ายที่อยู่ติดริมทะเล และมีอ่าวเว้าเข้ามาด้วย ซึ่งเป็นตำบลหนึ่ง ใกล้เมืองมาก เขาสร้างเป็นค่ายของเขาโดยเฉพาะ ไม่มีชาวบ้านมาปะปน นอกจากห่าง ๆ ออกไปก็มีชาวบ้านที่ปลูกมะพร้าวอะไรต่ออะไร การฝึกนี้แทบจะไม่มีเวลาพักผ่อน เพราะเป็นหลักสูตรเร่งรัด โดยเฉพาะฝึกเข้มเรื่องเคาะวิทยุ รับ - ส่ง

เมื่อออกปฏิบัติงาน เราจึงรู้วัตถุประสงค์ว่าเราฝึกหนักเพื่ออะไร จากประสบการณ์ของผมที่โดดรัมลงมาแล้วตอนมาฝึกพลพรรคนี้ เราต้องเป็นที่เลี้ยงให้การคุ้มครองและเป็นสื่อให้บรรดาทหารอเมริกัน เขาจะเป็นเขาจะตาย ทุกอย่างที่เขาต้องอาศัยเรา เพราะเขาเป็นฝรั่งพูดภาษาไทยไม่ได้ด้วย แม้แต่ทางการมีโครงการจะให้ผมไปตั้งสถานี รับ - ส่ง วิทยุขึ้นอีกที่แถวจังหวัดลำปาง ทหารอเมริกันทั้งสามที่มาอยู่กับผม ก็ยังไม่ยอมให้ผมแยกตัวไป

— *อันนี้ หมายความว่าเมื่อจบการฝึกที่นั่นแล้ว เขาส่งมาให้ลงที่เมืองไทย และต้องเดินทางมาลงโดยการกระโดดร่ม เมื่อตอนไปเดินทางโดยทางเรือและเครื่องบิน ขากลับบินมาและกระโดดร่มใช่ไหมครับ*

ครับใช่ เมื่อฝึกจบหลักสูตรแล้ว เขากำหนดให้มาโดยคัดเลือกกลุ่มจากนายทหารอเมริกัน มีการสัมภาษณ์และการปฏิบัติงานร่วมกันก่อน จึงกำหนดการเดินทางเข้าประเทศไทย เราเดินทางมาพร้อมกัน ๒ กลุ่ม ก่อนจะถึงเมืองร่างกุ้ง ประเทศพม่า ได้พักทดลองการใช้วิทยุสื่อสารครึ่งหนึ่งบนยอดเขาสูง (จำชื่อไม่ได้แล้ว) ตอนนั้นร่างกุ้งกำลังถอย เมื่อมาถึงเรามาพักที่นั่นก่อน จำได้ว่าที่พักข้างสนามบินนั้นไม่มีหลังคาเพราะถูกระเบิดและทหารญี่ปุ่นทิ้งถอยทัพ ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งมี

คุณเสริม บุญสุดมาด้วย ทราบว่ากำหนดจะมากระโดดลงที่จังหวัดชลบุรี เรื่องผจญภัยของคุณเสริมฯ แล้วผมจะเล่าให้ฟัง

ทั้งสองกรุ๊ปมาอยู่ในแคมป์เดียวกัน หลังจากนั้นเขาก็เอาจักรมาแจกให้ พร้อมเครื่องแต่งกายชุดโดดร่ม เขาบอกล่วงหน้าว่า วันนั้นเวลานั้นจะไปโดดร่มลงที่เมืองไทยละ ชุดผมมี ๔ คน คือมีทหารอเมริกัน ๓ คน หัวหน้าเป็นร้อยโท ชื่อ KUZMUX (KAY) เคยโดดร่มที่นอร์มังดีมาหลายครั้งแล้ว เป็นหัวหน้ามา และมีนายสิบสำหรับการฝึกอาวุธโดยเฉพาะเพื่อมาสอนพลพรรค และนายสิบเป็นหมอยาอีกคน คือ เขาต้อง supply ยามาให้เราด้วย จึงรวมเป็น ๔ นาย ทั้งหมด (ร้อยตรีโชค) มาโดดร่มลง โดยมีกานัดหมายกันไว้ก่อน คือทาง BASE (ฐานทัพ) นัดหมายไว้แล้วว่า กลุ่มพวกผมที่จะต้องลงที่เมืองแพร่ (ผิดหวัง - เพราะนึกไว้ว่าคงจะได้ไปกระโดดร่มลงที่จังหวัดสกลนคร)

คืออย่างนี้ครับ กลุ่มผมบินไปแล้ว ๓ ครั้งจึงลงได้ ตอนแรกนักบินเราไม่รู้ว่าเป็นสัญญาณอะไร เมื่อบินไปครั้งที่สอง ต้องดูว่าสัญญาณอะไรที่เราจะได้ คือจะมีสัญญาณเป็นรูปตัว T โดยพลพรรคเขาจะจุดไฟเป็นรูปตัว T นั้นแหละ จึงจะกระโดดลงได้ ปรากฏว่า หลังจากที่เรามาแล้ว ถามว่ามา ๓ หนถึงลงได้เพราะอะไร ก่อนหน้านั้นทำไมจึงลงไม่ได้ เขาก็บอกว่า ลงไม่ได้หรอกเพราะทหารญี่ปุ่นรู้ จึงไม่ได้ส่งสัญญาณให้ลง

บินไปครั้งที่ ๒ เรายังหลงไปถึงน่าน จากแพร่ไปน่าน และก็เห็นเขาเผาศพ ก็โฉบลงไปดู เห็นว่านี่เขาเผาศพ จึงบินกลับ ครั้งที่ ๓ จึงลงได้เรียบร้อย

ว่าถึงจิตใจผม กระวนกระวายจัดตลอดเวลา อยากรู้จริงๆ ครับ รู้สึกอยากต่อสู้ อยากจะทดลองวิชาที่เรียนมาแล้ว ไม่ได้นึกถึงความตายว่า โดดร่มแล้วมันจะเกิดอะไรขึ้น ความจริงเรื่องโดดร่มนี้ผมไม่เคยเรียนมาก่อน ว่า โดดร่มจริงเป็นอย่างไร พวกเราที่ไปนั้นฝึกแต่เพียงเท่าเท่านั้นเอง โดดจากหอทำท่าที่ย่อท่าอย่างไร โดดจริงๆ ไม่เคยเลย อย่างเก่งก็คือเอาร่มเปล่าๆ นี้ไปที่ชายหาด ให้ลมมันตีแล้วก็วิ่งไปตามร่ม แล้วก็ม้วนตัวอย่างไร หรือล้มอย่างไรจึงจะไม่ให้เจ็บ กับวิธีปลดร่มออกจากตัว ได้แค่นั้นเอง แล้วก็ฝึกอย่างนี้เพียง ๒ หนเท่านั้น แต่ที่มาโดดจริงเลย แต่จิตใจไม่สะทสะถ่าน และลงพื้นดินสำเร็จราบรื่นไม่เจ็บตัวแต่อย่างใด แม้จะมีอุปสรรคนิดหน่อย คนที่ไปรอรับเขาก็ร้องบอกว่า โอแอมไทย โอแอมไทย เขาคงคิดว่าร่มที่ลงนี้เป็นร่มของอเมริกันก็ได้ แต่ความจริงเป็นร่มของผม ผมโดดลงมาแล้วมันติดที่ยอดไม้ แต่ไม้โยกออกไม้ใหญ่เป็นยอดไม้เล็ก มันโน้มลงมา ผมก็ติดอยู่ พอแกะออกก็หลุดและโดดลงได้ คนอื่นลงได้เรียบร้อย

— เวลาที่ลง ลงตอนกลางคืนหรือกลางวันครับ

สองตอนกลางคืน ราวตีหนึ่ง เดือนสลัวๆ ไม่มีคนมาก ระยะที่โดดประมาณ ๗๐๐ ฟิต ลงมาในราวกลางเดือนกรกฎาคม ๒๔๔๘ ผมมาสอนพลพรรคอยู่ประมาณเดือนกว่าๆ ญี่ปุ่นก็ยอมแพ้ทุกคนในชุดนี้ลงมาถึงเดียวกันทั้ง ๔ คน นอกจากนั้นไม่มีสำหรับอาวุธและยาลงมาด้วยรวม ๒๖ ร่ม และมีพลพรรคไปคอยรับตามสัญญาณรูปตัว T เขาพร้อมกันรับและเก็บอย่างรวดเร็วจนเสร็จสิ้นก่อนสว่าง แล้วก็รวบรวมเดินมาที่ค่ายพักใช้เวลาอีกประมาณ ๒ ชั่วโมง หัวหน้าพลพรรคที่คอยรับคือคุณทอง ก้นทาดธรรม คุณทองๆ เป็นผู้แทนราษฎรจังหวัดแพร่จึงเป็นหัวหน้าเสรีไทยสายจังหวัดแพร่ด้วย (คุณพิง ศรีจันทร์ เป็นอีกสายหนึ่ง) สำหรับจำนวนพลพรรคที่รอเพื่อการฝึกนี้มีประมาณ ๔๐๐-๕๐๐ คน แต่ที่รอรับเมื่อโดดลงมามีประมาณ ๑๐ คน หรือกว่านั้นเล็กน้อย ส่วนจำนวนพลพรรคที่จะต้องฝึกจริงๆ มีทั้งสิ้นประมาณ ๒,๐๐๐ คน เขาจัดทยอยมารับการฝึก ไมใช่ฝึกพร้อมกันหมด ได้ทำอะไรก็แล้วแต่จะหามาได้ ทางคุณทองๆ มีหน้าที่หาพลพรรคมารับการฝึก ผมมีหน้าที่ช่วยฝึกและรับ-ส่งวิทยุ และอยู่ในป่ายอดคดยอดตลอด สมมติว่าฝึกยิงปืนนี้ต้องเข้าไปในป่าลึก บริเวณนั้นอยู่ในอำเภอร่องกาง อำเภอสอง หรืออะโรนี่แหละ ผมจำไม่ค่อยได้ นานมากแล้ว

ผมมาทราบเมื่อมาตั้ง BASE บนยอดเขาอีกยอดหนึ่งแล้ว ว่า มีเสรีไทยสายอเมริกันมาอยู่ก่อนแล้ว ฐานของพวกผมอยู่บนยอดเขา ส่วนข้างล่างเป็นฐานของพลพรรค ถ้าจะขึ้นไปยอดเขาจะต้องปีนขึ้นไปอีกชั้นหนึ่ง บนนั้นทำเป็นกระโจมสำหรับนอน ข้าวคราวต่างๆ พลพรรคที่อยู่ข้างล่างก็จะแจ้งให้ทราบ ให้ระมัดระวัง สำหรับการส่งข่าวนั้น ถ้าหากทางโน้นจะให้ทำอะไร ทางโน้นจะส่งข่าวมา มีการสื่อสารกันทางวิทยุ เป็นการติดต่อเข้าฐานใหญ่ที่ ตรังโกมารี ตรงเลย ไม่มีการติดต่อกับหน่วยอื่น การติดต่อกับหน่วยอื่น เป็นหน้าที่ของหัวหน้าพลพรรค คือ คุณทอง ก้นทาดธรรม

— *ครูใช้เวลาฝึกพลพรรคที่นั่นนานเท่าไรครับ*

ใช้เวลาประมาณเดือนกว่าๆ จนกระทั่งเราได้ข่าวว่าสงครามสงบ คือฝ่ายญี่ปุ่นยอมแพ้เราก็ดีใจกันเมื่อได้ข่าวแน่นอนว่าสงครามสงบ เราก็เดินทางขนย้ายสิ่งของจากฐานของเราที่ตัวเมืองแพร่ มาพักอยู่ที่จวนข้าหลวง และรับ-ส่งข่าวทางวิทยุที่นั่นด้วย โดยได้รับความสะดวกจากฝ่ายตำรวจและฝ่ายปกครอง จนกระทั่งมีกำหนดคราวว่า ให้เข้ามากรุงเทพฯ เพื่อมาเดินสวนสนาม เข้าใจว่าทุกหน่วยเหมือนกัน

— *เมื่อสักครู่นี้ ครูบอกว่า จะเล่าเกี่ยวกับการผจญภัยของคุณเสริม บุญสุด เรื่องเป็นอย่างไรครับ*

คุณเสริม บุญสุด นี้ไปก่อนผมรุ่นหนึ่ง ก่อนประมาณ ๗ วัน หรืออะไรนี่แหละ เพราะเป็นหลักสูตรเร่งรัด เพื่อพยายามผลิตบุคลากรเกี่ยวกับเรื่องนี้ รุ่นนั้นมีจำนวน ๗ คนเหมือนกัน ผมได้พบคุณเสริมเพราะบังเอิญมาพร้อมกันจนถึงร่างกุ้ง แต่มาแยกเป็นการปฏิบัติงานที่ต่างกัน เขาโคตรมเพื่อเข้ามาฝึกพลพรรค นายร้อย สท. ที่จังหวัดชลบุรี ครั้งแรกโคตรมไม่ได้ เพราะรอมังเอิญไปติดอยู่ที่แพนหางของเครื่องบินที่กำลังบินอยู่แต่ยังมีสติ คุณเสริมจึงใช้ปืนพกประจำตัวยิงให้สัญญาณความจริงก็ใกล้จะสิ้นสติอยู่แล้ว เมื่อนักบินได้ยินเสียงบินก็ตกใจ เมื่อโผล่ออกมาเห็นเข้าจึงดึงเข้าเครื่องได้ (เรื่องนี้ผมมาทราบทีหลัง) เมื่อไปกระโดดครั้งแรกไม่สำเร็จ พบกันที่หลังถามทุกข์สุขว่าเป็นอย่างไรบ้าง คุณเสริมมา จึงเล่าให้ฟัง) ตอนนั้นทราบข่าวว่า ทางกรมจะให้พัก ๑ เดือน แต่คุณเสริมมา ไม่ยอม ขอกระโดดต่อ แล้วก็เอาร่มของคุณถนอม นพวรรณ ที่เขาเตรียมไว้ให้คุณถนอมมาแทน และก็โคตรลงได้เรียบร้อย เป็นเหตุให้คุณเสริมมา เป็นคนไทยคนแรกที่ได้รับเหรียญ บรอนส์-สตาร์ เพราะเหตุการณ์เช่นนี้เป็นเหตุการณ์หนึ่งในล้านกระมัง เคียวนี้คุณเสริมมา ยังมีชีวิตอยู่ทำงานอยู่ด้วยกัน อดีตเป็นนักเรียนเตรียมธรรมศาสตร์ หลังจกสำเร็จงานเสรีไทยแล้ว เข้าทำงานที่กรมศุลกากรด้วยกัน

— ตั้งแต่เริ่มฝึก และมาโคตรมเข้ามาปฏิบัติงานในประเทศ ครูเห็นคเหนือขอยู่ในป่าตลอดเวลา ได้เข้ามาพักผ่อนในเมืองบ้างหรือไม

ก็มีบ้าง นานๆ เข้าเขาก็พาเข้าเมืองสักครั้ง ผมก็เกือบแยะเหมือนกัน ผมไปเจอเพื่อนเก่าในเมืองแพร่ ผมต้องหลบหน้าเขา เป็นเพื่อนสมัยเป็นนักเรียนฝึกหัดครูประจำกรมมาด้วยกัน เขาก็เข้ามาทักผมก็ต้องเดินหนีไปเลย เพราะออกจะเสียงมาก ถ้าไปรู้จักหรือทักทายใครต่อใคร

— เมื่อเสร็จหน้าที่ และสงครามสงบแล้ว ครูเข้ามาร่วมเดินขบวนกับเขาด้วยหรือไมครับ

ครับ มาร่วมเดินด้วย เดินแถวหน้าเขาละ เพราะอยู่ในฐานะที่เป็นคนนำเขา ส่วนฝ่ายอเมริกันที่มาด้วยเขาไม่ได้เดินด้วย เขากลับประเทศของเขา การเดินนี้เฉพาะคนไทยเท่านั้น

ต่อมาจากหลัง หัวหน้าที่มโคตรมของผมนี้ ผมมาเจอเมื่อสัก ๕ - ๖ ปีหลังจากนั้น เจอกันที่สนามมวยราชดำเนิน สมัยนั้นยังไม่มีหลังคา เป็นการเจอกันโดยบังเอิญเพราะว่าผมนั่งอยู่หลังเขา ปรากฏว่าเขามากับนายตำรวจไทย ผมจำเขาได้ เราจึงทักทายกัน ผมถามเขาว่า จำผมได้ไหม ผมชื่อ ไมค์ แอดัม ยูคือมิสเตอร์กูสมัค ไช้ไหม พอเขาจำได้ก็ดีใจ จับมือจับมือกัน แล้วก็เลี้ยงกัน ผมถามเขาว่าเขาทำอะไร เขาบอกว่าเขามาเป็นผู้ชำนาญการสอนการโคตรมให้กับกองทัพเสียด้า

ของกรมตำรวจ ที่หัวหิน ซึ่งกำลังใหญ่โตแข่งกับทหาร หลังจากนั้นก็ได้พบกันอีกเลย

— กระผมขออนุญาตเรียนถามครูอีกนิดนะครับ เกี่ยวกับความรู้สึก ว่าหลังจากที่ครูทำงานเหน็ดเหนื่อย ทั้งฝึก ทั้งต้องผจญอะไรต่างๆ และรู้แล้วว่าเป็นงานกู้ชาติ เสร็จแล้วเสรีไทยทั้งหมด รวมทั้งครูด้วยนะครับ หวังผลตอบแทนอะไรบ้างหรือไม่ ครับ

อันนี้ พวกเราทั้งหมดได้รับปากกับท่านผู้สำเร็จราชการฯ แล้วว่า เราไม่หวังผลตอบแทนอะไรเลย เพราะการเสี่ยงตายที่เราทำมานั้น เราถือเป็นการรับใช้ชาติ และแม้เดี๋ยวนี้ก็ยังภูมิใจอยู่ แม้ไม่ได้รับผลตอบแทนอะไรเลย และเพราะว่าผมเป็นครูมา มิฉะนั้นแล้วผมคงจะสอบกฎหมายได้ไวกว่านี้ ตอนนั้นผมได้อนุปริญญาแล้ว มาเรียนต่อจนจบปริญญาหลังจากเสร็จงานรับใช้ชาติมาแล้ว ผมขอใช้คำว่า กู้ชาติ เป็นรับใช้ชาติก็แล้วกัน แม้กระทั่งเดี๋ยวนี้ผมก็ยังภูมิใจอยู่ ภูมิใจอยู่คนเดียวก็เป็นสุข ไม่ใช่หรือ แต่ผมก็พร้อมที่จะเปิดเผย

— หลังจากนั้น ครูเข้ามาทำงานในกรมศุลกากร

ก่อนหน้าที่ผมจะเข้ามาทำงานในกรมศุลกากร มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งโดยประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี ตอนนั้น หม่อมราชวงศ์ เสนีย์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี แต่งตั้งใครเยอะแยะ ตั้งแต่หม่อมเจ้าสุภัสสวัธ สวัสดิวัตน์ เป็นต้นมา และมีรายชื่อผมรวมอยู่ด้วยกับมีพรรคพวก เพื่อนผมเกือบทั้งนั้นที่ไปด้วยกัน ที่ไปทำงานด้วยกัน แต่งตั้งให้มียศทหาร พันโท อย่างสูงลงมาถึง ร้อยตรีให้ปฏิบัติงานปลดอาวุธทหารญี่ปุ่น ในขณะที่สัมพันธมิตรเข้ามาปลดอาวุธ เป็นการช่วยงานกัน การแต่งตั้งนี้เป็นยศชั่วคราวหรือศถาวรแล้วแต่จะโปรดเกล้าฯ ต่อไป สำหรับผมก็ใช้ยศ ร้อยตรี มาตั้งแต่บัดนั้น

ที่นี้ เมื่อแต่งตั้งแล้วก็ไปสังกัดกรมเลขาธิการนายกรัฐมนตรี แล้วทางกรมเลขาธิการนายกรัฐมนตรีก็โอนให้ผมไปปฏิบัติงานที่กรมศุลกากร กับเพื่อนอีก ๓ หรือ ๔ คน จากนั้นกรมศุลกากรก็มีหนังสืออนุมัติให้รับโอนจากกรมเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ซึ่งมีผมรวมอยู่ด้วย ให้กินเงินเดือน ๔๐ บาท มารับราชการที่กรมศุลกากร และบรรจุให้เป็นชั้นตรี ประกาศลงวันที่ ๓๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๐

— ครูอยู่กรมศุลกากรกี่ปีครับ และระหว่างอยู่ที่นั่น ในฐานะที่เคยทำงานเสรีไทยมา ได้รับการพิจารณาอะไรเป็นพิเศษบ้างหรือไม่ครับ

อยู่หลายปี ที่ถามว่าได้รับการพิจารณาอะไรพิเศษหรือไม่นั้น คงไม่มีอะไรเป็นพิเศษ อย่างผมเองยังมีความรู้สึกด้อยกว่าคนอื่นอีก ผมไปอยู่กรมศุลกากรผมมีวุฒิ ธน.จาก ธรรมศาสตร์ ผมได้รับ

เงินเดือน ๘๐ บาท แต่ขณะเดียวกันผู้ที่จบปริญญาจุฬาฯ เขาได้รับเงินเดือน ๑๑๐ บาท ซึ่งรวมค่าวิทยากร ๓๐ บาท ผมจบปริญญา ธบ.แต่ไม่มีค่าวิชา ตอนนั้นจุฬาฯ กับธรรมศาสตร์เงินเดือนแตกต่างกันนะ

— ในระหว่างนั้น เพราะเคยทำงานเสรีไทยมา มีคนคอยติดตามความเคลื่อนไหวอะไรบ้างหรือไม่ครับ

คือ ภายนอกผมไม่ทราบ แต่ว่าภายในนั้น บังเอิญที่กรมศุลกากรนี่ มี สท. นักเรียน สท. ไปอยู่แะ เพราะฉะนั้นก็หมายความว่า คนหนุ่มมากอยู่ในนั้น เขาก็คงไม่รังแกกัน ผมก็ไม่โดนรังแกไม่ว่าจะเปลี่ยนรัฐบาลเรื่อย ๆ มากี่ตาม ผมก็อยู่มาโดยตลอด เพราะว่าในกรมศุลกากรนั่น สิ่งกีดขวางทางการเมืองการคลัง ส่วนมากในกระทรวงการคลังนี่ ถ้าเป็นข้าราชการเป็นธรรมศาสตร์ส่วนมาก อาจจะมีถึงท่านผู้ประศาสน์การ คือ ๆ หนา ๆ ท่านอาจารย์ ปริติ พนมยงค์ ก็เป็นได้

— ตำแหน่งหน้าที่การงานสุดท้ายในกรมศุลกากร คืออะไรครับ เป็นพนักงานตีราคาเอก

— ขอเรียนตามความรู้สึกและความเห็นของครู ในฐานะที่ครูเคยร่วมในขบวนการเสรีไทย ทำหน้าที่กอบกู้ประเทศชาติมา มีประสบการณ์มามาก เกี่ยวกับคนรุ่นใหม่ที่มีต่อประเทศชาติในสถานการณ์ปัจจุบัน ว่ามีอย่างไรบ้าง

ผมมีความรู้สึกอย่างนั้นนะ การปลูกฝังนิสัยให้คนรักชาติ ให้สำนึกประวัติศาสตร์มาก ๆ ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการควรยึดถือให้เป็นหลักสำคัญที่สุด อันนี้ ควรเป็นประวัติศาสตร์ที่น่าจะมีการสอนที่เป็นเรื่องเป็นราวให้แก่คนรุ่นหลัง อย่างที่มาสนทนากันนี้ ก็ได้ข้อคิดอย่างหนึ่ง ว่า ผมอยากจะระบายประสบการณ์ของผมว่ามีมาอย่างไร หากผมตายไป มันก็ยังมีอนุสรณ์ให้ระลึกถึงได้ แต่ถ้าหากว่า ไม่มีการสนทนากันก็ไม่มีอะไรต่าง ๆ ก็หายไป ผมตายไปแล้วก็ผ่านไป ความลำบากหรืออะไรต่าง ๆ ที่ผมประสบมา ก็ทิ้งไปเฉย ๆ ไม่มีใครรู้ ทำอย่างไรอนุชนรุ่นหลังเขาจึงจะได้รับทราบพฤติกรรม หรือว่า สิ่งของคนรุ่นก่อนเขาได้รับใช้ชาติมาอย่างไรบ้าง หากไม่ได้จดบันทึกไว้ เราทำเพื่อเสริมสร้างความจริงให้ปรากฏจากประวัติศาสตร์ต่อไป คนอื่นคงไม่กล้าเขียนความจริง นอกจากตัวเองที่ได้ปฏิบัติมาจึงจะทราบความจริง เกี่ยวกับเรื่องนี้ แม้แต่อนุสรณ์สถานของวันสันติภาพก็ยังมีเลย

— เมื่อปีที่แล้ว ทราบว่ามีการตั้งชื่อถนนสายสั้น ๆ ระหว่างประตูด้านหลังของธรรมศาสตร์ ไปถึงหน้าสโมสรเทศบาล ว่า ถนน ๑๖ สิงหาคม

ไปครับ นั่นปีที่แล้วของธรรมศาสตร์ ผมก็ขี้ได้ไปร่วมในวันเปิดนั้นด้วยคนหนึ่ง

แต่ว่า เหตุการณ์ต่อเนื่องที่ผ่านมา ความต่อเนื่อง กลายเป็นความมีช่องว่างที่ห่างออกไปทุกที สมมติว่าอาจารย์ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่สอนประวัติศาสตร์นี่นะ อายุคนรุ่นนั้นจะต้องอย่างน้อย ๖๐ ปี หรือกว่า แต่อาจารย์เวลานี้ ไม่ถึง ๖๐ ปี เพราะอาจารย์ท่านเหล่านั้น ศึกษาติดตามจากหนังสือ ไม่ใช่จากประสบการณ์ แต่บทความต่าง ๆ ที่เขียนไว้ก็ไม่มากมาย เพราะฉะนั้นทำอย่างไร อาจารย์ต่าง ๆ จึงจะสอนให้ศิษย์มีจิตสำนึกในประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการรับใช้ชาติของเสรีไทย ให้จริงจังยิ่งขึ้น

— ผู้ที่รู้จริงเขาอาจ ไม่กล้าเขียน ไม่กล้าทำก็ได้กระมังครับ เพราะเหตุการณ์และสถานการณ์ไม่อำนวย ใครเขียน ใครทำ อาจจะมีคนติดตามก็ได้

สำหรับผม เขาอาจติดตามก็ได้ เราไม่รู้ แต่เมื่อเราไม่ใช่คนสำคัญ เราเป็นเพียงข้าราชการธรรมดาอย่างนี้ ไม่มีความหมายอะไรหรอก แต่ผมก็ไปโน่นไปนี่ พบเพื่อน ๆ ทั้งทหารก็มี ผมก็ยืนยืนยกย่องท่านปริทัศน์พนมยงค์เหมือนกับพ่อของผมนคนหนึ่ง เพราะผมได้พิจารณาแล้วว่า ท่านเป็นคนที่ทำประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติ ท่านได้แก้ไขเปลี่ยนแปลงระบบภาษีบ้าง สัญญาระหว่างประเทศบ้าง สารพัดอย่าง โดยเฉพาะเรื่องการค้าบ้านเมืองจนได้เอกราชดั้งเดิมนี้ ใครทำได้ ทรัพย์สินส่วนตัวของท่านก็ไม่เห็นมีอะไร ในทางส่วนตัว ท่านไม่เคยสอนผมส่วนตัว แต่ผมรู้จากครูเดี่ยวๆ ซึ่งผมเคารพนับถือ แล้วครูเดี่ยวๆ ก็เคารพนับถือท่านขึ้นไปอีกชั้นหนึ่ง ผมเองตอนนี้อายุ ๗๕ ปีแล้วไม่ควรกลัวอะไรอีก ใครมาถามผม ผมก็ตอบ เพราะเป็นข้อเท็จจริง...ครั้งนี้เป็นส่วนนิดหน่อยเล็กน้อยเท่านั้นเอง เท่าที่ผมจำได้ อันทำให้ผมภูมิใจอยู่ทุกวันนี้ ถ้าจะมีอะไรให้ผมเพิ่มเติมอีก ผมก็ยินดีหาคครับ...และถ้ามีอะไรเชิญได้เลย ผมยินดีเสมอ แม้ว่าบางอย่างอาจจะจำไม่ค่อยแม่นยำ แต่ถ้าลำดับด้วยความแล้วมารวบรวม คงเป็นเอกสารที่แน่นอนยิ่งขึ้น

— กระผมขอขอบพระคุณคุณครูแปลง คำเมือง อย่างมาก ที่กรุณาเล่ารายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับงานของเสรีไทยในส่วนที่ท่านเกี่ยวข้องให้เราได้ทราบ และได้บันทึกไว้...ขอขอบพระคุณมากครับ

(สำเนา)

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี
เรื่อง พระราชทานยศทหาร

เพื่อประโยชน์แก่ราชการในการดำเนินงานสันติภาพระหว่างประเทศไทยกับ
ประเทศฝ่ายสหชาติพันธมิตร จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทาน ยศทหาร
ชั่วคราว ให้

พันตรี หม่อมเจ้าสุภสวดีวงศ์วชิรสนิท สวัสดิวัฒน์	เป็น พันโท
ร้อยโท โผน อินทรทัต	เป็น พันตรี
ร้อยโท บุญมาก เทศบุตร	เป็น พันตรี
นายป๋วย อึ้งภากรณ์	เป็น พันตรี
ว่าที่ร้อยตรี เอกไชย กำภู	เป็น ร้อยเอก
นายบุญเลี้ยง ตามไทย	เป็น ร้อยเอก
นายเป้า ขำอุไร	เป็น ร้อยเอก
นายบุญเย็น ศศิรัตน์	เป็น ร้อยเอก
นายพิสุทธิ สุทัศน์ ณ อยุธยา	เป็น ร้อยเอก
นายเอียน ชัมพานนท์	เป็น ร้อยเอก
นายสวัสดิ์ เขียวสกุล	เป็น ร้อยเอก
นายอาณนัท ณ ป้อมเพ็ชร	เป็น ร้อยเอก
นายการุณ เก่งระดมยิง	เป็น ร้อยเอก
หม่อมเจ้ายุธิษฐิธร สวัสดิวัฒน์	เป็น ร้อยเอก
นายโจน เรืองศิริ	เป็น ร้อยเอก

นายวิมล วิริยะวิทย์	เป็น ร้อยเอก
นายพูนเพิ่ม ไกรฤกษ์	เป็น ร้อยเอก
นายชโรช โล่ห์สุวรรณ	เป็น ร้อยเอก
นายอำนาจ พูนพิพัฒน์	เป็น ร้อยเอก
นายสมจิตต์ ยศสุนทร	เป็น ร้อยเอก
นายเจริญ วรรณพานิช	เป็น ร้อยเอก
นายฉลอง ปิงตระกูล	เป็น ร้อยเอก
นายเชื้อ หุ่นจำลอง	เป็น ร้อยเอก
นายประยูร อรรถจินดา	เป็น ร้อยเอก
นายสละ ทศานนท์	เป็น ร้อยเอก
นายอายุศน อิศรเสนา	เป็น ร้อยเอก
นายพิเศษ บัณฑิตพงษ์	เป็น ร้อยเอก
นายสิทธิ เสวตศิลา	เป็น ร้อยเอก
นายกฤษะ บันยารชุน	เป็น ร้อยเอก
นายอานนท์ ศรีวรรณนะ	เป็น ร้อยเอก
นายอุดมศักดิ์ ภาสวณิช	เป็น ร้อยเอก
นายประธาน เปรมกมล	เป็น ร้อยเอก
นายประเสริฐ ปทุมานนท์	เป็น ร้อยเอก
หม่อมเจ้าจิรศน์ย กิตติากร	เป็น ร้อยเอก
นายจิ้นเคง รินทกุล	เป็น ร้อยเอก
นายประจิตร ยศสุนทร	เป็น ร้อยเอก
นายประพฤทธ์ ณ นคร	เป็น ร้อยเอก
นายบุญส่ง พึ่งสุนทร	เป็น ร้อยเอก

นายสว่าง สามโกเศศ	เป็น ร้อยเอก
หม่อมเจ้าภีศเดช รัชนี	เป็น ร้อยเอก
นายกำแหง พลาญกูร	เป็น ร้อยเอก
นายเสนาะ นิลกำแหง	เป็น ร้อยเอก
นายทศ พันธุ์มเสน	เป็น ร้อยเอก
หม่อมเจ้าการวิก จักรพันธุ์	เป็น ร้อยเอก
นายอรุณ สรเทศน์	เป็น ร้อยเอก
นายสวัสดิ์ ศรีสุข	เป็น ร้อยเอก
นายวัฒนา ชิตวาริ	เป็น ร้อยเอก
นายปัทม์ ปัทมสุฐาน	เป็น ร้อยเอก
นายประไพธ เปาโรหิต	เป็น ร้อยเอก
นายธนา โปษยานนท์	เป็น ร้อยเอก
นายจรจิต บุรี	เป็น ร้อยเอก
นายเปรม บุรี	เป็น ร้อยเอก
นายสำราญ วรรณพฤกษ์	เป็น ร้อยเอก
นายกฤษณ์ โตษยานนท์	เป็น ร้อยเอก
นายเทพ เสมกิตติ	เป็น ร้อยเอก
เจ้าอากาศโท สุนทร สุคันธลักษณะ	เป็น เรืออากาศเอก
เจ้าอากาศตรี วิเชียร วายวานนท์	เป็น เรืออากาศเอก
เจ้าอากาศตรี เฉลิม นิตินันท์	เป็น เรืออากาศเอก
นายจำรูญ ดิษยนันท์	เป็น ร้อยเอก
นายบุญรอด บินฮัน	เป็น ร้อยเอก

นายนิธิพัฒน์ ชาลีจันทร์	เป็น ร้อยเอก
นายชุน ศิลาสุวรรณ	เป็น ร้อยโท
นายบุญยง นิโครธานนท์	เป็น ร้อยโท
นายสุภัทกร สุคนธาภิรมย์	เป็น ร้อยโท
นายวงศ์ พลนิกร	เป็น ร้อยโท
นายชัยณัฐ ธีระพัธน์	เป็น ร้อยตรี
นายถนอม นพวัลย์	เป็น ร้อยตรี
นายโชติ พรโสภณ	เป็น ร้อยตรี
นายประหยัด อุดงเดชจรรยา	เป็น ร้อยตรี
นายลออ เชื้ออภัย	เป็น ร้อยตรี
นายอำนาจ สุวรรณกิจบริหาร	เป็น ร้อยตรี
นายจรัล ชูลี	เป็น ร้อยตรี
นายยศ ปทุมரச	เป็น ร้อยตรี
นายประภาส จักกะพาก	เป็น ร้อยตรี
นายเนื่อง สุมพูล	เป็น ร้อยตรี
นายโชติแสง นนทสุด	เป็น ร้อยตรี
นายประหยัด บำเพ็ญสิทธิ	เป็น ร้อยตรี
นายสิทธิชัย สงบรักษ์	เป็น ร้อยตรี
นายพร้อม ลุฬิตานนท์	เป็น ร้อยตรี
นายชุมพล พัยคพันธ์	เป็น ร้อยตรี
นายบุญส่ง สมบูรณ์กุล	เป็น ร้อยตรี
นายประมุข ศุภขลาศัย	เป็น ร้อยตรี
นายบูรณศิลป์ อุดมเดชจรัส	เป็น ร้อยตรี

นายพินิจ ศรีอรุณ	เป็น ร้อยตรี
นายเสริม บุญสุตม์	เป็น ร้อยตรี
นายอวัช บุญยกเหตุ	เป็น ร้อยตรี
นายประยูร อินทรมพรรษ์	เป็น ร้อยตรี
นายแปลง คำเมือง	เป็น ร้อยตรี
นายปิยะ จักกะพาก	เป็น ร้อยตรี
นายคำหริ บุญประสิทธิ์	เป็น ร้อยตรี
นายนาม วุฒตาทภัย	เป็น ร้อยตรี
นายบุญสิริ จักกะพาก	เป็น ร้อยตรี

ทั้งนี้ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป และให้ดำรงอยู่ในยศทหารนี้ตลอดเวลาที่ทางราชการมีคำสั่งให้ปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับกองทหารสัมพันธมิตรซึ่งกำลังประจำอยู่ในประเทศไทย เมื่อพ้นจากหน้าที่ดังกล่าวแล้วให้กลับคืนตามยศเดิมหรือตามยศถาวรที่จะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานให้ต่อไป.

ประกาศ ณ วันที่ ๒๙ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๘๘

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

นายกรัฐมนตรี

สำเนาถูกต้อง

หัวหน้าแผนกกรรมการ

“พ่อ” ผู้วางรากฐานประชาธิปไตย

สมเกียรติ จันทรสีมา

นายก อมธ. ๒๕๓๔

ประมาณ ๒ เดือนที่แล้ว มีเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวกับธรรมศาสตร์เกิดขึ้น ถึงแม้จะไม่ได้โดยตรงนักแต่ก็มีส่วนที่สัมพันธ์กันอยู่ไม่น้อย เหตุการณ์ที่ว่านี้เกิดขึ้นภายใต้ความผันผวนทางการเมือง อันเป็นผลมาจากการคลายความศรัทธาในกระบวนการทางประชาธิปไตยของไทยในความรู้สึกนึกคิดของประชาชนทั่วไป และเป็นช่องโหว่ให้ผู้มีอำนาจเข้าแทรกแซงและอ้างถึงความชอบธรรมได้โดยง่าย อย่างไรก็ตามสิ่งที่เกิดขึ้นก่อให้เกิดผลกระทบต่อทัศนคติ - ความเชื่อพื้นฐานของประชาชนที่เชื่อมั่นในการคลี่คลายปัญหาต่าง ๆ โดยอาศัยช่องทางตามระบอบประชาธิปไตยโดยไม่ต้องอาศัยอำนาจนอกระบบ และจากเหตุการณ์ที่ว่านี้ ยังทำให้ความพยายามในการพัฒนาประชาธิปไตยตามความคิดของอาจารย์ปรีดี ทยุคชะงักลงหลังจากที่ประชาธิปไตยไทยพัฒนามาถึง ๕๙ ปี

ย้อนกลับไปเมื่อ ๕๙ ปีก่อนในยุคเริ่มต้นการเมืองในระบอบประชาธิปไตย การอภิวัตน์พุทธศักราช ๒๔๗๕ โดยคณะราษฎร ซึ่งมีอำมาตย์ตรี หลวงประดิษฐมนูธรรม (อาจารย์ปรีดี พนมยงค์) เป็นหัวหน้าสำคัญ มีการออก “ประกาศคณะราษฎร ๖ ประการ” ซึ่งมีจุดเน้นที่ความสมบูรณ์สูงสุดของประชาชนรวมทั้งการมีสิทธิเสรีภาพอย่างเต็มที่ ส่วนหนึ่งของความคิดของหลัก ๖ ประการ ได้แสดงออกมาเป็นรูปธรรมในการก่อตั้ง มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ในปี พ.ศ. ๒๔๗๗ ตามเจตนารมณ์ในวันกล่าวเปิดมหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๗ ของผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัย ว่า

“ในปัจจุบันนี้ประเทศสยามมีความประสงค์อันใหญ่ยิ่งที่จะปรับระดับการศึกษาของราษฎรให้เจริญถึงขนาดเหมาะสมแก่กาลสมัย ความเจริญก้าวหน้าของประเทศก็ยังคงจะเป็นสิ่งที่มองไม่เห็นอีก นานยิ่งในสมัยที่ประเทศของเราดำเนินการปกครองตามระบอบของรัฐ-

ธรรมเนียมเช่นนี้แล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีมหาวิทยาลัยสำหรับประสานความรู้ในวิชา
 ธรรมศาสตร์และการเมืองแก่พลเมืองมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เปิดโอกาสให้แก่พลเมือง
 ที่จะใช้เสรีภาพในการศึกษาให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อประโยชน์แก่ประเทศชาติสืบไป”

ด้วยเจตนาของอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ดังกล่าวข้างต้น ทำให้ธรรมศาสตร์ไม่เคยแยก
 ซากออกจากการพัฒนาประชาธิปไตยของไทยเลย อาจจะได้กล่าวได้ว่ามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นคู่
 แผลของประชาธิปไตย ประวัติศาสตร์ของธรรมศาสตร์ก็คือ ประวัติศาสตร์ของการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย
 หัวใจหลักของความเป็นประชาธิปไตยก็เปรียบเสมือนหัวใจของธรรมศาสตร์ด้วยเช่นกัน

สำหรับแนวคิดของอาจารย์ปรีดี ที่เด่นชัดและแสดงถึงหัวใจหลักของประชาธิปไตยก็คือ แนวคิด
 เรื่องสิทธิเสรีภาพในสังคม ซึ่งแนวคิดนี้ได้ว่าเป็นอุดมการณ์และแนวทางที่ยึดถือและสืบสานความ
 คิดดังกล่าวมาถึงปัจจุบัน นับได้ว่าอาจารย์ปรีดี เป็นผู้วางรากฐานความคิดประชาธิปไตยแก่ธรรม-
 ศาสตร์และเป็นผู้วางรากฐานประชาธิปไตยให้แก่สังคมไทยด้วยเช่นกัน

สำหรับชาวธรรมศาสตร์เอง อาจารย์ปรีดี เปรียบเสมือน “พ่อ” ผู้ให้กำเนิดความคิดและสิ่ง
 ดึงตามแก่ชาวธรรมศาสตร์และสังคมไทย ความคิดและอุดมการณ์ของอาจารย์ปรีดี ถูกถ่ายทอด
 สู่นุ่นหลังและเขาเหล่านั้นก็ได้ยึดถือเป็นแบบอย่างและนำมาปฏิบัติสืบทอดความคิดจนมาถึงปัจจุบัน
 ถึงแม้ว่าในบางครั้งธรรมศาสตร์จะถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์บ้าง เป็นพวกก่อความสงบ
 เรียบร้อยบ้าง แต่ชาวธรรมศาสตร์ไม่เคยสนับสนุนเผด็จการหรือความไม่ชอบธรรม ทุกครั้งที่สังคมเกิด
 ความไม่เป็นธรรมขึ้น ธรรมศาสตร์ไม่เคยทอดทิ้งหรือวางเฉย แต่กลับลงไปต่อสู้กับความไม่เป็นธรรม
 เหล่านั้นทุกครั้งไป

วันนี้ นับเป็นโอกาสอันดีที่จะรำลึกถึงท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ รำลึกถึงคุณความดีที่ท่าน
 ได้สั่งสมไว้แก่ธรรมศาสตร์และสังคม พร้อม ๆ กันนั้นเป็นโอกาสอันดีที่พวกเราชาวธรรมศาสตร์ จะ
 ตรวจสอบตัวเองถึงหน้าที่ในการสืบสานความคิดและอุดมการณ์ของอาจารย์ปรีดี ตรวจสอบถึง
 วิญญาณความเป็นธรรมศาสตร์ ที่หล่อเลี้ยงพวกเราชาวธรรมศาสตร์ให้มีจิตใจที่เข้มแข็ง รักความ
 เป็นธรรมถูกต้องของสังคม ให้สมกับชาวธรรมศาสตร์ที่มี “พ่อ” เป็นผู้วางรากฐานความคิด
 ประชาธิปไตยและเป็นผู้รักความเป็นธรรมเฉกเช่นกัน

ผู้ให้การอุปการะในการจัดพิมพ์หนังสือ ที่ระลึกวันปรีดี พนมยงค์ ๒๕๓๔

๑. ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม	๑๐,๐๐๐.๐๐ บาท
๒. ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม	๕,๐๐๐.๐๐ บาท
๓. ตมธก. รุ่น ๑ ถึง รุ่น ๘ รุ่นละ หนึ่งพันบาท	๘,๐๐๐.๐๐ บาท
๔. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์	๒,๐๐๐.๐๐ บาท
๕. คุณชาย บุญทัศน์กุล	๕๐๐.๐๐ บาท
๖. คุณวิทย์ อัศวินิก	๕๐๐.๐๐ บาท
๗. คุณสุภัทร สุคนธวัต	๕๐๐.๐๐ บาท
๘. พลตำรวจตรี ทวี ชีระกุล	๕๐๐.๐๐ บาท
๙. คุณประเจิด เปล่งศรีงาม	๕๐๐.๐๐ บาท
๑๐. คุณมานิต ปางมณี	๕๐๐.๐๐ บาท

กำหนดการ

วันปรีดี ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๓๔

รายการ ณ ลานปรีดี

- ๐๘:๓๐ น. วางพุ่มดอกไม้สักการะอนุสาวรีย์ผู้ประศาสน์การ
- ๑๐:๐๐ น. ถวายสังฆทานพระสงฆ์ ๑๐ รูป
- ๑๐:๔๕ น. สันทนาหน้าลานปรีดี โดย อาจารย์ลาวัญญ์ อุปอินทร์
- ๑๑:๓๐ น. ประมุขภาพผู้ประศาสน์การ
- ๑๑:๔๕ น. เชิญร่วมรับประทานอาหารกลางวัน

รายการ ณ หอศิลปวัฒนธรรม

- ๑๓:๐๐ น. อธิการบดีกล่าวเปิดงาน ฯ
- ๑๓:๑๐ น. แจกรางวัลทุนการศึกษา " ปาล พนมยงค์ "
- ๑๓:๓๐ น. ปาฐกถา ปรีดี เรื่อง " ชาตินไทยและเมืองไทยในแบบเรียน-
ประถมศึกษา " โดย ดร. นิธิ เอียวศรีวงศ์
- ๑๔:๓๐ น. อภิปรายเรื่อง " รัฐธรรมนูญใหม่ร่างอย่างไรจึงจะเป็น
ประชาธิปไตยสมบูรณ์ "
- ๑๖:๐๐ น. ดนตรีโดยชุมนุมดนตรีสากล มธ.

ขอเชิญชมนิทรรศการ " ปรีดี พนมยงค์กับรัฐธรรมนูญไทย " ระหว่างวันที่ ๑๑ - ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๓๔ ณ ห้องโถงหอประชุมใหญ่

จากคณะผู้จัดพิมพ์

ธมฺโฆหเว รกฺติ ธมฺมจารี

ด้วยเจตนารมณ์ต่อการ รำลึกเกียรติคุณ อนุภคเวที สามัคคีชาวธรรม-
ศาสตร์เพื่อราษฎรไทย สำหรับท่านผู้ประพุดิธรรม ปริดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส
และผู้ประศาสน์การคนเดียวของมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง หนังสือ
ที่ระลึก วัน “ปริดี พนมยงค์” ก็ได้ปรากฏขึ้นในบรรณพิภพ ควบคู่กับงาน วัน
“ปริดี พนมยงค์” มาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๘ จากการริเริ่มของชมรมศิษย์เก่า
ต.ม.ธ.ก. สัมพันธ์ ที่ได้จัดพิมพ์ขึ้นในปีแรกๆ ตลอดมาทุกปี จนถึงปัจจุบันได้รับ
การสนับสนุนร่วมมือจากทุกฝ่าย นับตั้งแต่ศิษย์เก่า ศิษย์ปัจจุบัน ข้าราชการ คณา-
จารย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ตลอดจนบุคคลทั่วไป จนกระทั่งได้ถูกนำมาจัดพิมพ์ที่
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่ท่านผู้ประศาสน์การ ปริดี พนมยงค์ เป็นผู้ให้กำเนิด

ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับและถือเป็นหลักการว่า หนังสือที่ระลึก วัน “ปริดี พนมยงค์”
จะต้องจัดพิมพ์ขึ้นเพื่อเผยแพร่ และเป็นบรรณาการแก่ผู้ที่มาร่วมงาน วัน “ปริดี
พนมยงค์” และบุคคลทั่วไปทุกปี ด้วยการร่วมประสานระหว่างชมรมศิษย์เก่า ต.ม.ธ.ก.
สัมพันธ์ กับ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และจัดพิมพ์โดยโรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรม-
ศาสตร์ หนังสือที่ระลึกงาน วัน “ปริดี พนมยงค์” ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๓๔ จึงได้
สำเร็จลุล่วงควบคู่กับการจัดงาน วัน “ปริดี พนมยงค์” ด้วยความชื่นชม

แม้ว่าจะย่างเข้าปีที่ ๗ ของหนังสือที่ระลึก วัน “ปริดี พนมยงค์” เรื่องราว
ต่าง ๆ ทั้งทางวิชาการ บทความ เหตุการณ์ในอดีต ตลอดจนผู้รู้เห็นจะค่อย ๆ

หมดไป คงจะเป็นการยากต่อการที่จะค้นหาความเป็นเพชรน้ำเอกของท่านปรีดี พนมยงค์ มาเสนอต่อไปได้ แต่การกลับมาเป็นเช่นนั้นไม่ ด้วยความร่วมมือร่วมใจของคณะผู้จัดทำ และการสนับสนุนของผู้ที่ศรัทธาต่อผลงานและอุดมการณ์ของท่าน ปรีดี พนมยงค์ ทำให้ยิ่งขุด ยิ่งคุ้ย ยิ่งเสาะแสวงหา ก็ยิ่งได้พบได้เห็น ความเป็นเพชรน้ำเอกอันมีคุณค่าของท่านหลังไหลออกมาอย่างไม่ขาดสาย ประดุจสายน้ำที่ไหลจากลำธารที่ชุ่มฉ่ำ อุดมด้วยธัญญาหารและพันธุ์ไม้นานาพันธุ์ ซึ่งคณะผู้จัดทำจะได้นำเสนอในปีต่อ ๆ ไป

ด้วยความหวังที่จะให้ วัน "ปรีดี พนมยงค์" ๑๑ พฤษภาคม ได้รับการสืบทอดเจตนารมณ์ต่อไปจากผู้ที่มีวัยนับวันจะเป็นอดีต ไปสู่คนรุ่นปัจจุบัน และคนรุ่นหลังต่อ ๆ ไป เพื่อให้ วัน "ปรีดี พนมยงค์" พัฒนาสภาพรืบไป ก็เป็นที่น่ายินดีที่ได้รับ การสนองรับจาก สมาคมธรรมศาสตร์ในพระบรมราชูปถัมภ์ สมาคมนิติศาสตร์ ธรรมศาสตร์ องค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (อ.ม.ธ.) และผู้แทนศิษย์เก่าของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่ได้เข้าร่วมประชุมจัดงานและร่วมกิจกรรมวันงาน "ปรีดี พนมยงค์" ในวันนี้ด้วย อันเป็นนิมิตหมายที่จักแสดงว่างานวันสำคัญนี้จะต้องถือได้ว่า จงเจริญ จงเจริญ ตลอดไป ด้วยดังพุทธสุภาษิตที่ท่านให้ไว้ข้างต้น

สัมพันธ์ พึ่งประดิษฐ์

คณะผู้จัดพิมพ์ หนังสือที่ระลึก วันปรีดี พนมยงค์

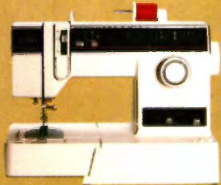
๑๑ พฤษภาคม ๒๕๓๔

๑. นายสัมพันธ์ พึ่งประดิษฐ์
๒. นายระวี ฤกษ์จันทน์
๓. นายไชว์ อุบลวัตร
๔. นายคณิต พีชณิษฐ์
๕. นายอวิชัยชัย ไพรินทรภา
๖. นางจำปูน นามประทาน
๗. นางสาวอรุณี อินทรสุขศรี
๘. นางสาวอรุณศรี พุทศศิริ
๙. นางศรีสมร ชูทอง
๑๐. นายจิโรตม์ นามประทาน

เพลินวันอาทิตย์ แล้วไปอิทวันศุกร์

“ไอโฮโฮ...ฝนตกแน่วันนี่ นยายฮ้อย
ลุกขึ้นมาเป็นแม่บ้านแม่เรือน” ภาพ
ที่ฮ้อยชลูกอยู่กับจักรซิงเกอร์
“มีราเคิล” อย่างเพลินเพลินพาให้
เกิดเสียงเขวอลอยลมมาอย่างนี้ ก็
ความที่ฮ้อยากจะแต่งเปรี้ยวไม่เหมือนใคร
เลยต้องลงมือเองซะหน่อย
ได้จักรซิงเกอร์ “มีราเคิล”
แปลงโฉมชุดยีนส์เก่า
ให้เป็นชุดยีนส์เก๋ที่ไม่ีมีทางจะอึกกับใคร
เอาลายโน้่นผสมลายนี้ ผสมได้กว่า 17
ลายแค่คอปุ่มจิ๊กเดียว แซมตรงนี้
เป็นลูกบิดพอรวิบวันแทรกลูกไม้
ไม่ให้เปรี้ยวเกินเหตุ ยิ่งมีระบบ
“ออฟพลโล ฮูด” เรียบลีนไม่มีติดขัด
ก็เลยมารู้ว่าแม่บ้านนี่ง่ายแล้วก็
สนุกขมิด วาดลวดลายซะเพลินเลย
เสร็จเป็นชุดสวยแล้วซึกไม่
อยากจะรอวันศุกร์ ฮ้อยาก
จะฉลองซะวันอาทิตย์นั้งแหละ
ดีที่อดใจไว้ได้ พอถึงวันศุกร์ใคร ๆ
ก็ปราดเข้ามาทัก เลือ่ง “เอามา
จากไหนเนียไม่เคยเห็นเลย”
จะเห็นได้ยังไงไม่มีขายนินา
ที่ตีใจอีกอย่างคือฝนไม่ยักตก
ทั้ง ๆ ที่ลุกขึ้นมาทำอะไรที่ไม่เคยทำ
คืนวันศุกร์เลยกลายเป็นคืนปลื้ม
คืนสนุกที่ไม่มีอุปสรรคขกน็ด

SINGER S ซิงเกอร์

ความสนุกสิ่งเป็มจริงที่ซิงเกอร์

สังคมไทยๆ พูกลใจสัมพันธ์ ครอบคลุมเดียวกัน รักมันตลอดไป
น้ำใจไมตรีที่มีต่อกัน
บอกความสัมพันธ์ฉันเพื่อนพี่น้อง

 วนอุทยานกรุงเทพ จำกัด
เพื่อนคู่คิดมิตรคู่บ้าน